

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชน
บ้านไทรย้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่

AN APPLICATION OF THE FOUR PATHS OF ACCOMPLISHMENT IN
THE TRANSFORMATIVE PROCESS OF KLOY OF SAI-YOI
COMMUNITY DENCHAI DISTRICT, PHRAE PROVINCE

พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ ชานกโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชน
บ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ จานกโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

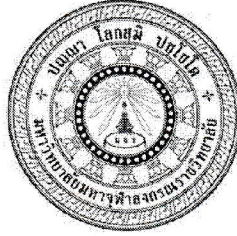
An Application of the Four Paths of Accomplishment in the
Transformative Process of Kloy of Sai-Yoi Community
Denchai District, Phrae Province

Phrakru Thavorasittikarn (Sorasak Ṭhānakaro)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E.2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาพรชัย สิริวิโร,ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์)

กรรมการ

(รศ.รวีโรจน์ ศรีคำภา)

กรรมการ

(พระราชเชมากร,ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระครูโกศลพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระราชเชมากร,ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูโกศลพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูถาวรสิทธิการ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย
ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ผู้วิจัย** : พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ จานกโร)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
: พระราชเชมากร, ผศ.ดร., พธ.บ. (จิตวิทยา)
M.A. (Psychology), Ph.D. (Buddhist Studies)
: พระครูโกศลพัฒนบัณฑิต, ผศ.ดร., พธ.บ. (การศึกษานอกโรงเรียน)
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), Ph.D. (Buddhist Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจตามหลักอิทธิบาท ๔ (๒) เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ (๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า

๑. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความรักความพอใจในอาชีพการแปรรูปกล้วย มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแปรรูปกล้วย และศึกษาหาจุดเด่นจุดด้อยของการแปรรูปมาพัฒนาให้ดีขึ้น

๒. ปัญหา อุปสรรคของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ คือ ด้านฉันทะ ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือมากเท่าที่ควร และไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนในการทำอาชีพ ด้านวิริยะ วัตถุดิบเริ่มมีการหายากขึ้นต้องออกไปหาในบริเวณที่ไกลจิดตะ กระบวนการแปรรูปกล้วยไม่มีความทันสมัยทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่มีความพัฒนาด้านวิมังสา สถานที่ที่จะนำผลิตภัณฑ์จากกล้วยไปวางจำหน่ายยังไม่มี ความหลากหลายข้อเสนอแนะ คือ ด้านฉันทะ ควรจัดให้มีการประชุมบ่อยๆ เพื่อสร้างความร่วมมือกันในกลุ่มการแปรรูป ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกกันเองภายในชุมชน จิตตะควรจะมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐให้มาช่วยพัฒนาการแปรรูปกล้วยให้ดีขึ้น วิมังสา ควรที่จะขยายหรือหาสถานที่อื่นหรือชุมชนอื่นๆ ที่สามารถจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ควรจะมีการพัฒนาความรู้ความชำนาญในการนำกล้วยมาแปรรูป มีวัตถุดิบเพียงพอ มีอุปกรณ์ และกระบวนการแปรรูปกล้วยมีความทันสมัย และมีตลาดมารองรับสินค้า ด้านฉันทะ (ความพอใจ) เป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับชุมชนบ้านไทรย้อย และสามารถที่จะสร้างความสุขอันเกิดจากการมีรายได้มาจุนเจือภายในครอบครัวเป็นอย่างดี ด้านวิริยะ

(ความหมั่นเพียร) จะต้องมีความขยันอดทน มุ่งมั่นอย่างแท้จริง ด้านจิตตะ (ความคิด) จะต้องอาศัย ความชำนาญ ความตั้งใจ และการเอาใจใส่ในการแปรรูปกลอย การหาความรู้เพิ่มเติม ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) การพิจารณาไตร่ตรองหาข้อดีข้อเสียในกระบวนการแปรรูปกลอยจะช่วยให้ชุมชน บ้านไทรน้อยมีการพัฒนากระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Thesis Title : An Application of the Four Paths of Accomplishment in the Transformative Process of Kloy of Sai-Yoi Community Denchai District, Phrae Province

Researcher : Phrakru Thavorasittikarn (Sorasak Ṭhānakaro)

Degree : Master of Art (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Rajakhemakorn, Asst. Prof. Pali IX, B.A. (Psychology), M.A. (Psychology), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Phrakru Kosaipattanapundit, Asst. Prof. B.A. (Non-Formal Education), M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : May 10, 2018

Abstract

There were three objectives of this research: 1) to study the concept and theory of economic development process according to the four paths of accomplishment, 2) to study the transformative process of Kloy of Sai-yoi community Denchai District, Phrae Province, and 3) to study an application of four paths of accomplishment in the transformative process of Kloy of Sai-yoi community Denchai District, Phrae Province. This study was the mixed methods research between quantitative research qualitative research by using both documentary and in-depth interviews methods. The results were as follows:

1) An application of the Four paths of accomplishment in the transformative process of Kloy of Sai-yoi community Denchai District, Phrae Province. The overall level is high ($\bar{x} = 3.70$). Point out that the Sai-Yoi community has love, satisfaction, tolerance, diligence, the development of knowledge about the transformative process of Kloy and learn about the advantages and disadvantages of processing to improve.

2) The Problems of an application of Four paths of accomplishment in the transformative process of Kloy of Sai-Yoi community Denchai District, Phrae Province is; Chanda : not very cooperative and is rarely supported in the profession. Viriya : raw materials have to be more difficult to find in remote areas. Citta : the transformative process of Kloy is not modern, the product is not developed. Vimamsā : The place to bring products from Koy is not available. Suggestion is; Chanda : meeting should be held frequently to create cooperation in the processing group. Viriya : to promote planting the Kloy in the community. Citta : it should be supported by government agencies to improve the processing of Kloy. Vimamsā : it should expand or find other places or other communities where the product can be distributed.

3) The Guidelines to application of four paths of accomplishment in the transformative process of Kloy of Sai-yoi community Denchai District, Phrae Province. It should be developed expertise in the transformative process of Kloy. Have enough raw materials, equipment, the modern processing and the market to support the product. Chanda (aspiration) : to create satisfaction for Sai-Yoi community and can create happiness resulting from income earners within the family as well. Viriya (effort) : must have patience. Citta (thoughtfulness): Must be skillful, willing, caring for the processing and learn more. Vimamsā (investigation) : considering the advantages and disadvantages of the process, it will help the Sai-Yoi community to develop the process efficiently.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยอาศัยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก พระราชเชมากร,ผศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และพระครูโกศลพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร. กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำชี้แนะตรวจแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งของเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย พร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์แก่การวิจัยเป็นอย่างดี และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการศึกษาค้นคว้า และการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณคณาจารย์มหาวิทยาลัยทุกรูป / คน ที่ได้กรุณาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกทุกๆ ด้านให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี และผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยทุกท่านที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในการวิจัย

ผลสำเร็จ และคุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา ผู้ให้ชีวิต ให้สติ ให้ปัญญา เพื่อนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ทุกรูป / คน ที่ให้กำลังใจเสมอ คณาจารย์ทุกท่าน ท่านเจ้าของตำราที่ผู้วิจัยใช้เพื่อการศึกษาค้นคว้าทุกท่าน และหากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เกิดข้อบกพร่องใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ จานกโร)

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภาพ	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๖
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ความเป็นมาของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	๗
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการแปรรูปกล้วย	๙
๒.๓ หลักอิทธิบาท ๔	๑๗
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ	๒๕
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๔
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ๗๒	
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๗๓
๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ๗๗	
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๗๘
๔.๕ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๘๑
๔.๖ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี	๘๖
๔.๗ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๙๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย ๙๔	
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย ๙๗	
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๐
บรรณานุกรม	๑๐๒
ภาคผนวก	๑๐๘
ผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๙
ผนวก ข. ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย ๑๑๓	
ผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง	๑๑๖
ผนวก ง. ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out) ๑๑๘	
ผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๒๑
ผนวก ฉ. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ๑๓๒	
ผนวก ช. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ๑๓๗	
ผนวก ซ. รูปภาพจากการสัมภาษณ์ ๑๔๐	
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	การเปรียบเทียบสาระสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับทุนนิยม ๔๐
๓.๑	จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๖๔
๔.๑	จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ๗๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยภาพรวม ๗๓
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ๗๔
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ๗๕
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ (ความคิด) ๗๖
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ๗๗
๔.๗	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านฉันทะ (ความพอใจ) ๗๘
๔.๘	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ๗๙
๔.๙	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านจิตตะ (ความคิด) ๘๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๐	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ในด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ๘๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
๒.๑	กระบวนการวางแผน	๑๑
๒.๒	ส่วนประกอบของแผน	๑๒
๒.๓	เศรษฐกิจพอเพียง	๒๘
๒.๔	แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๓๗
๒.๕	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๒
๔.๑	สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่”	๙๒

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า	
รูปภาพที่ ๑	สัมภาษณ์ พระครูโสภาสขัยมงคล เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๑
รูปภาพที่ ๒	สัมภาษณ์ นางศรีนวล กักไม้ ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๑
รูปภาพที่ ๓	สัมภาษณ์ นางบัวผัด เงินหีบ สมาชิกกลุ่มแปรรูปกลอยไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๒
รูปภาพที่ ๔	สัมภาษณ์ นางสุพัตรา กระเสาร์ ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยไทรย้อย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๒
รูปภาพที่ ๕	สัมภาษณ์ นายสนั่น กาศสกุล สมาชิกกลุ่มแปรรูปกลอยไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๓
รูปภาพที่ ๖	สัมภาษณ์ นางศิริวรรณ วงศ์กลาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๓
รูปภาพที่ ๗	สัมภาษณ์ นางไพรวรรณ คำเหลือง ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๔
รูปภาพที่ ๘	สัมภาษณ์ นายสถิต ทิศา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านไทรย้อย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๔
รูปภาพที่ ๙	สัมภาษณ์ นางอุ๊ต เวชวิกุล ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๕
รูปภาพที่ ๑๐	สัมภาษณ์ คุณ ณัฐธยาน์ โพธิมา พัฒนาชุมชน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	๑๔๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. การระบุหมายเลขพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎก จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สิลกขณธวคคปาลี ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และทีฆนิกาย สิลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

๒. สัญลักษณ์และคำย่อชื่อพระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
 ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องด้วยการดำรงชีวิตประจำวันของสังคมในยุคปัจจุบันนี้ย่อมมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพที่เพิ่มมากขึ้น ประชาชนมีความต้องการทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอเพียงว่า “ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันมากเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีการเงินการคลังมาเนิ่นนาน ส่งผลให้ภาครัฐและธุรกิจเอกชน เช่น อุตสาหกรรม การเงินและการบริการ ต้องล่มสลายปิดกิจการ ทำให้การลงทุนหยุดชะงักประสบปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงิน จนต้องทยอยปิดกิจการ ทำให้เกิดภาวะการว่างงานขึ้นอย่างรุนแรง มีคนว่างงานประมาณสองล้านคน^๑ วิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ขณะนี้ เป็นปัญหาที่ซับซ้อน แก้ไขได้ยาก สืบเนื่องมาจากความผิดพลาดในการพัฒนา ที่ผ่านมามีมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นหลักสำคัญ จึงทุ่มเทขยายการผลิตไปในด้านอุตสาหกรรมมากกว่า ด้านเกษตรกรรม (ซึ่งเป็นการผลิตที่เน้นวัฒนธรรมประจำชาติตั้งแต่ครั้งอดีต) และภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้คนไทยหลงกระแสเกิดความเชื่อและมีค่านิยมบริโภคสินค้าตะวันตกว่าเป็นของดีจนหลงลืมพื้นฐานทุนทางสังคมสภาพแวดล้อมและวิถีไทยของตนเอง ทำให้ความสามารถในการพึ่งตนเองซึ่งเป็นทุนทางสังคม (Social capital) ดั้งเดิมอ่อนแอทรุดโทรมลง^๒

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยนับถือกันมาช้านาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงเน้นที่การปฏิบัติเป็นสำคัญการอ่อนน้อม หรือการหวังผลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อให้ตนประสบความสุขหรือความสำเร็จในชีวิตนั้น ไม่ใช่แนวทางของพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้และเป็นเรื่องใกล้ตัวมนุษย์ซึ่งสามารถสัมผัสรับรู้ได้ตลอดเวลา เพราะใจความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่มีสิ่งใดเกินเลยไปจากเรื่องปัญหาชีวิตและวิธีการแก้ปัญหาชีวิต^๓

^๑ ณรงค์ เพชรประเสริฐ และสิริพร ยอดกมลศาสตร์, อ้างใน วิจิตรระวีวงศ์ และคณะ, “สถานการณ์คนจนและการจัดการแก้ปัญหาคนจนในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ”, รายงานการวิจัย, ๒๕๔๒, หน้า ๑๖. (เอกสารอัดสำเนา)

^๒ กระทรวงมหาดไทย, ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑ - ๒.

^๓ พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร), พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (อุบลราชธานี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิริธรรมออฟเซต, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

ในพระพุทธศาสนาได้เน้นให้มนุษย์มีการพัฒนาศักยภาพได้ด้วยตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งตนเองให้มีความสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชน ให้มีความเจริญ ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างเศรษฐกิจให้ประสบความสำเร็จ หลักธรรมดังกล่าวที่สำคัญได้แก่ หลักอริยปาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสำเร็จในการประกอบกิจการงานน้อยใหญ่ทั้งหลายทั้งปวง อันได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความหมั่นเพียร) จิตตะ (ความคิด) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพใดๆ หากใช้หลักธรรมอริยปาท ๔ คือ ด้วยการเอาจิตฝึกฝน ใจรัก ทำด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั้นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ใช้ปัญญาตรวจสอบในงานที่ทำ ตรึกตรองหาเหตุผล และหมั่นปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในอาชีพของตนอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเสริมสร้างความสำเร็จในทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี^๔

การที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) และแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญต่อทิศทางการพัฒนาประเทศปัจจุบัน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ “วิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี ๒๕๗๐” ซึ่งน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ศูนย์สุขภาพชุมชน ได้มีการจัดทำกรอบทิศทางของแผนพัฒนาฯ แล้วผ่านการจัดประชุมระดมความคิดเห็นในระดับต่างๆ ตั้งแต่หมู่บ้าน / ชุมชน จนถึงระดับภาคและระดับความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม เช่นกลุ่มเศรษฐกิจ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน เป็นต้น จากนั้นจึงนำมาประมวลเป็นแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑^๕

สำหรับภาคธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชน มีจำนวนไม่น้อยเป็นองค์กรตัวอย่างที่มีการบริหารธุรกิจบนฐานการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็งในลักษณะเครือข่ายหรือคลัสเตอร์ มีการศึกษาศักยภาพของทุนและวัตถุดิบในชุมชน รวมทั้งองค์ความรู้พื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นการใช้เงินทุนและขยายกิจการอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังของตนเอง มีกระบวนการผลิตที่ประหยัดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม วิจัยและพัฒนาสินค้ามุ่งคุณภาพและมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา สร้างสินค้าที่มีเอกลักษณ์ มีการตลาดที่ขยายฐานจากตลาดภายในประเทศสู่ต่างประเทศ นอกจากนี้ผู้ประกอบการมีแนวโน้มดำเนินกิจการเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น ทั้งที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัท จำกัดสหกรณ์และมูลนิธิมีการแบ่งผลกำไรคืนสู่สมาชิก และชุมชนอย่างเป็นธรรม เน้นความซื่อสัตย์และการแบ่งปัน รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้รับประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ และส่งผลให้สังคมโดยรวมดีขึ้น เช่น การกระจายรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นต้น เป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมที่เป็นธรรมสร้างสมดุลระหว่างผลกำไร สวัสดิการของประชาชนและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม^๖

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๔๕ - ๘๔๖.

^๕ รุพชัย ทดพนนท์, “บทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน : กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้าน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๖ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักงานนายกรัฐมนตรี, (สคช.) **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙**, หน้า ๖.

อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีทั้งหมด ๕ ตำบล แต่ละตำบลก็ได้นำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เช่น ตำบลปงป่าห้วย และตำบลแม่จ๊วะ จะนำเศษไม้มาทำเป็น เฟอร์นิเจอร์ ตำบลห้วยไร่ จะนำดอกหญ้ามาทำไม้กวาด ตำบลเด่นชัย จะนำเศษผ้ามาทำเป็นกระเป๋าผ้าคันมือ ตำบลไทรย้อย จะแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกลอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำบลไทรย้อยนั้น มีเอกลักษณ์เฉพาะในเรื่องของการแปรรูปกลอยมายาวนานมากกว่า ๖๐ ปี และเป็นอาชีพที่ถือว่าสร้างความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจชุมชนแบบพอเพียงได้เป็นอย่างดีมาจนกระทั่งปัจจุบัน

การแปรรูปกลอยนั้นอาศัยภูมิปัญญาของชาวบ้านในการผลิต จากรูปแบบเดิมมีขั้นตอนตั้งแต่การชูดกลอยเพื่อนำมาประกอบอาหารเลี้ยงชีพ จนกระทั่งพัฒนาขึ้นเพื่อให้สามารถนำมาผลิตเป็นการแปรรูปกลอยออกขาย และได้รับความนิยมมากในจังหวัดแพร่ และผู้ที่สัญจรผ่านไปมา ทำให้อาชีพการแปรรูปกลอยเพื่อจำหน่ายเริ่มเป็นที่แพร่หลายในชุมชนตำบลไทรย้อย และมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างเอกลักษณ์ในการทำร่วมกันเป็นกลุ่มชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น แต่กระนั้นด้วยสภาพบริบทของเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง และมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบให้ระบบเศรษฐกิจในภาคชุมชนตกต่ำลง มีรายได้ลดลง ซึ่งเห็นได้จากกลุ่มผู้แปรรูปกลอยในปัจจุบันมีกำลังผลิตลดน้อยลง และบางรายต้องหาอาชีพอื่นเพื่อทำเสริมแทนอาชีพหลัก คือ แปรรูปกลอยเพื่อจำหน่าย การสร้างความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพแปรรูป จึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง หากสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท ๔ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักแห่งคุณธรรมที่จะเสริมสร้างความสำเร็จในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จ ประโยชน์สูงสุดได้ ประกอบไปด้วย (๑) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ จะต้องปลูกฝังให้ผู้ที่ประกอบอาชีพมีความพึงพอใจ มีความรัก และมีความศรัทธาต่ออาชีพที่ตนเองจะพึงกระทำหากไม่มีความพึงพอใจย่อมไม่สามารถที่จะดำเนินการใด ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากจะมีความพึงพอใจแล้วจำเป็นที่จะต้องมีความขยันซึ่งได้แก่ (๒) วิริยะ (ความหมั่นเพียร) คือ ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพด้วยการทุ่มเทเสียสละอย่างจริงจัง ไม่เห็นแก่ความทุกข์ยากลำบาก เพื่อที่จะทำหรือประกอบอาชีพนั้นๆ จนกระทั่งประสบผลสำเร็จนอกจากจะมีความพึงพอใจ เต็มใจ มีความขยันหมั่นเพียร มีความมุ่งมั่นอดทนต่ออาชีพที่ตนเองจะต้องทำ จะต้องมีความตั้งใจรักและคิดหาแนวทางในการพัฒนาได้แก่ (๓) จิตตะ (ความคิด) คือ จะต้องมีความตั้งใจที่มุ่งมั่นจดจ่อ เอาใจใส่อย่างแท้จริง ไม่สั่นแต่ว่าทำ หรือทำให้ผ่านไป จะต้องคิดหาแนวทางในการพัฒนาอาชีพหรืองานที่ทำให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแปรรูปกลอยไปในรูปแบบต่างๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากจะมีความพึงพอใจ ความขยันหมั่นเพียร ความเอาใจใส่มุ่งมั่นด้วยใจที่จดจ่อต่ออาชีพหรืองานที่ตนเองจะต้องทำแล้ว คุณธรรมที่ขาดไม่ได้ประการหนึ่งก็คือ (๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) คือ การพิจารณาใคร่ครวญ พินิจพิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาการแปรรูปกลอยให้ผลผลิตออกมาในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจต่อผู้บริโภค คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้หากนำมาประยุกต์อย่างถูกต้องสามารถที่จะเป็นบรรทัดฐานต่อการพัฒนาบุคคลให้มีศักยภาพในการประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ และมีกำลังใจในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยยึดหลักการพึ่งตนเองให้มีความสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชน ให้มีความเจริญ ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำองค์ความรู้ และศาสตร์สมัยใหม่ ผสมผสานกับหลักการ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปพัฒนาต่อยอด ให้กับกลุ่มแปรรูปกล้วยในตำบลไทรย้อย เพิ่มความเข้มแข็งในการสร้างชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจตาม หลักอิทธิบาท ๔ เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ กระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การทำงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาค้นคว้า และเก็บข้อมูลในประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสารจาก พระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่โดยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

- ๑) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ๒) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร)
- ๓) ด้านจิตตะ (ความคิด) ๔) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำนวน ๙๒ คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัย จำนวน ๑๐ รูป / คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วย มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ นำไปเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาปรับปรุง เปลี่ยนแปลง วัตถุดิบ เข้าสู่กระบวนการในการผลิต ให้ออกมาในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำไปบริโภคและใช้สอย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

อิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

(๑) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ มีความรัก และความพอใจในอาชีพการแปรรูปกล้วย

(๒) วิริยะ (ความหมั่นเพียร) คือ ความขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพการแปรรูปกล้วยด้วยความสุจริต

(๓) จิตตะ (ความคิด) คือ การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับการแปรรูปกล้วย

(๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) คือ การพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาการแปรรูปกล้วย

กระบวนการ หมายถึง กระบวนการ และขั้นตอนในการแปรรูปกล้วยเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์การแปรรูปจากกล้วยที่มีคุณภาพ และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้

กลอย หมายถึง เป็นพืชไม้เถาเลื้อยชนิดหนึ่งที่มนุษย์รู้จักนำหัวของมันมาทำเป็นอาหารมานาน หัวใต้ดินกลมรี มีรากเล็กๆ กระจายทั่ว มี ๓ - ๕ หัวต่อต้น เปลือกบาง สีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวสีขาวหรือสีเหลือง ลำต้นเลื้อยพันต้นไม้อื่น มีหนามเล็กๆ กระจายทั่วไป มีขนนุ่มสีขาว

การแปรรูปกลอย หมายถึง การนำกลอยมาผ่านกระบวนการหรือขั้นตอนที่นำไปสู่การทำเป็นอาหาร และผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมารับประทานได้เป็นอาหารว่าง และสามารถเก็บไว้ได้นาน

ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ หมายถึง ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจตามหลัก
 อธิปไตย ๔

๑.๗.๒ ทำให้ทราบ กระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัด
 แพร่

๑.๗.๓ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้อธิปไตย ๔ ในกระบวนการ แปรรูปกลอยของชุมชน
 บ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

บทที่ ๒

บททวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ ความเป็นมาของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการแปรรูปกล้วย
- ๒.๓ หลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ ความเป็นมาของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่^{*}

๒.๑.๑ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

เมื่อก่อนบ้านไทรย้อย มีชื่อว่าบ้านปากปาน แยกออกมาเป็นบ้านไทรย้อย ผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายผ่อง จารเขียน คำว่า “ไทรย้อย” มาจากต้นไทรที่อยู่บ้านพ่อจ้อย ชำนาญ ซึ่งแต่เดิมเรียนอยู่ที่บ้านปากปาน และมาสร้างโรงเรียนบ้านไทรย้อยเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๕ โดยมีครูไฟโรจน์ ฟั่นงามเป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นจึงได้มีการแยกหมู่บ้านเป็นหมู่ ๑๒ ในปัจจุบัน

นอกจากประวัติของหมู่บ้านดังกล่าวแล้ว บ้านไทรย้อยยังเป็นแหล่งกำเนิดของเสาชิงช้า ซึ่งการที่กรุงเทพมหานครได้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ทั้งภาครัฐและเอกชน ทำการบูรณปฏิสังขรณ์เสาชิงช้าอายุกว่า ๒๐๐ ปี มรดกทางวัฒนธรรม และศิลปกรรมแห่งกรุงศรีฯ ต้นโกสินทร์ให้คงอยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรงสืบยาวนานตลอดไปคู่กับกรุงเทพมหานคร เมื่อปี ๒๕๔๙ โดยต้นสักที่นำมาดำเนินการ ๖ ต้น ส่วนหนึ่งได้จากบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยต้นสักที่กรุงเทพมหานครได้ทำพิธีตัดเพื่อไปทำเสาชิงช้านี้มีอายุนับร้อยปีทั้งสิ้น ซึ่งกรุงเทพมหานครได้รับอนุญาตจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประชาชน จังหวัดแพร่ได้เห็นชอบเป็นเอกฉันท์ให้นำไม้สักทองของจังหวัดแพร่ไปบูรณปฏิสังขรณ์เสาชิงช้า (สร้างใหม่) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าตำบลไทรย้อย เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก

^{*} แผนการพัฒนาเศรษฐกิจบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๖๑. (เอกสารอัดสำเนา)

๒.๑.๒ ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะพื้นดินเป็นดินเหนียวปนทราย การเพาะปลูกส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน และน้ำใช้ในอ่างเก็บน้ำเป็นหลัก และมีน้ำประปา ๑ แห่ง สำหรับใช้บริโภคในหมู่บ้าน มาจากสระน้ำในวัดผาตั้ง มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับพื้นที่หมู่ ๕ ตำบลเด่นชัย
ทิศใต้ ติดกับพื้นที่หมู่	๑๒ ตำบลไทรย้อย
ทิศตะวันออก	ติดกับพื้นที่ป่าสงวนมีเนินเขาและเนินสวน สปก.
ทิศตะวันตก	ติดกับพื้นที่หมู่ ๙ ตำบลไทรย้อย

๒.๑.๓ การคมนาคม / ขนส่ง

บ้านไทรย้อย หมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีเส้นทางคมนาคมที่เป็นสายหลักที่ไปอำเภอ ๑ เส้นทาง และไปจังหวัด ๑ เส้นทาง เป็นถนนคอนกรีตทั้ง ๒ เส้นทาง การสัญจรไปมาสะดวกถนนไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ

๒.๑.๔ จำนวนประชากร

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑๕๗ ครัวเรือน แยกเป็นจำนวนประชากร ทั้งหมด ๕๔๔ คน เป็นชาย ๒๕๐ เป็นหญิง ๒๙๔ คน^๒

๒.๑.๕ การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของประชากรบ้านไทรย้อย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำการเกษตรประมาณ ๔๐ เปอร์เซ็นต์ รายได้เฉลี่ยประชากรจำนวน ๓๙,๐๐๐ บาท / คน / ปี^๓

๒.๑.๖ ด้านวัฒนธรรม / ประเพณี / ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในหมู่บ้านยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีสงกรานต์, การเข้าวัดทำบุญตักบาตรเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา, การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ, งานประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

๒.๑.๗ ด้านสังคม

ด้านปราชญ์ชาวบ้าน

- ด้านจักตอก, สานสุมไก่, ทำกลอย, กลุ่มแหนม, กลุ่มน้ำพริกน้ำย้อย, กลุ่มเสาชิงช้าจิว, กลุ่มผ้าดันมือ, กลุ่มไข่เค็ม, กลุ่มแปรรูปข้าวหอมเกษตรอินทรีย์, กลุ่มเลี้ยงไก่, กลุ่มเลี้ยงปลา, กลุ่มเลี้ยงกบ

- ยาสมุนไพรพื้นบ้าน, หมอแผนโบราณ

^๒ จากทะเบียนราษฎร ปี ๒๕๖๑

^๓ จากข้อมูล จปฐ.ปี ๒๕๖๑.

๒.๑.๘ กลุ่ม/องค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้าน, กลุ่มผู้สูงอายุ, กลุ่มแม่บ้าน, อสม., ชรบ., อปพร., กองทุนพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน, กลุ่มเยาวชน, กลุ่มสตรี

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการแปรรูปกลอย

๒.๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการจัดการ

การนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในการขั้นตอนการปฏิบัติงาน จำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะดำเนินการธุรกิจ หรือจะประกอบธุรกิจส่วนตัวเราก็สามารถมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมได้

ดร. กิจจา บานชื่น และกณิกนันต์ บานชื่น ได้กล่าวถึงกระบวนการ PDCA ซึ่งประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

๑. P คือ การวางแผน (Plan) การทำงานต้องรู้ว่าจะให้ใครทำ (Who) ทำอะไร (What) ทำที่ไหน (Where) ทำเมื่อไร มีเวลาเท่าไร (When) ทำอย่างไร (How) ภายใต้งบประมาณเท่าไร (How much) ให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Purpose) งานทุกๆ งานต้องกำหนดเป้าหมาย (Purpose) ของแต่ละงานไว้ชัดเจน แล้วจึงทำการวางแผนงาน (Plan) และหากต้องการให้ทีมงานปรับตัวได้เร็ว หัวหน้าทีมจะต้องสอน (Coaching) วิธีคิดให้กับทีมงานด้วย ในขณะเดียวกันหัวหน้าทีมต้องปรับแผนงานเร็ว เพื่อที่จะได้นำพาทีมงานทำงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

๒. D คือ ลงมือทำ (Do) ขั้นตอนนี้เป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างระมัดระวังในการนำทีม (Directing) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเรื่องวิธีการสื่อสาร (Communication) การจูงใจให้ทีมงานอยากทำงาน (Motivation) หัวหน้าทีมต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา (Consulting) ให้ทีมงาน รวมถึงต้องมีการจัดกำลังคน และจัดเตรียมทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน (Organizing) ให้ดีก่อนที่จะดำเนินการลงมือทำ (Do)

๓. C คือ การตรวจสอบงาน (Check) เป็นขั้นตอนการตรวจสอบงานที่ได้ทำ มีการนำข้อมูลที่ตรวจสอบไปใช้ควบคุมการทำงานของส่วนงานนั้นๆ หัวหน้าทีมงานจะต้องเป็นผู้รับรู้ผลของการตรวจสอบงาน (Check) ของส่วนงานในสังกัดทั้งหมด เพื่อจะได้ทำการเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) นำข้อมูลไปใช้ในการควบคุม (Control) ให้ผลงานเป็นตามแผน และหัวหน้างานยังจำเป็นต้องดำเนินการ ติดตาม ตรวจสอบงาน และควบคุมผลงาน อย่างต่อเนื่อง (Continue) สม่ำเสมอ

๔. A คือ การปรับปรุง แก้ไข งานให้ดีขึ้น (Act) กรณีที่ทำงานไม่ได้เป้าหมายในขั้นตอนนี้หัวหน้าทีมงานจะต้องทำการปรับแผนงาน (Adjust Plan) โดยเน้นในประเด็นวิธีการ (How) ในกรณีที่ทำได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หัวหน้างานจำเป็นที่จะต้องทำการสั่งการ (Command) ให้ทุกฝ่ายตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้น เพื่อที่องค์กรจะได้พัฒนาต่อไปไม่สิ้นสุด (Action to Improvement)^๔

^๔ ดร.กิจจา บานชื่นและ กณิกนันต์ บานชื่น, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๕๙), หน้า ๓๖๖ – ๓๖๗.

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) เป็นกระบวนการหนึ่งช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน

(๑) การบ่งชี้ความรู้หรือการค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ / พันธกิจ / เป้าหมายอะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยจำเป็นต้องรู้ว่า ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง อยู่ที่ใครหรือการทำแผนที่ความรู้ (Knowledge Mapping) เพื่อหาว่าความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กร แล้วจัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้องค์การวางขอบเขตของการจัดการความรู้และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) จากแผนที่ความรู้ องค์กรจะทราบว่ามีความรู้ที่จำเป็นที่ต้องการมีอยู่หรือไม่ ถ้ามีแล้วองค์กรก็จะต้องหาวิธีการในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจอยู่กระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จคือ บรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กรที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันอีกทั้งเทคโนโลยีก็มีส่วนให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากภายนอกได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

(๓) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เป็นการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต โดยองค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

(๔) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) องค์กรต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจและใช้ได้ง่าย ใช้ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

(๕) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) องค์กรต้องมีวิธีการจัดเก็บและกระจายความรู้เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ สามารถเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เว็บบอร์ด (Web Board) หรือบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

(๖) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำได้หลายวิธีการโดยกรณีเป็น Explicit Knowledge อาจจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีเป็น Tacit Knowledge อาจจัดทำเป็นระบบทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว บุคลากรมาช่วยงาน เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีผสมผสานเพื่อให้บุคลากรได้เลือกใช้วิธีการตามความถนัดและความสะดวก

(๗) การเรียนรู้ (Learning) วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ คือ การเรียนรู้ของบุคลากรและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและปรับปรุง องค์การการเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ซึ่งจะไปเพิ่มพูนความรู้ขององค์การที่มีอยู่ แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้เหล่านี้จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ๆ จนเป็นส่วนหนึ่งของงาน^๕

รองศาสตราจารย์สมคิด บางโม การจัดการเป็นศิลปะในการใช้ทรัพยากรขององค์การให้ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ องค์การทุกแห่งที่ตั้งขึ้นมิได้เจริญหรือบรรลุเป้าหมายได้เอง จำเป็นต้องมีการ จัดการที่ดี ผู้จัดการที่ดีจะต้องมีความรอบรู้ในเรื่องการจัดการและมีศิลปะในการจัดการอีกด้วย ปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้การจัดการองค์การบรรลุเป้าหมายคือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ความรู้ในด้านการ จัดการ เครื่องจักร ตลาด วิธีการทำงาน และเวลา แนวความคิดในการจัดการแบ่งออกเป็น ๕ ระยะคือ

(๑) การจัดการในระยะเริ่มต้น มีสาระสำคัญในเรื่องการจัดระเบียบบริหารงานของ รัฐ สนใจค้นคว้าและพัฒนาความรู้ทางการจัดการ โดยจุดสนใจของการพัฒนาอยู่ที่การบริหารกิจการ ของรัฐ

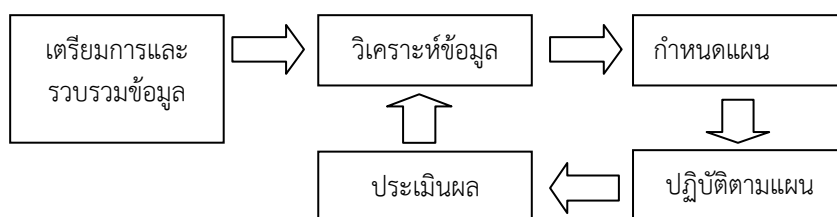
(๒) การจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ เน้นเรื่องหลักเกณฑ์ ระเบียบการทำงาน และการสั่ง การจากฝ่ายจัดการ ไม่คำนึงถึงจิตใจของคนงาน

(๓) การจัดการเชิงมนุษยสัมพันธ์ ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิดของคนงาน เน้นเรื่องความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนงานกับผู้จัดการ

(๔) การจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ถือว่าการจัดการเป็นกิจกรรมของกลุ่มและการ จัดการเป็นระบบ ต้องอาศัยความรู้ของศาสตร์สาขาต่างๆมาประยุกต์ในการจัดการ

(๕) การจัดการเชิงสถานการณ์ มีลักษณะยืดหยุ่นไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว การจัดการ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง โดยผสมผสานแนวคิดของทฤษฎีการ จัดการทั้ง ๔ แบบมาใช้ในการบริหารจัดการ^๖

กระบวนการวางแผน หมายถึง ขั้นตอนในการวางแผนตั้งแต่ต้นจนจบว่าจะต้องทำ อะไรบ้างก่อนหลังอย่างไร โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งออกเป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กระบวนการวางแผน

^๕ บุญดี บุญญากิจ อ่างใน ดร.กิจจา บานชื่นและ กณิกนันต์ บานชื่น, **หลักการจัดการ** , (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๕๙), หน้า ๓๘๖ – ๓๘๘.

^๖ สมคิด บางโม, **องค์การและการจัดการ** , (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิทยพัฒน์ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า๗๖.

ขั้นที่ ๑ การเตรียมการก่อนการวางแผน ได้แก่

- การจัดตั้งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการวางแผน
- กำหนดวิธีการวางแผนว่ามีขั้นตอนอย่างไร จะต้องทำอะไรบ้าง
- การรวบรวมข้อมูลต่างๆ อันได้แก่ ทรัพยากรบริหาร สถิติต่างๆ และปัญหาต่างๆ

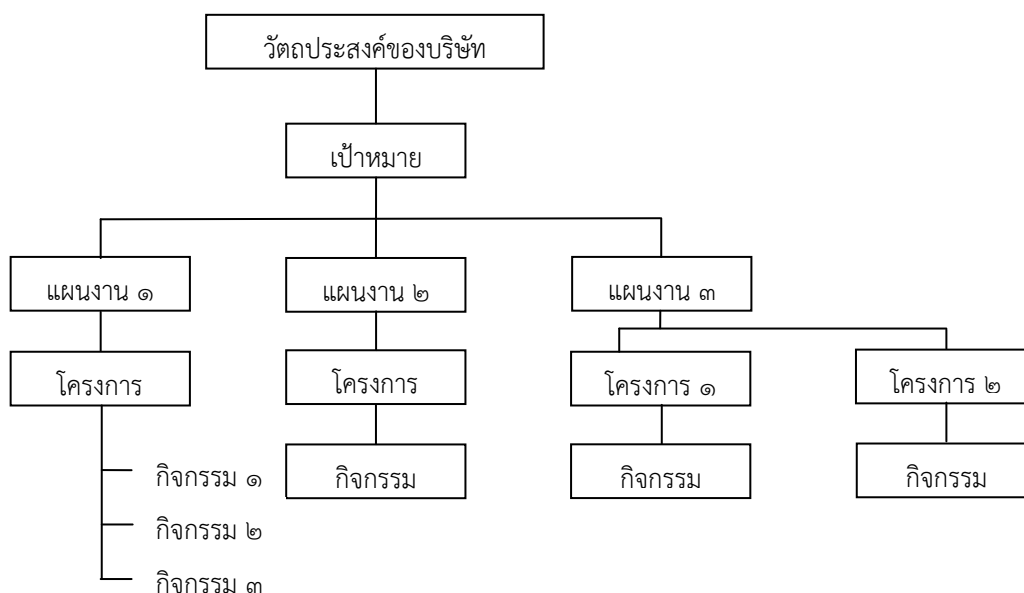
ขั้นที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหา ศึกษางานที่ปฏิบัติมาแล้วว่ามีปัญหาอะไร ด้านใดที่จะต้องแก้ไขให้อยู่ในสภาพที่พึงประสงค์ ต้องการให้เกิดสิ่งใหม่อะไรบ้าง และองค์การมีเป้าหมายอะไร

ขั้นที่ ๓ การกำหนดแผนงานและโครงการต่างๆ นั่นคือ การเขียนเป็นแผนซึ่งประกอบด้วย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม

แผนงาน (program) คือแผนซึ่งกำหนดขึ้นโดยการจัดรวมงานที่มีลักษณะเดียวกันหรือมีวัตถุประสงค์เหมือนกันเข้าไว้ด้วยกัน เป็นการแบ่งงานออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ เช่น แผนการผลิต แผนงานการตลาด เป็นต้น ในแผนงานหนึ่งอาจจะมีหลายโครงการหรือมีโครงการเดียว เช่น แผนงานการตลาด อาจจะมีโครงการวิจัยตลาด โครงการส่งเสริมการขาย โครงการเพิ่มยอดขาย เป็นต้น

โครงการ (project บางแห่งเรียกว่า project plan) คือแผนซึ่งกำหนดไว้ในโครงการหนึ่งๆ จะระบุรายละเอียดของกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติว่ามีอะไรบ้าง ปฏิบัติอย่างไร เมื่อไร ใครรับผิดชอบ ใช้งบประมาณเท่าไร ตลอดจนวิธีประเมินผล

กิจกรรม (activity) ในแต่ละโครงการอาจจะมีกิจกรรมที่ต้องกระทำหนึ่งกิจกรรมหรือมากกว่าหนึ่งกิจกรรมก็ได้ กิจกรรมเป็นการกระทำใดๆ ก็ตามเพื่อให้เกิดผลที่ต้องการ

แผนภาพที่ ๒.๒ ส่วนประกอบของแผน

การกำหนดแผนงานและโครงการต่างๆจะต้องกำหนดสิ่งต่อไปนี้ด้วย

(๑) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายของแผนงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์การ และการกำหนดเป้าหมายของโครงการต้องสัมพันธ์กับแผนงานด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ดีให้มีผลอย่างจริงจัง ในทางปฏิบัติควรกำหนดไว้ในเชิงปริมาณ เพราะการกำหนดไว้ในเชิงคุณภาพนั้นยากที่จะวัดได้

(๒) กำหนดวิธีดำเนินการหรือกิจกรรม เป็นการกำหนดแนวปฏิบัติว่าจะทำอย่างไรบ้างตามลำดับ กำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบ กำหนดเวลาในการปฏิบัติ และวิธีประเมินผล

(๓) กำหนดค่าใช้จ่าย จะต้องใช้งบประมาณสำหรับดำเนินการเท่าใด ต้องคำนวณให้ละเอียดทุกแห่งทุกมุม และต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง

ขั้นที่ ๔ การปฏิบัติตามแผน คือการนำแผนออกปฏิบัติ ซึ่งต้องใช้กระบวนการบริหารต่างๆ ได้แก่ การจัดระบบงาน การจัดวางตัวบุคคล การอำนวยความสะดวก การตรวจนิเทศ การควบคุมงาน เป็นต้น หลักทั่วไปในการนำแผนออกปฏิบัติมีดังนี้

(๑) หัวหน้างานและผู้ปฏิบัติต้องศึกษาแผนให้เข้าใจเสียก่อน เช่น เข้าใจจุดประสงค์เสียก่อน เช่น เข้าใจจุดประสงค์ต้องรู้ว่าทำอะไร เมื่อไร มีใครร่วมงาน มีงบประมาณมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

(๒) หัวหน้างานต้องแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติอย่างชัดเจน

(๓) ชี้แจงการปฏิบัติงานตามแผนให้ทราบโดยละเอียด เพื่อพร้อมจะปฏิบัติงานได้

(๔) จะต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้งานสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป

(๕) จัดให้มีการควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน

(๖) จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

ขั้นที่ ๕ การประเมินผล เมื่อได้ดำเนินการตามแผนไประยะหนึ่งควรมีการตรวจสอบประเมินผลงาน การประเมินผลที่นิยมทำกันคือ ประเมินในระยะครึ่งเวลาของแผนและในเวลาสิ้นสุดของแผน เพื่อให้รู้จุดอ่อน จุดแข็ง ข้อบกพร่อง อุปสรรคต่างๆ จะได้แก้ไขปรับปรุงแผนให้ดีขึ้น หลักการทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลมีดังนี้

(๑) ศึกษาจุดประสงค์หรือเป้าหมายของแผนให้เข้าใจ

(๒) เลือกวิธีการประเมินที่เหมาะสมมาใช้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้สถิติ เป็นต้น

(๓) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแผน

(๔) เปรียบเทียบผลที่ได้กับจุดประสงค์ เป้าหมาย และมาตรฐานที่กำหนดไว้

(๕) รายงานการประเมินผลต่อผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้อง^๗

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖-๘๘.

สรุป กระบวนการจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การลงมือทำ การตรวจสอบงาน และการปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น กระบวนการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอน ประกอบด้วย การค้นหาความรู้ การสร้างและการแสวงหาความรู้การเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะต้องวางแผน แผนงานและโครงการต่างๆ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินการ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน กระบวนการวางแผนจะต้องมีการเตรียมการก่อนวางแผน วิเคราะห์ข้อมูลปัญหา กำหนดแผนงานและโครงการต่างๆ แล้วนำโครงการที่กำหนดไว้ออกมาปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ สุดท้ายจะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานครั้งของโครงการและสิ้นสุดของโครงการว่ามีปัญหาอะไรบ้างจะต้องมีการแก้ไขอย่างไร

๒.๒.๒ กระบวนการแปรรูปกล้วย

กลอย^๔ คือ มัณฑนชนิดหนึ่งที่อยู่ในป่า หรือตามหัวไร่ปลายนา ทั่วไปเรียกว่า กลอย หรือมันกลอย มีชื่อเรียกต่างกันตามพื้นที่ นครราชสีมาเรียกกลอยข้าวเหนียว กลอยหัวเหนียว กะเหรี่ยงเรียกคลี่ ภาคเหนือเรียก กลอยนก และ “กลอย”

กลอย เป็นอาหารที่มีคุณค่าและประโยชน์สามารถนำมารับประทานแทนข้าวได้ ในสมัยโบราณเกิดภาวะแห้งแล้งข้าวยากหากแพงผู้คนได้อพยพจากที่อื่นมาตั้งรกรากอยู่แถบนี้ซึ่งมี “กลอย” อยู่มากนำมาทำแทนข้าวเหนียว รับประทานเพื่อยังชีพเป็นจำนวนมาก ผู้คนจึงเรียกขานหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านม่อนปากกลอย”

“กลอย” จัดเป็นพืชล้มลุกมีหัวชนิดหนึ่ง ซึ่งนิยมบริโภคมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในประเทศไทยมักจะขึ้นตามป่าเบญจพรรณที่ค่อนข้างโปร่ง หัวกลอยฝังอยู่ใต้ดินตื้นๆ หัวใหญ่ๆ โตได้เท่ากับไหกระเทียม กลอยมีอาหารจำพวกแป้งอยู่มาก คนในชนบทหรือชาวป่าจึงซูดหัวกลอยมาต้มกิน หรือในบางที่ก็จะหุงรวมกับข้าว ส่วนคนเมืองนิยมทำเป็นอาหารได้หลายรูปแบบ เช่น กินกลอยคลุกน้ำตาลกับมะพร้าว หรือนึ่งปนกับข้าวเหนียวมูล ทำเป็นข้าวเหนียวกลอยหน้าสังขยาหรือโรยน้ำตาลปนกับงา หรือจะหั่นกลอยเป็นชิ้นบางๆ นำไปชุบแป้งทอดกินแบบกล้วยแขกอบน้ำตาลหรือจะทำเป็นกลอยบด กลอยแผ่น ข้าวเกรียบกลอย และบัวลอยกลอยก็มี ทั้งนี้ในประเทศไทยมีกลอยประมาณ ๓๒ ชนิด พบมากในภาคเหนือ ช่วงฤดูฝนจนถึงฤดูหนาว

“กลอย” มีลักษณะเป็นไม้เถา เลื้อยพันไปบนต้นไม้อื่น ส่วนของลำต้นที่อยู่เหนือดินมีขน และหนาม ใบประกอบเรียงสลับ มีใบย่อย ๓ ใบ ปลายแหลม แผ่นใบกว้าง ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้ไม่มีก้าน อัดรวมกันแน่นบนช่อดอก มีกลิ่นหอม ดอกเพศเมียเรียงกันอยู่ห่างๆ บนช่อดอก ไม่มีก้านดอกเช่นกัน ผลยาวประมาณ ๕ ซม. มี ๓ ครีบ เมล็ดมีปีกเฉพาะที่โคน หัวค่อนข้างกลม ส่วนบนและส่วนล่างแบน ไม่ฝังลึกลงในดิน ส่วนที่อยู่เหนือพื้นดินมักเป็นลอนตื้นๆ หัวมีขนาดต่างๆ กัน ผิวสีฟางหรือเทา เนื้อในสีขาวถึงขาวนวล

^๔ โครงการส่งเสริมอาชีพ, ส่งเสริมอาชีพตามอัตลักษณ์ท้องถิ่น , (แพร่: โรงเรียนศรีศรีนครินทรวิทยาลัย, ม.ป.ป.), (เอกสารอัดสำเนา)

“ต้นกลอย” เป็นไม้เถาเลื้อยพันต้นไม้อื่นไม่มีมือเกาะ ลำต้นมีหนามเล็กๆ กระจายทั่วไป ละมียาขนุนๆ สีเทาปกคลุม มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะทรงกลมรีมีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี ๓ - ๕ หัวต่อต้น เปลือกหุ้มบางที่สีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวมี ๒ ชนิด คือ กลอยหัวเหนียวมีสีขาว และ กลอยไข่ กลอยเหลือง มีสีครีม

“ใบของกลอย” ประกอบกันใบยาว ๑๐-๑๕ ซม. มีใบย่อย ๓ ใบ รูปรีปลายแหลม ขอบใบเรียบ เส้นใบขนาน ผิวใบสาบมือ มีขนนุ่มๆ ปกคลุมความกว้างของใบ ๓ - ๕ ซม. ยาว ๘ - ๑๐ ซม.

“ดอกของกลอย” เป็นดอกช่อออกตามซอกใบ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมามีดอกเล็กๆ ติดบนก้าน ดอกจำนวน ๓๐ - ๕๐ ดอก

“ผลของกลอย” คล้ายผลมะเฟืองมี ๓ พู แต่ละพูมี ๑ เม็ด เมื่อแก่แตกได้เอง เมล็ดลักษณะกลมแบน มีปีกบางใสรอบเมล็ดช่วยในการปลิวตามลม

“กลอย” ก่อนนำมารับประทานจะต้องล้างสารพิษออกให้หมด โดยฝานหัวกลอยเป็นชิ้นบางๆ นำมาแช่ในน้ำเกลือแล้วล้างน้ำทิ้งหลายๆ ครั้ง หรือแช่ในน้ำไหลเพื่อให้น้ำชะล้างสารพิษออกให้หมดเพราะ หัวกลอยเป็นพิษ สารพิษที่พบในหัวกลอย คือ dioscorine ซึ่งเป็นแอลคาลอยด์กลุ่ม tropane กลุ่มเดียวกับ hyoscyne ที่พบในใบ ราก ดอก และเมล็ดลำโพง พิษของ dioscorine จะทำให้ระบบประสาทกลางเป็นอัมพาต การรับประทานหัวกลอยที่ยังไม่ได้ล้างเอาสารพิษออกอาจทำให้เกิดพิษ ปวดแสบปวดร้อนที่ปากและคอ คลื่นไส้ อาเจียน มึนงง หายใจขัด หมดสติ และถ้ารับประทานมากอาจทำให้ถึงตายได้หลังจากที่รับประทานแล้วประมาณ ๖ ชั่วโมง

วิธีรักษาอาการพิษ

๑. ให้ Phenobarbital หรือ Diazepam เพื่อป้องกันอาการชัก แต่ต้องระวังไม่ให้ในรายที่ขนาดของกลอยที่ได้รับนั้น ทำให้เกิดพิษลด motor activity หรือกดระบบประสาทส่วนกลางแล้ว ยาเหล่านี้อาจไปเสริมฤทธิ์แทนที่จะต้านฤทธิ์ของกลอย

๒. การหยุดหายใจ อาจแก้ไขโดยใช้ neostigmine

๓. รักษาตามอาการ

๔. รักษาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ

อาการคัน

๑. นำผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว เช่น มะกรูด มะนาว มะขาม มะม่วง ฯลฯ ถูบริเวณที่คัน อาการคันจะบรรเทาและหายไป

๒. นำขมิ้น ถูบริเวณที่คันอาการจะบรรเทาและหายไป

อาการเมา

๑. นำรากกลอยมาฝน ผสมน้ำ ๑ แก้ว รับประทาน ก็จะหายจากอาการเมา

๒. นำน้ำข้าวข้าว ๑ แก้ว ผสมยาเขียวใหญ่ตราใบโพธิ์ ต้มจนหมดแก้ว ก็จะหายจากอาการเมา

วิธีแปรรูปผลิตภัณฑ์กลอย

ทางคณะผู้จัดทำได้ขอความรู้และฝึกแปรรูปผลิตภัณฑ์กลอยจากปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

๑. การทำความสะอาด และการทำกลอยแผ่น

- (๑) ปอกเปลือกกลอย (ห้ามใช้น้ำล้างเพราะเมื่อบริโภคจะเกิดอาการคัน)
- (๒) ฝานกลอยเป็นแผ่นโดยนำหัวกลอยที่ปอกเปลือกแล้วไปถูบนไม้ไผ่กลอย (ลักษณะเหมือนที่ไสน้ำแข็ง)
- (๓) นำแผ่นกลอยใส่ลงถังบรรจุน้ำ หมักทิ้งไว้ ๓ - ๔ วัน เมื่อหมักได้ที่จับดูแผ่นกลอยจะนิ่มแสดงว่าใช้ได้แล้ว
- (๔) นำแผ่นกลอยที่หมักไปล้าง โดยเทใส่ช่งนำไปล้างในลำห้วยที่มีน้ำไหลเพื่อให้ น้ำชะล้างสารพิษออกให้หมด โดยใช้เวลาประมาณ ๑๐ - ๑๑ ชั่วโมง และให้คนแผ่นกลอยในช่งทุกๆ ๑ ชั่วโมง
- (๕) นำแผ่นกลอยที่ผ่านการล้าง ขึ้นพักไว้ให้เสด็จน้ำ จนแผ่นกลอยแห้งใช้เวลา ประมาณ ๒ วัน
- (๖) นำแผ่นกลอยไปตากแดด โดยตากบนแผ่นสังกะสีจนแผ่นกลอยแห้งสนิท ใช้ เวลาประมาณ ๕ - ๗ วัน แผ่นกลอยที่แห้งสนิทสามารถเก็บไว้ได้นาน ๑ - ๒ ปี

๒. วิธีการแปรรูปด้วยการนึ่ง

- เครื่องปรุง

- ๑) กลอยแผ่น ๑ กิโลกรัม
- ๒) มะพร้าวขูด ๑ กิโลกรัม
- ๓) น้ำตาลทราย ๑ กิโลกรัม
- ๔) เกลือป่น ๑ ช้อนโต๊ะ
- ๕) งาดำ ๐.๕ กิโลกรัม

- วิธีทำ

- ๑) ใส่น้ำในหม้อนึ่งพอประมาณ นำขึ้นตั้งบนเตาไฟ
- ๒) นำกลอยแผ่นเทลงบนชั่งและตามด้วยมะพร้าวที่ขูดแล้ว จากนั้นนำซึ่งขึ้น ตั้งบนหม้อนึ่ง
- ๓) นึ่งกลอยแผ่นจนสุกโดยใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที สังเกตแผ่นกลอยจะ เปลี่ยนสีจากสีขาวเป็นสีขาวขุ่น จับดูจะนิ่ม แสดงว่าสุกแล้ว
- ๔) เทกลอยและมะพร้าวที่นึ่งสุกแล้วลงในชาม ใส่น้ำตาล เกลือ งาดำที่เตรียมไว้ คลุกให้เข้ากัน สามารถนำมารับประทานหรือบรรจุถุงขายได้

๓. วิธีการแปรรูปด้วยการทอด

- เครื่องปรุง

- ๑) กลอยแผ่น ๑ กิโลกรัม
- ๒) น้ำตาลทราย ๑ กิโลกรัม
- ๓) มะพร้าวขูด ๑ กิโลกรัม
- ๔) น้ำตาลปีบ ๐.๕ กิโลกรัม
- ๕) งาดำ ๐.๕ กิโลกรัม
- ๖) แป้งข้าวเจ้า ๒ ถ้วยตวง

- ๗) น้ำเปล่า ๓ ถ้วยตวง
- ๘) เกลือป่น ๑ ช้อนโต๊ะ
- วิธีทำ
 - ๑) นำกลอยแผ่น ไปแช่น้ำเพื่อให้กลอยนิ่ม
 - ๒) นำเครื่องปรุงทั้งหมดผสมกัน
 - ๓) นำกลอยแผ่นมาคลุกเคล้ากับเครื่องปรุง หมักทิ้งไว้ ๑๐ นาที
 - ๔) นำกระทะขึ้นตั้งไฟ ใส่ น้ำมันพืชจนน้ำมันร้อน
 - ๕) นำแผ่นกลอยลงทอด สังเกตแผ่นกลอยเปลี่ยนเป็นสีเหลืองแสดงว่าสุกแล้ว
 - ๖) ใช้กระชอนตักขึ้น พักไว้ให้เสด็จน้ำมัน สามารถนำมาบริโภคหรือบรรจุถุง

ขายได้

๒.๓ หลักอิทธิบาท ๔

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายและความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเข้าถึงความหมายและความสำคัญ ดังนี้

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึง อิทธิบาทวิภังค์ สุตตันตภาชนีย์ ดังนี้ คำว่า อิทธิ มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญานขันธของบุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ภิกษุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ ๔ ประการ ดังนี้^๙

- ฉันทอิทธิบาท

ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ ฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโยภาว ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้น ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อฉันทสมาธิ และปธาน สังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

^๙ อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๓๔๒ - ๓๔๗.

- วิริยธิบาท

ภิกษุเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ วิริยะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อวิริยสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าวิริยสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

- จิตติธิบาท

ภิกษุเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ จิตให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อจิตตสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าจิตตสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

- วิมังสธิบาท

ภิกษุเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำ วิมังสาให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมาธิ ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหายภิกษุโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อวิมังสาสมาธิ และ ปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกันจึงนับได้ว่าวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า อธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี ๔ ประการ คือฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่าพากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็นอธิบาท ๔^{๑๐}

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน , พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวว่า อธิบาท ๔ คือ บทของพระธรรม เช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอธิบาทนี้ต้องมี และมีได้โดยไม่รู้สึกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่า เขามีอธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สึกตัว^{๑๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวว่า อธิบาท ๔ คือ ทางจะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑) ฉันทะความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ ๔) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไปเพราะเรารักสิ่งนั้นถ้าไม่รักมันก็ไม่ไปได้^{๑๒}

พระเทพดิลก (ระบอบ ฐิตินาถ) ได้กล่าวว่า อธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัย คือ สิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำ ให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่าอธิบาท ๔^{๑๓}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) ได้กล่าวว่า อธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำการงานหรือการอาชีพ ประการแรก อธิบาท แปลความว่า ทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๑๔}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวว่า อธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ ๔ อย่างด้วยกัน ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรมานประกอบด้วยอธิบาท^{๑๕}

^{๑๑} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), *การทำงานที่เป็นสุข*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๐.

^{๑๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันท*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา), หน้า ๑๕๐.

^{๑๓} พระเทพดิลก (ระบอบ ฐิตินาถ), *อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖.

^{๑๔} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), *ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๑๕} สุชีพ ปุญญานุภาพ, *พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗๖.

บุญมี แท่นแก้วและคณะ ได้กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี ๔ อย่าง คือ

๑. ฉันทะ : พอใจในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ : เพียรประกอบในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ : เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
๔. วิมังสา : หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^{๑๖}

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ เป็นหนทางแห่งความสุขความสำเร็จ เมื่อ คนเราเมื่อมีความรัก ความพอใจ (ฉันทะ) ขยันหมั่นเพียร (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ใคร่ครวญอยู่เสมอ (วิมังสา) การทำงานย่อมมีประสิทธิภาพ และคนทำงานก็ย่อมมีความสุข

๒.๓.๒ องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เข้าถึงหลักอิทธิบาท ๔ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่ รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุจุดหมาย วารักงานและรักจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเฝอ้อมใจครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบาน แผลออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตถ้าสามารถปลูกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิต และจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำ แล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพ่วงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายเดินเรียบสม่ำเสมอไม่ซำไม่ส่าย ฉันทสมาธิ จึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒) วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรค และความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึงถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนักมีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปี เท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จคนที่มีความเพียรเท่ากบมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่นมั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมายสมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่า เป็นวิริยสมาธิพร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

^{๑๖} บุญมี แท่นแก้วและคณะ, พุทธศาสน - ปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๔.

๓) จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางทีจัดทำเรื่องนั้นงานนั้นชุลกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัวอะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ทำงานลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอนความมีใจฝักใฝ่ เช่นนี้ ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้นจิตจะแน่วแน่มั่นคงในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า เป็นจิตตสมาธิพร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔) วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำรู้จักทดลอง และคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิดค้นหาเหตุผลตรวจสอบสวนทอลองเมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไรทำไมจึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้นลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่เคยคาดหมายเป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่มั่นคงไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่านไม่วอกแวก และมีกำลังเรียกว่า วิมังสาสมาธิซึ่งจะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วยเช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ^{๑๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท ๔ ว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี ๔ อย่าง คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ๓. จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ฝักใฝ่ไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ ๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๑๘}

จารุมาศ เรื่องสุวรรณ ได้สรุปหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า เป็นหลักแห่งการประกอบการงานใดๆ ให้สำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจและรักที่จะทำในงานนั้นๆ วิริยะ คือ ความพากเพียรในการทำงานอย่างไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ จิตตะ คือ การตั้งใจทำงานหมั่นตรวจตรางานอยู่เสมอ

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒ – ๘๔๔.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๐, ๒๓๑.

เอาใจใส่ในสิ่งที่ทำไม่เอาใจไปคิดในเรื่องอื่น วิมังสา คือ การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับงานที่ทำ ใช้สติปัญญาคิดใคร่ครวญข้อดีข้อเสีย และปรับแก้อย่างมีเหตุผล^{๑๙}

บุญมี แทนแก้ว กล่าวว่า ตามหลักพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า ผู้หวังความเจริญควรปฏิบัติในธรรมอันเป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญหรือสำเร็จตามความประสงค์ หมายความว่า เมื่อต้องการความเจริญก้าวหน้าต้องสร้างเหตุผลเพื่อให้เกิดผลนั้นๆ เพราะผลย่อมมาจากเหตุ การสร้างเหตุขึ้นถึงแม้จะยากยิ่งเพียงใด หากใช้คุณธรรมเข้าสนับสนุนแล้วยังจะสำเร็จตามความประสงค์ได้ คุณธรรมที่จะช่วยให้สำเร็จหรือความเจริญก้าวหน้าดังประสงค์ คือ อิทธิบาท ๔^{๒๐}

วิเชียร ขาบุตรบุญศรี ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ

- ๑) ฉันทะ ความพอใจ ความยินดีหรือความเต็มใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ๒) วิริยะ ความพยายาม ความเพียรหรือความกล้าที่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้กับการกระทำนั้นๆ โดยไม่มีคำว่าท้อแท้หรือเบื่อหน่าย
- ๓) จิตตะ ความสนใจ เอาใจใส่หรือตั้งใจในการกระทำนั้นๆ อย่างจริงจังโดยไม่ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรคอันจะเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ

๔) วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบข้อดีข้อเสียข้อบกพร่องตลอดจนปัญหาอุปสรรค และวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผลว่าผลที่ปรากฏนั้นมีสาเหตุมาจากอะไรมิใช่ชนอย่างไร^{๒๑}

แสงอรุณ โปร่งธนะ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ อิทธิบาท หมายถึงหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้นๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

- ๑) ฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร
- ๒) วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย
๓. จิตตะ เอาจิตฝึกฝืน คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ

๔) วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่อง ขัดข้อง ในสิ่งที่ทำ นั้นโดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๒๒}

^{๑๙} จารุมาศ เรื่องสุวรรณ, “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก”, *ปริญญาคุณภูมิบัณฑิต* *ปร.ด.อาชีวศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^{๒๐} บุญมี แทนแก้ว, *จริยศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔๒.

^{๒๑} วิเชียร ขาบุตรบุญศรี, *พุทธศาสน์*, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๖.

^{๒๒} แสงอรุณ โปร่งธนะ, *พุทธศาสน์*, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘ - ๒๒๙.

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการ คือ ฉันทะ มีความรักความพอใจในหน้าที่การงาน วิริยะ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน จิตตะ มีความสนใจ และเอาใจใส่ในงานนั้นๆ ด้วยความตั้งใจ วิมังสา มีการใช้สติปัญญาคิดใคร่ครวญหาเหตุผลในการปรับปรุงงาน ถ้าปฏิบัติตามองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ ได้อย่างครบถ้วนก็ถือว่าเป็นผู้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

๒.๓.๓ หลักอิทธิบาท ๔ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในพระพุทธศาสนานั้น สมบัติที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่นเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะ และความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะ และความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมังสา และความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้น อิทธิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทสมาธิ^{๒๓} หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญานธาตุที่สมกัน ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอดสาหัส ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะผละสัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความไม่ฉ้อฉล สัมมาทวิญญูสมมติ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว)

นอกจากนี้ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึง อิทธิบาท ซึ่งได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ดังนี้

อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้^{๒๔}

- ๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร
- ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร
- ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร
- ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร

หลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุถึงความสำเร็จทั้งในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติงาน ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติตามหลักอิทธิบาททั้ง ๔ ประการ ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ได้ทรงปฏิบัติมาด้วยพระองค์เอง และได้ทรงตรัสสั่งสอนให้พุทธบริษัทได้รู้ และปฏิบัติตามจนเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้ง และเห็นจริงตามคำสั่งสอนของพระองค์ ดังนั้น ที่มาและความหมายของหลักอิทธิบาทจึงมีปรากฏตามในพุทธพจน์ ดังนี้

^{๒๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๔๒.

^{๒๔} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๑ - ๔๖๕/๓๔๒ - ๓๕๗.

อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร
๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร
๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร
๔. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร^{๒๕}

ในมหาปริณิพพานสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอานภาพของอิทธิบาท ๔ ประการ ไว้ว่า อานนทฺ ภกราชคฤห์นารัณรมยฺ ภุเขาคิสมณฺณนารัณรม อิทธิบาท ๔ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารกตฺติ ผู้หนึ่งเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ได้หนึ่งกัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์ อิทธิบาท ๔ ตถาคตฺติเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารกตฺติแล้ว ตถาคตฺติเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ได้หนึ่งกัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์^{๒๖}

ในขนวสฺสสูตร สันฑกุมารพรหม ได้กล่าวถึงการเจริญอิทธิบาท ๔ ประการ โดยพวกเทพชั้นดาวดึงส์ได้กล่าวว่า พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงบัญญัติอิทธิบาท ๔ ประการนี้ แม้ที่ทรงบัญญัติไว้อย่างดี ก็เพียงเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จภิกษุในธรรมวินัยนี้^{๒๗}

๑. เจริญอิทธิบาท คือ ฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์)
๒. เจริญอิทธิบาท คือ วิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)
๓. เจริญอิทธิบาท คือ จิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)
๔. เจริญอิทธิบาท คือ วิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)

โดยเนื้อความในขนวสฺสสูตรดังที่ได้กล่าวมานี้ แสดงถึงอันสงสของการเจริญอิทธิบาทธรรมเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อเพิ่มพูนความชำนาญซึ่งก่อให้เกิดความสำเร็จ ตลอดทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามสมประสงค์

ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง การเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารดังนี้

ภิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารเป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ

ภิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด

^{๒๕} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๑/๓๔๒.

^{๒๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๙/๑๒๗.

^{๒๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๘.

ภิกษุเหล่านั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุเหล่านั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิด

ภิกษุเหล่านั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุทั้งหลาย ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร

ประมวลย่อฉันทสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิ และปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๒๘}

บรรดาธรรมเหล่านั้น ฉันทะ เป็นइन

ความพอใจ การทำความพอใจ ความเป็นผู้ประสงค์จะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรมนี้เรียกว่า ฉันทะ

ภิกษุเป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบแล้วด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนี้ ด้วยประการฉะนี้เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร^{๒๙}

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความหมั่นเพียร) จิตตะ (ความคิด) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน การเรียนตามที่ตั้งใจไว้

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าไปจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นพัฒนาที่พื้นฐานก่อน คือ จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นหลัก โดยต้องเข้าใจพื้นฐานของสังคมระบบชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อที่จะได้กำหนดทิศทาง และแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน และเหมาะสมกับขีดความสามารถของประชาชนที่มีอยู่ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และการประกอบสัมมาอาชีพ ยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ชุมชน สังคมได้ “พึ่งพาตนเอง” ย่อมจะก่อให้เกิดผลประโยชน์เป็นสังคมที่มั่นคง ยั่งยืน และเสริมสร้างเศรษฐกิจในชุมชนให้มีการพัฒนา เจริญก้าวหน้าต่อไป

๒.๔.๑ ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้

^{๒๘} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๒/๓๔๒.

^{๒๙} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๔๓๓/๓๔๓.

รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ รวมถึงการพัฒนาประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ทางสายกลาง คำนึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

พระบรมราชาโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช “เศรษฐกิจพอเพียง คือ การอยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่พึ่งพาใคร ไม่โลภ แต่เป็นการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ หมายถึงการอยู่เพียงลำพัง ไม่แสวงหาความเจริญก้าวหน้า หากเน้นถึงหลักการช่วยเหลือตนเอง การพึ่งพาตนเอง หากไม่พอเพียงหรือจำเป็นจึงแสวงหาจากที่อื่น

บางคนกล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคล้ายๆ ทฤษฎีใหม่ การที่พูดว่าไม่มีในตำรา เศรษฐกิจจะเป็นเกียรติมาก หมายความว่าเราไม่ได้ลอกเขามา เป็นความคิดใหม่ที่สามารถจะปรับปรุงเพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศพัฒนาดีขึ้น และเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจชุมชนคือ หมายความว่าให้พอเพียงในหมู่บ้าน ไม่ใช่ว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เพราะว่าสมัยใหม่นั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นมา”^{๓๐}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาเกี่ยวกับความเป็นมาของทฤษฎีใหม่ว่า

“...ทฤษฎีใหม่” นี้ มิได้เป็นการแจกจ่ายที่ดิน เป็นที่ดินของประชาชนเอง เรื่องนี้เริ่มต้นที่จังหวัดสระบุรี ที่ต้องพูด เพราะว่ามีได้พูดเรื่องที่เป็นต้นเหตุเรื่องมาแล้ว แต่ว่าไม่ได้พูดอย่างชัดเจน เรื่องนี้เริ่มที่สระบุรีเมื่อหลายปีแล้ว ก่อนหน้านั้นได้มีจินตนาการ ความคิดฝัน ท่านทั้งหลายคงนึกแปลกทำไมแผนการจะต้องคิดฝัน ไม่ได้ไปดูตำรา ไม่ได้ค้นตำรา แต่ค้นในความฝันในจินตนาการ เรานึกถึงว่าต้องมีแห่งหนึ่ง ที่จะเข้ากับเรื่องของเรา...”

“...ได้ดูแผนที่สระบุรี ทุกอำเภอ หากไปลงท้ายได้เจอวัดชื่อมงคล อยู่ห่างจากอำเภอมืองประมาณ ๑๐ กิโลเมตร แล้วก็เหมาะในการพัฒนา จึงไปซื้อที่ ซื้อด้วยเงินส่วนตัวและเพื่อนฝูงได้รวมบริจาคเงินจำนวนหนึ่ง ได้ซื้อ ๑๕ ไร่ ที่ใกล้วัดมงคล หมู่บ้านวัดใหม่มงคล ได้ส่งคนไปพบชาวบ้าน เขาก็ไม่ทราบมาจากไหน ไปพบชาวบ้านสืบถามว่า ที่นี้มีที่ที่จะขายไหม เขาก็เชิญไปบนบ้าน แล้วเขาก็บอกว่าตรงนี้มี ๑๕ ไร่ที่เขาจะขาย ในที่สุดก็ซื้อ ก่อนตั้งมูลนิธิชัยพัฒนา ก็เป็นเวลาประมาณ ๗ ปี ไปซื้อที่ตรงนั้นคนพวกนั้นกึ่งกัน เขาเล่าให้ฟังว่า มีคนเข้าฝันว่าพระเจ้าอยู่หัวมา แล้วก็มาช่วยเขา เขาไม่ทราบว่า คนที่ไปนี่เป็นใคร แต่สักครู่หนึ่ง เขามองไปที่ปฏิทิน เขามองดู เอ๊ะ คนนี้ คนที่อยู่ข้างหลังเจ้าอยู่หัวนั่น เอ๊ะ คนนี้ก็อยู่หลังพระเจ้าอยู่หัวในรูป ใกล้ๆ เขาก็เลยนึกว่า เอ๊ะ พวกนี้มาจากพระเจ้าอยู่หัว เขาก็เลยบอกว่าขายที่นั่น ก็เลยซื้อที่ ๑๕ ไร่ และทำศูนย์บริการ...”

^{๓๐} พระบรมราชาโชวาทพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ณ สวนดุสิตดาลัย, มนุษย์สัมพันธ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๖๐), หน้า ๒๐๖ - ๒๐๗.

“...ทางราชการโดยกรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ทางนายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี ได้ช่วยกันทำโครงการ โครงการนี้ใช้เงินของมูลนิธิชัยพัฒนาส่วนหนึ่งใช้เงินของทางราชการส่วนหนึ่ง โดยวิธีขุดบ่อน้ำ เพื่อใช้น้ำนั้นมาทำการเพาะปลูก ตาม “ทฤษฎีใหม่” ซึ่ง “ทฤษฎีใหม่” นี้ยังไม่เกิดขึ้นพอตื่อบ่อน้ำนั้น เราเรียกว่า “มือน้ำ” มีน้ำ ช่างๆ ที่อื่นนั้นไม่มีน้ำ แต่ตรงนั้นมีน้ำ ลงท้ายก็สามารถปลูกข้าว แล้วก็ปลูกผัก ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล ต่อมาก็ได้ซื้อที่อีก ๓๐ ไร่ ก็กลายเป็นศูนย์พัฒนา หลักมีว่าแบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่สำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งสำหรับปลูกพืชไร่ พืชสวน และก็มีที่สำหรับขุดสระ ดำเนินการไปแล้ว ทำอย่างธรรมดา อย่างชาวบ้าน ในที่สุดได้ข้าวและได้ผัก ขายข้าวกับผักนี้กำไร ๒ หมื่นบาท ๒ หมื่นบาทต่อปี หมายความว่า โครงการนี้ใช้งานได้ เมื่อใช้งานได้ก็ขยายโครงการ “ทฤษฎีใหม่” นี้ โดยให้ทำที่อื่น นอกจากมีสระน้ำในที่นี้แล้ว จะต้องมียังเก็บน้ำที่ใหญ่กว่าอีกแห่งเพื่อเสริมสระน้ำ ในการนี้ก็ได้รับความร่วมมือจากบริษัทเอกชน ซื้อที่ดินด้วยราคาที่เป้นธรรม ไม่ใช่ไปเวนคืน และสร้างอ่างเก็บน้ำ ...”

“...ฉะนั้น ในบริเวณนั้นจะเกิดเป็นบริเวณที่พัฒนาแบบใหม่ ถึงเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเข้าใจว่าจะดำเนินไปได้ในที่นี้ แต่ที่อื่นยังไม่ทราบว่าจะทำได้หรือไม่ได้ ที่นายฯ บอกว่าจะขยายทฤษฎีนี้ไปทั่วประเทศ ก็ยังไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่ เพราะว่าต้องมีปัจจัยสำคัญคือ ปัจจัยน้ำ แล้วก็ต้องการที่จะให้ประชาชนเข้าใจ และยินยอม ถ้าเขาไม่ยินยอมก็ทำไม่ได้...”^{๓๑}

ณรงค์ เพชรประเสริฐ และสิริพร ยอดกมลศาสตร์ ด้วยการดำรงชีวิตประจำวันของสังคมในยุคปัจจุบันนี้ย่อมมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพที่เพิ่มมากขึ้น ประชาชนมีความต้องการทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิต พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอเพียงว่า “ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันมากเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีการเงินการคลังมาเนิ่นนานส่งผลให้ภาครัฐและธุรกิจเอกชน เช่น อุตสาหกรรม การเงินและการบริการ ต้องล่มสลาย ปิดกิจการ ทำให้การลงทุนหยุดชะงักประสบปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงิน จนต้องทยอยปิดกิจการ ทำให้เกิดภาวะการว่างงานขึ้นอย่างรุนแรง มีคนว่างงานประมาณสองล้านคน”^{๓๒}

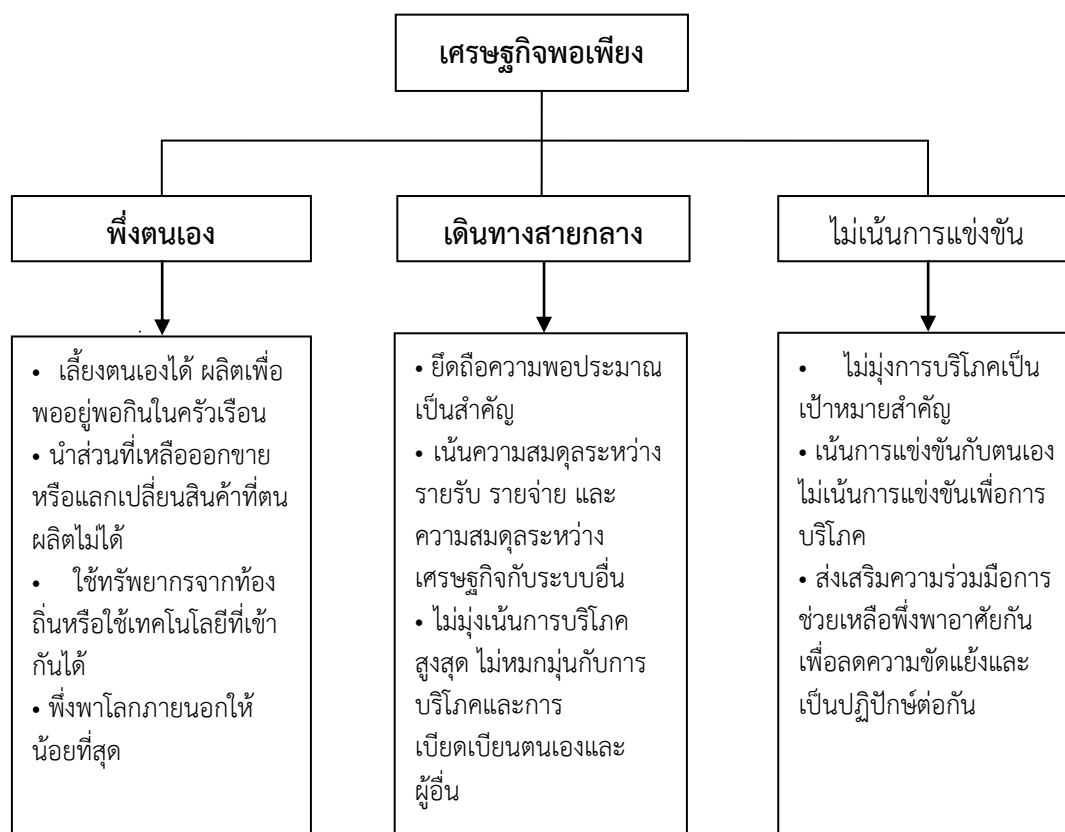
กระทรวงมหาดไทย วิฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ขณะนี้ เป็นปัญหาที่ซับซ้อนแก้ไขได้ยาก สืบเนื่องมาจากความผิดพลาดในการพัฒนา ที่ผ่านมามีมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นหลักสำคัญ จึงทุ่มเทขยายการผลิตไปในด้านอุตสาหกรรมมากกว่า ด้านเกษตรกรรม (ซึ่งเป็นการผลิตที่เน้นวัฒนธรรมประจำชาติตั้งแต่ครั้งอดีต) และภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้คนไทยหลงกระแสเกิดความเชื่อและมีความนิยมบริโภคสินค้าตะวันตก ว่าเป็นของดีจนหลงลืมพื้นฐานทุนทางสังคมสภาพแวดล้อมและวิถีไทยของ

^{๓๑} ดร.สุริยะ เจียมประชนารากรและกรรมกร ศิลปพัฒน์, เศรษฐกิจพอเพียง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖, หน้า ๔๓ - ๔๔.

^{๓๒} ณรงค์ เพชรประเสริฐ และสิริพร ยอดกมลศาสตร์, อ้างใน วิจิตรระวิวงศ์ และคณะ, “สถานการณ์คนจนและการจัดการแก้ปัญหาคนจนในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ”, รายงานการวิจัย, ๒๕๔๒, หน้า ๑๖. (เอกสารอัดสำเนา)

ตนเอง ทำให้ความสามารถในการพึ่งตนเองซึ่งเป็นทุนทางสังคม (Social capital) ต้มเดิมอ่อนแอทรุดโทรมลง^{๓๓}

เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน อันเป็นรากฐานของเศรษฐกิจไทย โดยการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้วยผลผลิตตามธรรมชาติจึงอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ไม่มุ่งผลิตเพื่อการค้า แต่เป็นการผลิตเพื่อความพออยู่พอกิน และแบ่งปันเอื้ออาศัยและพึ่งพากันบนหลักการและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนภูมิโครงสร้างนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ เศรษฐกิจพอเพียง

สรุป ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ให้ชาวไทยอยู่ได้ด้วยพึ่งตนเอง ไม่พึ่งพ่อ ไม่โลภ พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด มีการช่วยเหลือตนเองให้อยู่รอด มีความพอประมาณ หากินได้อย่างมีเหตุมีผล ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ต้องไปเบียดเบียนผู้อื่นและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พึ่งตนเองได้ พึ่งพาโลกภายนอกให้น้อยที่สุด เดินทางสายกลาง ยึดถือความพอประมาณ เน้นความสมดุลระหว่างรายรับรายจ่าย และไม่เน้นการแข่งขัน ส่งเสริมความร่วมมือการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อลดความขัดแย้ง

^{๓๓} กระทรวงมหาดไทย, ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑ - ๒.

๒.๔.๒ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ^{๓๔}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้กล่าวถึงความพอเพียงว่า “...พอเพียงมีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่า พอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...”^{๓๕}

นักวิชาการได้สรุปความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และการปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”^{๓๖}

จากหนังสือ “๒๐๙ คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นหนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิมฉลองพระชนมายุ ๘๑ พรรษา ได้จัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้

^{๓๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร , (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

^{๓๕} “พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย” , [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.pcru.ac.th/kings/project4.php> [๕ ม.ค. ๒๕๖๑].

^{๓๖} คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง , (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

ความรอบคอบ และความระมัดระวังยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๓๗}

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้^{๓๘}

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ^{๓๙} นอกจากนี้เศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานไว้ในหนังสือ “ใต้เบื้องพระยุคลบาท” ว่าพระองค์ท่านได้รับสั่งมาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และประโยคหนึ่งที่ทรงอธิบายว่า หัวใจก็คือ คำว่า พอ เศรษฐกิจพอเพียงก็คือ คำว่า พอ คุณจะมีชีวิตที่ตั้งอยู่บนมาตรฐานความพออย่างไร ความพอก็คือ คำว่า พอประมาณ ความพอประมาณ พระองค์ขยายความต่อไปอีก ไม่ใช่ผมพูดนะครับ พอประมาณ คือ พอแต่จำเพาะตัวเองที่หากินได้อย่างมีเหตุผล ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จึงไม่ต้องไปเบียดเบียนคนอื่นเขา เน้นอนมาตรฐานแต่ละคนไม่เหมือนกัน ไม่ใช่ทุกคนจะให้จนเหมือนกันหมด นั่นก็ไม่ใช่ชีวิตจริง บางคนมาตรฐานมีสมบัติเก๋ากินอะไรก็โชคดีไปมาตรฐานก็อยู่แค่นี้ อีกคนกินแต่เงินเดือนจริงๆ มาตรฐานก็อยู่แค่นี้ แต่ทุกคนต้องมีมาตรฐานเส้นระดับพอดีของตัวเอง คือ ต้องสร้างมาให้ ได้ แล้วยึดตรงนั้น เป็นหลัก ซึ่งภาษาทางพุทธเราก็สอนอยู่แล้วเส้นทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง คือ ไม่หย่อน ไม่ตึงเกินไปเหมาะสมแต่ละคน รวมถึงการศึกษาระบบเศรษฐกิจของชุมชนไทยในอดีต ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงซึ่งผลิตผล พี่พันธุ์ไว้เพื่อกิน เพื่อใช้เอง ไม่มีระบบการพึ่งพิงสังคมภายนอก มีความผูกพันกันสูงช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน มีความพอเพียงในตัวเอง นับถือระบบเครือญาติเป็นสำคัญ และไม่มีการแบ่งชนชั้นกัน เป็นต้น^{๔๐}

^{๓๗} พิศุทธิ์ โจทยักัง, ๒๐๙ คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๓.

^{๓๘} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๘๐ พรรษาเทิดไถ่องคราชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘.

^{๓๙} อ่างใน ภัณณารัตน์ กิ่งกำ, “ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านม่อนหินแก้ว ตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

^{๔๐} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

นักวิชาการได้กล่าวสรุปถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เปรียบเสมือนเครื่องยนต์ที่สามารถขับเคลื่อนไปได้ และสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

๑. ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมความรู้สึกลึกคิดความปรารถนา และพฤติกรรมตลอดจนการประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตอันมีเหตุผล โดยมีลักษณะที่เป็นนามธรรมอยู่มาก และสามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ตามกรณี ซึ่งความพอประมาณอาจหมายถึงระดับปานกลาง

๒. ความมีเหตุผล (Seasonableness) หมายถึง เป็นหลักที่มีความลึกซึ้งซึ่งเป็นความมีเหตุผลที่ยึดคน ชุมชน และประเทศชาติที่เป็นจุดศูนย์กลาง ซึ่งอาจจะต้องพิจารณาปัจจัยรอบด้าน ตัวอย่างเช่น เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ความอิสระเสรี การพึ่งพาตนเองได้ ฯลฯ

๓. การมีภูมิคุ้มกัน (Immunity) หมายถึง การมีสภาพที่พร้อมต่อการถูกกระทบจากสิ่งเร้าต่างๆ กล่าวคือ “การมีภูมิคุ้มกัน” เป็นศัพท์ทางการแพทย์ที่ถูกนำมาอธิบายถึงสภาพร่างกายที่สามารถต้านทานเชื้อโรคที่เข้าร่างกายโดยมีการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อที่จะลดหรือควบคุมความเสี่ยง (Risk) ต่อปัจจัยที่เข้ามากระทบไม่ให้ก่อปัญหาหรืออุปสรรคจนต้องเกิดความสูญเสียตามมา ดังนั้น การสร้างภูมิคุ้มกันจึงเป็นกระบวนการป้องกันตนเองเพื่อควบคุมความเสี่ยงด้วยวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความเสี่ยงนั้น^{๔๑}

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การถูกนำมาใช้โดยพระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงนำมาเป็นแนวทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อรับมือกับความท้าทาย และการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากการเฝ้าสังเกต โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชตลอด ๕๘ ปี ของพระองค์ที่ครองราชย์ นอกจากนี้ ยังได้ระบุหลักการนี้ว่าได้นั้นถึงทางสายกลาง ที่เป็นเส้นทางหลักสู่การเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ธุรกิจ และในสังคมโดยเฉพา ะหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียปี ๑๙๙๗ ที่องค์กรธุรกิจจำนวนมากในประเทศไทยได้เกิดปัญหาทางการเงินจนล้มละลายกัน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงห่วงใย และเน้นย้ำถึงแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นแนวทาง และวิธีการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจให้กลับคืนมาสู่สภาวะปกติ และสู่ความยั่งยืนได้อีกครั้ง^{๔๒} นอกจากนี้ เศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้า และทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุก

^{๔๑} จรัญ จันทลักขณา, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขมวลชนและการเกสรยั่งยืน** , (กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๙), หน้า ๙.

^{๔๒} Avery, G.C., **Leadership for sustainable futures : Achieving success in a competitive word**, Cheltenham, (UK and Northampton, MA, USA : Edward Elgar, 2005), p. 12.

ขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดสมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๔๓}

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันยุคโลกาภิวัตน์

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนาได้ให้สัมภาษณ์ ถึงหลักการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงยึดถือในการพัฒนา มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ

- ๑) การพัฒนานั้นเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเอง
- ๒) ทรงเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชน และทรงทำ “ประชาพิจารณ์” โดยทรงสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในทุกท้องถิ่นที่จะเกิดการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
- ๓) การพัฒนาเศรษฐกิจใดๆ นั้น จะต้องให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้น เนื่องจากแต่ละแห่งคนก็ไม่เหมือนกัน ขนบธรรมเนียมก็ไม่เหมือนกัน ทรงใช้คำว่า “ภูมิสังคม” คือ ทรงดูทั้งลักษณะภูมิศาสตร์ และลักษณะทางสังคม
- ๔) ทรงยึดถือหลักปรัชญาที่สำคัญมาก พร้อมๆ กับความเป็นพระมหากษัตริย์ นั่นคือ ทรงมีความสามัญ ความเรียบง่าย ความเป็นธรรมชาติ ถือเป็นหลัก ๓ ประการ ที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพัฒนา ซึ่งถือเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่การริเริ่มแผนงานทั้งปวง และวันที่ ๔ ธันวาคม ของทุกปี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระผู้ทรงเป็นนักพัฒนาที่ยิ่งใหญ่ ได้มีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔^{๔๔}

ดร.กิจจา บานชื่น ได้ให้ความหมาย ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินงานทุกขั้นตอน ขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้และรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและ

^{๔๓} เกษม วัฒนชัย, “เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา” , [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://irrigation.rid.go.th/rid8/bid8/eco\[1\].pdf](http://irrigation.rid.go.th/rid8/bid8/eco[1].pdf) [๗ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๔๔} สุเมธ ตันติเวชกุล, , **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**, หน้า ๓๐๕.

พร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๔๕}

ดร.สุริยะ เจียมประชนารากร และกรรณิการ์ ศีลพิพัฒน์ ได้สรุปสาระสำคัญของ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อมความ มีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกัน ในสังคม ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลัง นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ซึ่งได้มีการขานรับนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติกันหลายหน่วยงาน แต่คนส่วนมากมักเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้จริง ผู้ประกอบอาชีพอื่น เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และพนักงานบริษัทต่างๆ สามารถนำแนวพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ^{๔๖}

สรุป เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมอบให้แก่ พสกนิกรชาวไทย ทรงเน้นย้ำแนวทางเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และเพื่อให้ดำเนินชีวิตตามความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่เดือดร้อน และไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น โดยเริ่มต้นที่ตัวของตัวเอง ครอบคลุม สร้างจิตสำนึกที่ดี อยู่ด้วยความระมัดระวังในการดำเนินชีวิต ไม่ลุ่มหลงไปกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ตั้งมั่นอยู่กับทางสายกลาง ตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพสุจริต รู้จักใช้สิ่งของอย่างมีเหตุผล และการให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มในชุมชน ช่วยเหลือชุมชน และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

^{๔๕} ดร.กิจจา บานชื่น, มนุษย์สัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๐), หน้า ๒๐๗-๒๐๘.

^{๔๖} ดร.สุริยะ เจียมประชนารากร และกรรณิการ์ ศีลพิพัฒน์, เศรษฐกิจพอเพียง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖.

๒.๔.๓ หลักแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างความภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ มีหลักการพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน^{๔๗} ดังนี้

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติตามทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

๓. ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ ๓ คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิต และบริโภคที่อยู่ในระดับที่พอประมาณ

ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางการปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

^{๔๗} รัตนา แก้วแสน, “การวางแผนระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่สมดุลด้วยตารางวางแผนเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่, การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔).

แนวคิดของปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๔๘}

เศรษฐกิจพอเพียง คือ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งเกาะเกี่ยวสัมพันธ์กันเหมือนเป็นห่วง ๓ ห่วง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้กับคุณธรรม อันเป็นเงื่อนไขอีก ๒ เงื่อนไข ได้แก่

ความมีเหตุผล โดยเน้นการปรับกิจกรรม และการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับภูมิสังคม การที่ภูมิประเทศ และภูมิอากาศของประเทศไทยเหมาะสมกับการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ และประชากรมีความชำนาญเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม มีเทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนับสนุนอาชีพเกษตรกรรม และความต้องการอาหารของโลกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญสำหรับประเทศ เปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมที่เราต้องพึ่งทั้งเงินทุน เทคโนโลยี และการบริหารจัดการจากต่างประเทศ

ความพอประมาณ ในการทำกิจกรรมหรือลงทุนธุรกิจต่างๆ ต้องคำนึงถึงความสามารถด้านการบริหารจัดการของผู้จะลงทุน ความพร้อมของเงินทุน และเทคโนโลยี ซึ่งควรจะต้องมีประสบการณ์ในการบริหารกิจกรรมหรือธุรกิจที่จะดำเนิน ต้องมีเงินทุนเพียงพอ หากจะต้องกู้เงินก็ให้เป็นส่วนน้อย และมีความมั่นใจว่าจะใช้คืนเงินกู้ได้ และต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ใช้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปรับปรุงเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง

การมีภูมิคุ้มกัน เราต้องสร้างภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายทุนที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศมาแล้วไม่ให้เกิดอีก ต้องแก้ไขการที่พึ่งตัวเองไม่ได้ ด้านพลังงาน และการที่ไม่สามารถเรียนรู้หรือปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของโลกได้ เราต้องมีภูมิคุ้มกันความโลภของเราเอง ไม่ให้ความโลภที่ต้องการเพิ่มปริมาณผลผลิตทำให้ต้องใช้ปุ๋ยใช้ยาฆ่าแมลงในภาคการเกษตรความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเป็นสาระหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเงื่อนไขดังนี้

^{๔๘} พระปรีญา จิตฺตมโ (จันทะมจค), “บทบาพด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาข้าง อำเภอดางดง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๗ – ๒๘.

ความรอบรู้ ต้องรู้ทันโลก รู้เขารู้เรา เราต้องรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อที่จะปรับตัวให้ทัน และได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ได้ ซึ่งผู้ที่เอาใจใส่ที่จะรับรู้ และสามารถประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ดีจะได้เปรียบ

ความรอบคอบ การคิดอย่างรอบคอบต้องเข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัย และคาดการณ์ได้ว่า การกระทำของเราหรือผลกระทบของการกระทำของคนอื่นมีเหตุ และปัจจัยที่จะมีผลต่อเราอย่างไร ต้องมีการวิเคราะห์เหตุปัจจัยหรือสถานการณ์ที่เป็นไปได้หลายๆ สถานการณ์ และเตรียมหาวิธีการรับมือกับผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ความสุจริต ให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมตลอดเวลา

การมีสติปัญญา หากขาดสติก็ขาดทุกอย่าง สติอาจขาดได้ง่ายๆ จากการเสพติดหรือสุรา การขาดสติทำให้ทางปฏิบัติทั้งกาย วาจา และใจเสื่อมเสียไปด้วย สมาธิไม่เกิด ปัญญาไม่เกิด แก้ไขปัญญาไม่ได้ การงานก็ไม่สัมฤทธิ์ผล^{๔๙}

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอเพียงอย่างน้อย ๗ ประการ คือ

ประการที่ ๑ พอเพียงสำหรับทุกคน ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน

ประการที่ ๒ จิตใจพอเพียง ทำให้รัก และเอื้ออาทรคนอื่น คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก

ประการที่ ๓ สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพ และทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้สิ่งแวดล้อม และได้เงิน

ประการที่ ๔ ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนเข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

ประการที่ ๕ ปัญหาความพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

ประการที่ ๖ อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์ และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง

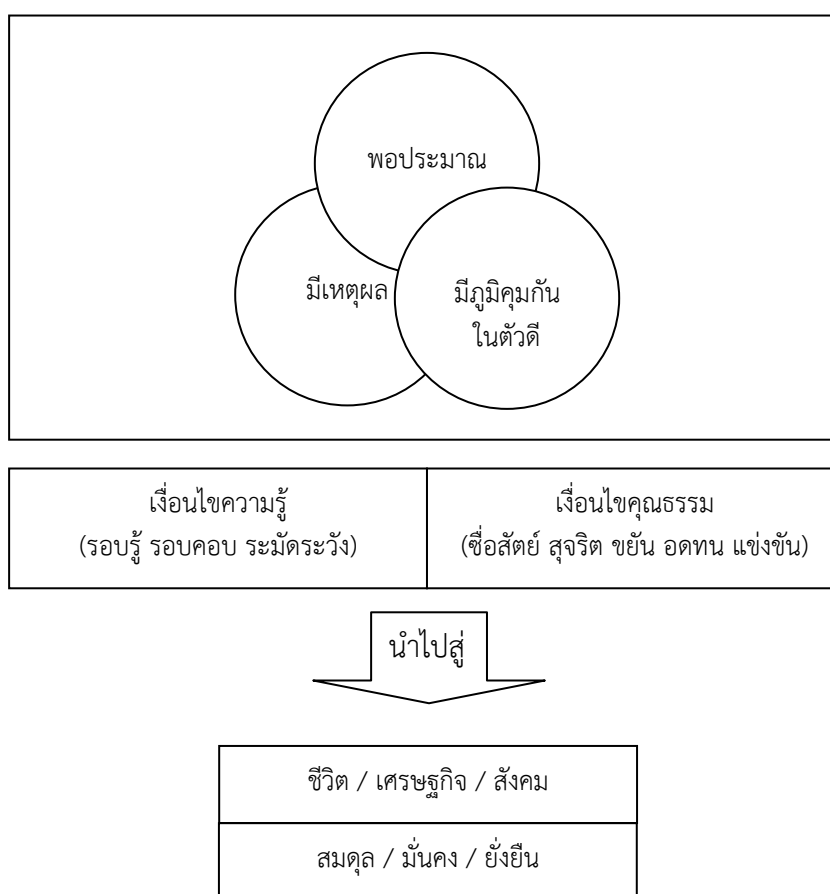
ประการที่ ๗ มีความมั่นคงพอเพียงไม่ใช่วาบวบ เดี่ยวจนเดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้ เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

^{๔๙} พงพิสิษฐ์ วิเศษกุล, เศรษฐกิจเขียวและใส, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๕.

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุล คือ ความเป็นปกติ และยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงชื่ออื่นๆ เช่น

- เศรษฐกิจพื้นฐาน^{๕๐}
- เศรษฐกิจสมดุล
- เศรษฐกิจบูรณาการ
- เศรษฐกิจศีลธรรม^{๕๑}

แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปง่ายๆ คือ ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข อันประกอบไปด้วยพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้ มีคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน ดังรูปภาพต่อไปนี้^{๕๑}

แผนภาพที่ ๒.๔ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

^{๕๐} อ้างใน อภิชา ที่รักษ์. ทางรอดในภาวะเศรษฐกิจถดถอย โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง , (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้าวิชาการ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๖ – ๑๖๘.

^{๕๑} สรรเสริญ วงศ์ชูม, เศรษฐกิจพอเพียง : พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่ง การพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๖.

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป และไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

ความมีเหตุผล คือ การคิดทบทวนอย่างรอบคอบ ต้องพิจารณาจากเหตุทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง และยังต้องคำนึงถึงผลที่ตามมาด้วย

มีภูมิคุ้มกันในตัว หมายถึง การรู้จักการจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในอนาคต การเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อรับกับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ส่วนความหมายของ ๒ เงื่อนไข

ความรู้ คือ ความรอบรู้ในสิ่งที่จะทำอย่างถ่องแท้ และรอบด้าน มีความรอบคอบ ที่จะนำความรู้พิจารณาเพื่อวางแผน ไม่หวั่นหวา หุนหันพลันแล่น มีความระมัดระวัง ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับกาลและเทศะ

คุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้จักการแบ่งปัน ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ เป็นคนเก่งอย่างเดียวไม่พอ ต้องเป็นคนดีด้วยความเก่ง และความดีของเราจะเอื้อประโยชน์แก่ตัวเรา และสังคม

แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางของการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ดีที่ควรจะเป็นโดยพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคม สามารถประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี โดยหลักแนวคิดของการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการดังต่อไปนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดเวลาคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

เงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความ

ตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความเพียร การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่^{๕๒}

สรุป แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความรอบคอบและมีคุณธรรม เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางปฏิบัติของประชาชนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ เพื่อให้ทันกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปง่าย ๆ ๒ อย่าง คือ (๑) ๓ ห่วง ได้แก่ พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (๒) ๒ เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม เป็นการพัฒนาที่มีความสมดุล และมีความยั่งยืน เพื่อพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๒.๔.๔ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ

สังคมไทยจะยั่งยืนได้ด้วยการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง และนำไปปฏิบัติได้อย่างแพร่หลาย และกว้างขวาง นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมไทยในหลากหลายมิติแบบบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพึ่งตนเอง ความมีจริยธรรม โลกาภิวัตน์ และการบริหารประเทศ ซึ่งล้วนเกี่ยวกับการตัดสินใจในทุกๆ ระดับ ในทุกภาคส่วน ชุมชน ประชาชน ธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ และการเมืองให้ถูกทิศถูกทาง อันจะนำไปสู่การพัฒนาการอย่างยั่งยืนในระยะยาวต่อไป^{๕๓}

นักวิชาการได้เปรียบเทียบสาระสำคัญของการประพฤติปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง / พึ่งตนเองกับการค้าเสรี / ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ดังนี้^{๕๔}

^{๕๒} ปรียานุช พิบูลย์สรารุช, เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ด้านการศึกษา , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๕๓} กาญจนา บุญยัง และคณะ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล , (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

^{๕๔} วิวัฒน์ชัย อรรถากร, ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุนนิยม โลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ ๑๔ ตุลา, ๒๕๕๐), หน้า ๘ – ๙.

ตารางที่ ๒.๑ การเปรียบเทียบสาระสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับทุนนิยม

ประเด็นการพัฒนา	เศรษฐกิจพอเพียง / ฟังตนเอ	เศรษฐกิจการค้าเสรี / ทุนนิยมโลก
(๑) เป้าหมายหลัก	เน้นการพึ่งตนเองได้ การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม	เน้นประสิทธิภาพความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
(๒) วิธีการ	เน้นกลุ่มชุมชน สหกรณ์ เศรษฐกิจชุมชน	เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล ทุนเอกชน องค์กรธุรกิจ
(๓) ค่านิยม	เน้นการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือกัน	เน้นการแข่งขันแบบแพ้คัดออก ปลาใหญ่กินปลาเล็ก
(๔) แรงจูงใจ	เน้นสำนึกสาธารณะ จิตใจต่อส่วนรวม ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน พึ่งพาอาศัยกัน	เน้นกำไรบริษัท วัตถุนิยม บริโภคนิยม
(๕) ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม	เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ ชีวิต สังคม กับระบบนิเวศ	เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมนำหน้าสิ่งแวดล้อม
(๖) เทคโนโลยี	เน้นเทคโนโลยีชั้นกลาง ภูมิปัญญาที่รับใช้ชุมชน	เน้นไฮเทค เทคโนโลยีราคาแพง ภูมิปัญญาตะวันตก
(๗) โลกาภิวัตน์	เน้นความแข็งแกร่งของโครงสร้างระบบ ควบคู่กับการเข้าสู่โลกาภิวัตน์	เป็นเสรีเต็มที่สู่โลกาภิวัตน์

จากการศึกษาหลักการสำคัญของการจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้ประมวล และสรุปสาระสำคัญเป็นหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ๘ ประการ ได้แก่

๑. ความพอเพียง หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนเน้นการผลิต และบริโภค โดยยึดหลักทางสายกลาง ความพอประมาณ และความพอดีในเวลาเดียวกัน และก้าวให้ทันในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายความรวมถึงความพอเพียงในด้านต่างๆ คือ

๑.๑ ด้านจิตใจ คือ รู้จักพอ พอประมาณ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ยึดมั่นในทางสายกลาง

๑.๒ ด้านสังคม คือ การมุ่งให้เกิดความสงบสุข ประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมมือเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบ

๑.๓ ด้านวัฒนธรรม คือ การสนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของอบายสุข และบริโภคนิยม

๑.๔ ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความ
ยั่งยืนหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ พึ่งพาตนเองได้ พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น
และพ้นจากการเป็นหนี้สิน

๑.๕ ด้านเทคโนโลยี หมายถึง การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง
และชุมชน

๑.๖ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การไม่เบียดเบียน
ธรรมชาติมากเกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างพอดี คุ่มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด
พร้อมกับอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ
กิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุ
ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ตลอดจน
อาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ ปฏิบัติ และประเมินผล ด้วยความซื่อสัตย์
สุจริต อดทน เพียร และสติปัญญา

๓. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนมีการเตรียมความพร้อม
รู้เท่าทันต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง
มั่นคง และยั่งยืน

๔. การพึ่งตนเอง หมายถึง ประชาชน และชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชน
ที่อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นจนเกินจำเป็น โดยเน้นความสามารถของประชาชน และ
ชุมชนในการผลิตสินค้า และบริการเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่
ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ กล่าวคือ

๔.๑ ด้านจิตใจ คือ การทำตนให้เป็นพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี มีจิตเอื้ออาทร
ประณีตระนอม เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๔.๒ ด้านสังคม พิจารณาถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของแต่ละชุมชน เชื่อมโยง
เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง และเป็นอิสระ

๔.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
ของประชาชนในชุมชนอย่างฉลาด และหาทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน

๔.๔ ด้านเทคโนโลยี จะพิจารณาถึงการเลือกใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับพื้นฐาน
ของภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต้องการ และสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งควรพัฒนาเทคโนโลยีจาก
ภูมิปัญญาของตนเอง

๔.๕ ด้านเศรษฐกิจ คือ การสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนโดยยึดหลักการ
ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มุ่งเน้นการผลิตที่เพียงพอกับความต้องการบริโภคหากเหลือจึงจำหน่าย ทั้งนี้
จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่าย ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภคบริโภค ในชุมชน
ของตนเอง

๕. การเสริมสร้างคุณภาพคน หมายถึง การเสริมสร้างจิตใจของประชาชน และชุมชนระดับชาติ เช่น การมีคุณธรรม การละความชั่ว และการทำความดี การไม่เบียดเบียน มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทน ความรอบคอบ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จของชุมชนที่ได้กำหนดไว้

๖. การรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม เพื่อให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพอเพียงที่มีเสถียรภาพ และนำมาซึ่งการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

๗. การสร้างเครือข่าย หมายถึง ประชาชน และชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม เพื่อให้มีการเจริญเติบโตอย่างเป็นระบบ และร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยอาศัยหลักการเชื่อมโยงที่ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๘. ความสมดุล และการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การสนับสนุนให้กับประชาชน และชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์ และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ตั้งมา^{๕๕}

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับต่างๆ ได้ดังนี้

๑. ระดับปัจเจกบุคคล / ชุมชน ด้วยการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เกิดความสุข และความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และพัฒนาตนเองอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

๒. ระดับชุมชน ต้องอาศัยความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐาน แล้วสมาชิกนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญา และความสามารถที่มีอยู่เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิต มีการช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีการรวมกลุ่ม และสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกัน จนนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวม

๓. ระดับรัฐ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่ง ที่มีความพอเพียง มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ และร่วมมือกันสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักการแบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอใจ และสามารถวางนโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้อย่างสมดุลและยั่งยืน^{๕๖}

^{๕๕} วิรัช นิการรณ, การบริการจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน , (รัฐสภาสาร, ปีที่ ๕๕ ฉบับที่ ๔, ๒๕๕๐) : ๒๑ – ๖๐.

^{๕๖} สรรเสริญ วงศ์ช่อม, เศรษฐกิจพอเพียง : พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๖.

จากการจำแนกระดับของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่หนึ่ง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน ที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคล และครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ความต้องการในปัจจัยของตนเอง และครอบครัวได้ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีกลมเกลียว และมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิตด้วยการประหยัด และการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งกาย และทางใจ

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สอง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร คือ เมื่อบุคคล / ครอบครัว มีความพอเพียงในระดับหนึ่งแล้วจะรวมพลังกันในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อร่วมกันดำเนินงานในด้านต่างๆ ทั้งด้านการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานราชการ มูลนิธิ และเอกชน

เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สาม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย คือ เมื่อกลุ่มหรือองค์กร มีความพอเพียงระดับที่สองแล้ว จะร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการสร้างเครือข่าย มีการติดต่อร่วมมือกับกลุ่มการเงิน และบริษัทต่างๆ ทั้งในด้านการลงทุน การผลิต การตลาด การจำหน่าย และการบริหารจัดการ เพื่อการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในด้านสวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนาให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

การจำแนกเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๓ ระดับ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของการนำปรัชญาเศรษฐกิจมาประยุกต์ใช้ โดยเริ่มจากหลักการของการพึ่งตนเอง เปลี่ยนจากการพึ่งพาตนเองไม่ได้หรือต้องคอยอาศัยผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา (Dependent) เป็นการพัฒนาตนเอง ให้มีความเข้มแข็งเป็นอิสระ แล้วจึงพัฒนาขึ้นเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน จนนำไปสู่การพึ่งพากันเองสงเคราะห์เกื้อกูล ร่วมมือ และประสานกับโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๕๗}

รูปแบบการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคประชาชน ชุมชน เอกชน และภาครัฐ สรุปได้ดังนี้

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคประชาชน ประยุกต์ใช้ได้ในด้านความพอประมาณ คือ เน้นลงทุนตามกำลังความสามารถ ด้านความมีเหตุผล คือ รู้จักใช้จ่ายประหยัด อดออม ด้านการมีภูมิคุ้มกัน คือ การสร้างวินัยทางการเงิน จัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านความรู้ นั้น เป็นการพัฒนาตนเองตลอดเวลา ส่วนด้านคุณธรรม เป็นการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันทางสังคม โดยการเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

^{๕๗} สถาบันไทยพัฒนา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, เศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบัน, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในภาคชุมชน ชุมชนมีการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างหลากหลาย โดยยึดหลักความพอประมาณซึ่งกำหนดให้การเติบโตของชุมชนเกิดสมดุล พัฒนาไปสู่การพึ่งพาตนเอง ใช้ทรัพยากร และปัจจัยในท้องถิ่น ใช้หลักความมีเหตุผลในการตัดสินใจในระดับประเด็นการพัฒนาชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างภูมิคุ้มกันโดยมีระบบการผลิต และการตลาดที่หลากหลาย มีแผนชุมชนที่คำนึงถึงการใช้ และอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน เสริมสร้างประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนให้เข้มแข็ง และจัดให้มีสวัสดิการสังคม การออม ประกัน สุขภาพ ขณะเดียวกันการส่งเสริมแนวคิดเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการศึกษาทั้งใน และนอกระบบ โรงเรียน จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณธรรม ความรู้รักสามัคคีในชุมชน เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม ความซื่อสัตย์ อดทน แบ่งปัน สร้างผู้นำความคิดที่เป็นแบบอย่างที่ดี

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคเอกชน การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง การสร้างเครือข่าย และการดูแลพนักงาน ด้านความพอประมาณ เป็นการเน้นการเติบโตขององค์กรอย่างมีศักยภาพ ประกอบธุรกิจที่มีความชำนาญ ด้านความมีเหตุผล เป็นการลงทุนที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพนักงาน จ้างพนักงานที่เป็นคนในพื้นที่ ขณะเดียวกันก็สร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างนวัตกรรม มีกิจกรรมการผลิตที่หลากหลาย สร้างเครือข่ายพันธมิตร พร้อมๆ กับการส่งเสริมความรู้ ข้อมูลข่าวสาร อบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับพนักงาน และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยการดูแลสวัสดิการของพนักงาน อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง ซื่อสัตย์ และไม่เอาเปรียบพนักงานหรือลูกค้า และรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาครัฐในด้านความพอประมาณ คือ การเน้นการจัดทำแผนงานหรือโครงการภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ พิจารณาจัดสรรรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายรับ และจัดสรรงบประมาณในการบริหารทรัพยากรขององค์กรเท่าที่จำเป็น ด้านมีความมีเหตุผล เป็นการเน้นการใช้งบประมาณตามวัตถุประสงค์ กระบวนการผลิต การตัดสินใจ ต้องมีความเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุเป็นผล ด้านมีภูมิคุ้มกัน เป็นการจัดให้มีระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และมีแผนการบริหารความเสี่ยง ด้านความรู้ นั้น เป็นการให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ สร้างองค์กรเรียนรู้ และเชื่อมโยงตามหลักวิชาชีพ และคำนึงถึงหลักวิทยาศาสตร์ ส่วนด้านคุณธรรม เป็นการจัดทำแผนงานโครงการที่ก่อประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง มีความเท่าเทียม และเป็นธรรม ยึดมั่นความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และผู้อื่น มีวินัย ซื่อสัตย์ อดทน พากเพียร และมีคุณธรรมความรู้ให้กับพนักงาน และยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยการดูแลสวัสดิการของพนักงาน อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง ซื่อสัตย์ และไม่เอาเปรียบพนักงานหรือลูกค้า และรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาครัฐในด้านความพอประมาณ คือ การเน้นการจัดทำแผนงานหรือโครงการภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ พิจารณาจัดสรรรายจ่ายให้สอดคล้องกับรายรับ และจัดสรรงบประมาณในการบริหารทรัพยากรขององค์กรเท่าที่จำเป็น ด้านมีความมีเหตุผล เป็นการเน้นการใช้งบประมาณตามวัตถุประสงค์ กระบวนการคิด การตัดสินใจ ต้องมีความเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุเป็นผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน เป็นการจัดให้มีระบบการตรวจสอบ ติดตาม

ประเมิณผล และมีแผนการบริหารความเสี่ยง ด้านความรู้^{๕๘} นั้น เป็นการให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ สร้างองค์การเรียนรู้ และเชื่อมโยงตามหลักวิชาชีพ และคำนึงถึงหลักวิทยาศาสตร์ ส่วนด้านคุณธรรม เป็นการจัดทำแผนงานโครงการที่ก่อประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง มีความเท่าเทียม และเป็นธรรม ยึดมั่นความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และผู้อื่น มีวินัย อดทน พากเพียร และมีคุณธรรม^{๕๙}

สรุป การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับที่ ๑ เป็นแบบพื้นฐาน เน้นความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว ระดับที่ ๒ เป็นแบบก้าวหน้า เน้นที่ความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร ระดับที่ ๓ แบบก้าวหน้าความพอเพียงในระดับเครือข่าย ๓ ระดับนี้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของการนำปรัชญาเศรษฐกิจมาประยุกต์ใช้ เริ่มจากพึ่งพาตนเอง พัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง มาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมกลุ่มช่วยเหลือกัน จนนำไปสู่การพึ่งพากันสงเคราะห์เกื้อกูลร่วมมือ และการประสานกับโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางให้ประชาชนนำไปปฏิบัติโดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ก่อให้เกิดประโยชน์ ตั้งแต่ระดับตนเอง ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ

๒.๔.๕ เงื่อนไขความสำเร็จของการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้สรุปปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการน้อมรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๑. การรู้จักตนเอง ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส มีจิตใจเข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทร รวมทั้งมีความเจริญ และมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

๒. พึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ คือ เมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหา และแก้ไขไปตามเหตุ และปัจจัยด้วยความสามารถ และศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ก่อนที่จะคิดถึงผู้อื่น และมีการปรึกษาหารือถ้อยอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

๓. การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลส และลดความต้องการของตนเองลง เพื่อให้เหลือแรง และเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

๔. พลังเศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้ามีพลัง ต้องยอมรับว่างานเกษตรนั้นเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลา และบางกิจกรรมจำเป็นต้องใช้ความพิถีพิถันจึงจะเห็นผล ดังนั้น คนที่อยู่ในอาชีพนี้จึงต้องมีความอดทน และความพยายามค่อนข้างสูง จึงจะประสบความสำเร็จในอาชีพ จากแง่มุมดังกล่าวของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีชุมชน และเครือข่ายที่มีความต้องการ และความเห็นที่ไปในทิศทางเดียวกันตามหลัก “ทฤษฎีสามัญญา” เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทบทวนกิจกรรมที่ตนเองได้ทำมา เพื่อสร้างเป็นชุดความรู้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติของชุมชนต่อไป

^{๕๘} วรวิทย์ อริทรัพย์กุล, “รูปแบบการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคประชาชน ชุมชน เอกชน และภาครัฐ”, วารสารเศรษฐกิจและสังคม , (ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๒) : ๒๒ – ๓๒.

๕. การเรียนรู้ตลอดเวลา การพัฒนาอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ความรู้จำเป็นเป็นพื้นฐานของการนำไปสู่ความสำเร็จ มีผู้รู้ (ปราชญ์ชาวบ้าน) หลายท่านกล่าวว่า “...การที่เกษตรกรล้มเหลว ไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพเป็นผลสืบเนื่องมาจากความรู้ไม่พอใช้ เนื่องจากเกษตรกรไม่ยอมเรียนรู้ ส่วนใหญ่มีแต่เรียนรู้ (คัดลอก) โดยไม่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล สุดท้ายจึงขาดความรู้ และต้องประสบกับความล้มเหลวในอาชีพ...” ดังนั้น เกษตรกรที่ทำเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จต้องรู้จักเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนเอง รู้จักการเหงำ รู้อดีต และรู้จักอนาคต โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ และประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเอง และผู้อื่นรวมกัน มีการสืบทอด และเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคง และยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรม และวัฒนธรรมเป็นตัวนำ โดยไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง^{๕๙}

หลักของความสำเร็จของการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ว่าจะเกิดผลดังนี้พอเพียง คือ การบริโภค และการผลิตอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ และเหตุผล ไม่ขัดสนแต่ไม่ฟุ้งเฟ้อ

สมดุล คือ การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความสมดุลระหว่างโลกาภิวัตน์ (globalization) กับอภีวัฒน์ท้องถิ่น (localization) มีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับการเงิน และภาคคนกับสังคมมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โครงสร้างการผลิตที่สมดุลมีการผลิตหลากหลายใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ยั่งยืน คือ พอเพียงอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ภูมิคุ้มกันที่ดี ระบบเศรษฐกิจกับสังคมมีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทัน และพร้อมรับต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถป้องกัน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วิกฤต) ได้

คุณภาพ มีพื้นฐานจิตใจ มีความสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีไมตรี มีความเมตตา ห่วงดีให้กันและกัน หลักการดำเนินชีวิตมีความอดทนมีความเพียร ใช้สติปัญญาคิดอย่างรอบคอบก่อนทำ มีวินัย ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต มีสุขภาพดี และมีศักยภาพ ทักษะและความรอบรู้อย่างเหมาะสม ในการประกอบอาชีพและหารายได้อย่างมั่นคง และพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง^{๖๐}

จากการพัฒนาการจัดทำดัชนีเพื่อชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงใน “โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีวัดภาวะเศรษฐกิจ และสังคมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” งานวิจัยนี้ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่จะมีการประเมินภาครัฐว่าได้ดำเนินการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ โดยการสร้างดัชนีในระดับมหภาคในมิติต่างๆ ประกอบด้วย เศรษฐกิจ จริยธรรม และวัฒนธรรม สังคม การศึกษา การบริหารจัดการของภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดเป็นตัวชี้วัด ในเชิงปริมาณที่สะท้อนคุณภาพของการเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย การมีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อดำเนินกิจกรรมทุกชนิดบน

^{๕๙} คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง , (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.

^{๖๐} พิมพ์ล แก้วมณี, “การประเมินตนเองของวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”, การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

เงื่อนไขของความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน เพื่อการพัฒนาทุกด้านไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลมั่นคง และยั่งยืน เพื่อความสุขของ หน่วยในการวิเคราะห์หรือหน่วยที่ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อประโยชน์สุขของสังคมไทยใน ภาพรวม

ค่านิยม และองค์ประกอบของดัชนีชี้วัดในมิติต่างๆ ที่สอดคล้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งหมด ๗ มิติ ดังนี้

มิติเศรษฐกิจ หมายถึง การสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับการ พัฒนาด้านต่างๆ โดยมุ่งเน้นการผลิต และบริโภคในระดับที่เหมาะสม ไม่ก่อหนี้จนเกินระดับรายได้ทั้ง ในปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจนส่งเสริมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตอย่างสมเหตุสมผล มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ บนฐานของความรู้ และ คุณธรรม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากความสมดุลของการพัฒนา ความมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การพัฒนาบนฐานความรู้ และระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

มิติจริยธรรม และวัฒนธรรม หมายถึง การดำรง และสืบสานไว้ซึ่งค่านิยม ความเชื่อ หลัก คำสอนทางศาสนา รวมทั้งวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมที่ดีงาม ตลอดจนภูมิ ปัญญาท้องถิ่นแบบไทยให้มีความเข้มแข็งสามารถสร้างเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับกับกระแสการ เปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้ สะท้อนได้จากพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียร และความกตัญญู กตเวที แต่เนื่องจากข้อมูลลักษณะดังกล่าวไม่มีการจัดเก็บมาก่อน ข้อมูลที่สะท้อนจริยธรรม และ วัฒนธรรม จึงพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้น อันได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน การมี ภูมิคุ้มกันทางอารมณ์ จิตใจ การสืบสานวัฒนธรรม และการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

- ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (การไม่ประพฤติดูปฏิบัติต่อต้านสังคมหรือทำความเดือดร้อนความเสียหายให้กับสังคม)
- การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ (ความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม)
- ความยึดมั่นในหลักศาสนธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ (การสืบสาน วัฒนธรรมไทย ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม)

มิติทางสังคม หมายถึง การเสริมสร้างสังคมที่มีความมั่นคงของมนุษย์ และความเข้มแข็ง ของทุนทางสังคม โดยมุ่งเน้นการเสียสละแบ่งปัน และช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน มีความรัก สามัคคี ร่วมมือร่วมใจทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมส่วนรวม ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อสังคมใน ฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศ โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการเข้าถึงบริการสาธารณะ และสวัสดิการ ทางสังคม การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี และความ รับผิดชอบต่อสังคม

มิติทางการศึกษา หมายถึง ระบบการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความสามารถในการปรับตัวอย่างรู้เท่าทันในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากกระบวนการ และผลผลิตที่ช่วยให้พึ่งตนเองได้บนพื้นฐานของ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการเป็นสังคมแห่งฐานความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้ และการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

มิติด้านการบริหาร และการจัดการภาครัฐ และเอกชน หมายถึง การเสริมสร้างความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ขององค์กรทั้งภาครัฐ และธุรกิจ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากความโปร่งใส ความสามารถในการตรวจสอบภาครัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชน และการมีสำนึกร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ และเอกชน

มิติวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี หมายถึง การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในระยะยาว โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาคน การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีภายในประเทศ การพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในระยะยาว และความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทย และท้องถิ่น

มิติทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การรู้จักใช้ และสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีสติปัญญา และภูมิปัญญาตามหลักของ “ความมีเหตุผล” และ “ความพอประมาณ” รวมถึง “คง ความภูมิคุ้มกันที่ดี” เพื่อลดความเสี่ยง และพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด ภายใต้เงื่อนไขของการมีคุณธรรมที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกัน และคำนึงส่วนรวม โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผล และพอประมาณ การสงวนรักษาคุณภาพ และความหลากหลาย และเพิ่มคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และการมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม^{๖๑}

อย่างไรก็ตาม การจัดทำดัชนีวัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้มีการดำเนินการอยู่นี้ จัดไว้ว่าเป็นความพยายามในขั้นแรก ซึ่งอาจจะมีข้อผิดพลาด และข้อบกพร่อง ที่จำเป็นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

สรุป เงื่อนไขความสำเร็จในการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทร ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหา และสามารถ ไขปัญหาได้ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และต้องมีความอดทนและความพยายามค่อนข้างสูง มีการเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อมาพัฒนาตนเอง เป็นแนวทางให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามหลักทางสายกลาง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การบริหารจัดการที่ดีสามารถป้องกัน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ ดังนั้น จะต้องมุ่งเน้นพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง ใช้สติปัญญาคิดอย่างรอบคอบก่อนทำ มีวินัย ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต มีสุขภาพดี และมีศักยภาพ ทักษะและความรอบรู้

^{๖๑} อภิชัย พันธเสน, โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีวัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๕ – ๘๒.

อย่างเหมาะสม ในการประกอบอาชีพและหารายได้อย่างมั่นคง บนเงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

๒.๔.๖ การบริหารจัดการเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตหรือการปฏิบัติงานที่บุคคลหรือหน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาหรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคง และยั่งยืนในแก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยเนื้อแท้แล้ว แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนำมายกย่องเลื่อมใสศรัทธาท่านองเดียวกันกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องราวสายกลาง กล่าวคือ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ส่งเสริมให้ประชาชน และชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่จุดหลายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติ และประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข แนวทางดังกล่าวนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้นยังอาศัยหลักการพึ่งตนเอง การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้ และคุณธรรมควบคู่กัน การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ตลอดจนความสมดุล และการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้น อาจเทียบเคียงได้กับคำว่า เศรษฐกิจทางสายกลาง เศรษฐกิจของความพอดี เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจชาวพุทธ เศรษฐกิจพออยู่พอกิน และเศรษฐกิจอย่างมีสติ
 นั่นเอง^{๖๒}

จุดเด่นของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ คือ^{๖๓}

๑. มีพื้นฐานมาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมหรือชุมชนไทย

๒. ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการปฏิบัติงานของประชาชน และชุมชนในทิศทางที่ควรจะเป็นเพื่อให้ประชาชน และชุมชนมีความสุขพ้นจากปัญหา และวิกฤติต่างๆ อย่างมั่นคง และยั่งยืน

๓. เป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบมีขั้นตอน และไม่ได้เจาะจงเฉพาะกลุ่มเกษตรกร หรือเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงประชาชน และชุมชนทั้งในภาครัฐ และภาคธุรกิจ เอกชนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๔. นำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกชุมชนตลอดเวลา

^{๖๒} พระปริณญา จิตธมโม (จันทะมงคล), “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาช้าง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๑.

^{๖๓} ธัญญรัตน์ นันตिका, “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านป่าไผ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างแยกไม่ออก เห็นได้จาก

๑. เกี่ยวข้องกับชุมชนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม ประเทศหรือรัฐ และประชาคมโลก เป็นต้น

๒. มุ่งพัฒนาหรือส่งเสริมชุมชนหรือประชาชนให้เป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา

๓. ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

๔. ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองของประชาชนในชุมชน ชุมชนอยู่ได้ด้วยตนเอง และไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่น

๕. เน้นเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน

๖. เน้นเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้มีชุมชนเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ

๗. เน้นการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพเกษตรผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มธุรกิจชุมชน และกลุ่มกองทุนชุมชน

๘. ดำเนินการในรูปของเครือข่ายชุมชนทุกระดับอย่างเป็นระบบ โดยประสานงานและร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาครัฐในด้านเงินลงทุน การตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และข้อมูลข่าวสาร

๙. ให้ความสำคัญกับการผสมผสานหรือบูรณาการความเข้มแข็งของชุมชนพร้อมกันทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑๐. เป็นการบริหารจัดการของชุมชนหรือประชาชนในชุมชนเอง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนชาวไทยโดยตลอดมากกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ แนวคิดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศชาติได้ในทุกภาคการผลิต รวมทั้งเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต และปฏิบัติงานของประชาชนไทยในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับรัฐในทิศทางที่ต้องการให้การพัฒนา และการบริหารจัดการประเทศดำเนินไปในทิศทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนี้ พระองค์ท่านได้ให้ไว้อย่างครอบคลุม รวมทั้งทรงมีพระราชวินิจฉัยไว้ด้วยว่า สาเหตุของวิกฤตเศรษฐกิจเกิดจากความโลภเป็นหลัก ทำให้เกิดความคิด และการกระทำที่เบียดเบียน และเดือดร้อนกันไปทั่ว

หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจาก พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และจาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา สามารถประมวล และสรุปสาระสำคัญเป็น^{๖๔}

ประการที่ ๑ ความพอประมาณ หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนเน้นการผลิต และ บริโภคโดยยึดหลักทางสายกลาง ความพอเพียง และความพอดี ในเวลาเดียวกัน ก็ทำให้ทันโลกในยุค โลกาภิวัตน์

- ความพอประมาณในระดับบุคคล เช่น เน้นการผลิต การบริโภค และการดำรงชีวิต อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และไม่หลงไหลไปตาม กระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

- ความพอประมาณระดับชุมชน เช่น เน้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ส่งเสริม ให้ชุมชน และเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาด ใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการ แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี ประสบการณ์ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือซึ่งกัน

หากพิจารณาความพอประมาณโดยแบ่งเป็น ๖ ด้าน คือ ด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า

๑. ความพอประมาณด้านจิตใจ เน้นจิตใจให้ประชาชนรู้จักพอ รู้จักประมาณ และ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ยึดมั่นในทางสายกลาง

๒. ความพอประมาณด้านสังคม มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการ เบียดเบียน และเอารัดเอาเปรียบกันในชุมชน

๓. ความพอประมาณด้านวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ ประหยัดอดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข และบริโภคนิยม

๔. ความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความ ขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ พึ่งตนเองได้ พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มพูน และพ้น จากการเป็นหนี้สิน

๕. ความพอประมาณด้านเทคโนโลยี หมายถึง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพ ของตนเอง และชุมชน

๖. ความพอประมาณด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การไม่เบียดเบียน ธรรมชาติจนเกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี ใช้อย่างคุ้มค่าให้ เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

^{๖๔} ธัญญรัตน์ นันตिका, “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง บ้านป่าไผ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

ประการที่ ๒ ความมีเหตุผล หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนตัดสินใจ และลงมือ ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจาก เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น อย่างรอบคอบ

ประการที่ ๓ การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรในการเตรียมความพร้อม รู้เท่าทันต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีความ ยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

ประการที่ ๔ การพึ่งตนเอง หมายถึง ประชาชน และชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของ ชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นจนเกิดความจำเป็น โดยเน้นความสามารถของประชาชน และชุมชนในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ ได้โดยไม่ต้อง พึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ

- การพึ่งตนเองในระดับบุคคล เช่น ประชาชนในชุมชนมีการพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี เพื่อตนเอง ชุมชน และประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม และเห็นประโยชน์ ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

- การพึ่งตนเองในระดับชุมชน เช่น แต่ละชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกันเป็น เครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอิสระ มีเกียรติ และมีความภาคภูมิใจว่ายืนได้ด้วยขาของตนเอง หาก จัดแบ่งเป็นการพึ่งตนเองในด้านต่างๆ จะเห็นได้ดังนี้

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเอง และ ชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชน ที่แข็งแรง และเป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนในชุมชนใช้ และจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างฉลาด และหาหนทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักของ ความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีที่เฉพาะที่สอดคล้องกับพื้นฐานของภูมิ ปัญญาชาวบ้าน ความต้องการ และสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิ ปัญญาของชุมชนเอง

๕ ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนระบบเศรษฐกิจของทุกชุมชนให้ยึดหลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับ แรก เมื่อเหลือจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของประชาชนหรือชุมชน ในภาพการณ์เช่นนี้ประชาชนหรือแต่ละชุมชน จะกลายเป็นสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็น ตัวกำหนดดังที่เคยเป็นอยู่ ทั้งนี้ จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่ายหรือลดรายจ่าย ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภคในพื้นที่หรือชุมชนของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ผลไม้ และ พืชผักด้วย

ประการที่ ๕ การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้ และคุณธรรมควบคู่กัน หมายถึง การเสริมสร้างคุณภาพของคนหรือประชาชนทางด้านวัตถุ และด้านจิตใจ ด้านวัตถุครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีความรู้ มีวิชาการ มีความรอบรู้ มีความรอบคอบ และมีความระมัดระวัง ส่วนด้านจิตใจครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีคุณธรรม คือ คิด และทำคุณงามความดีเป็นประจำเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมให้ละความชั่ว และทำความดี ไม่เบียดเบียน มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน มีความรอบคอบ มีความประหยัด มีความเมตตา มีความเอื้ออาทร และมีความสามัคคี เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงมีได้หมายถึง รายได้เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังรวมถึง ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงในสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชุมชนไทยให้คงอยู่ต่อไป

ประการที่ ๖ การรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชน และชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม โดยประชาชนหรือองค์กรในชุมชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจ การค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน เมื่อประชาชนหรือองค์กรในชุมชนได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว ประชาชนในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุกๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อมๆ กับสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นด้วย

ประการที่ ๗ การสร้างเครือข่าย หมายถึง ประชาชน และชุมชนร่วมมือกันสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน และร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ การบริหารจัดการ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา ทำให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่ยึดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด การสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบนั้นควรจะต้องมีความเชื่อมโยงกันของชุมชนทุกระดับ ตั้งแต่ บุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม ประเทศหรือรัฐ และประชาคมโลก

ประการที่ ๘ ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชน และชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์ และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ดีงาม

สรุป การบริหารจัดการเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้นยังต้องอาศัยหลักการพึ่งตนเอง การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้ และคุณธรรม ควบคู่กัน การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ตลอดจนความสมดุล และการพัฒนาที่ยั่งยืน จุดเด่นของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ จะต้องมีพื้นฐานมาจากหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ประชาชนในชุมชนต้องมีความสุขหลุดพ้นจากปัญหาและวิกฤตต่างอย่างมั่นคงและยั่งยืน แนวทางที่จะต้องปฏิบัติจะต้องมีระบบและขั้นตอน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกชุมชนตลอดเวลา

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาตรี แนวจำปา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มีอายุ และรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกัน สรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร บากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ^{๖๕}

ทิพวรรณ สุธานนท์ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ” ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีสภาพปัญหา ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านร่างกาย (๒) ด้านจิตใจ (๓) ด้านสังคม และการอยู่ร่วมกัน (๔) ด้านเศรษฐกิจ และรายได้ สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างก็มีอาการของโรคต่างๆ ที่พบในวัยสูงอายุ แต่ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพที่กระฉับกระเฉง ไม่ปรากฏปัญหาอารมณ์ทางลบ เช่น อารมณ์เหงา เศร้า เบื่อหน่าย ว้าวุ่น และมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ มีดังนี้ (๑) ด้านร่างกาย ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ ไตรลักษณ์ ชันธ ๕ และหลักอายุวัฒนธรรม (๒) ด้านจิตใจ ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ ๓ อิทธิบาท ๔ สติปัฏฐาน ๔ และมรณสติ (๓) ด้านสังคม ได้แก่ โลภธรรม ๘ พรหมวิหาร ๔ กัลยาณมิตตตา ชันติ และโสรัจจะ (๔) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ละเว้นอบายมุข ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ และสันโดษ

^{๖๕} ชาตรี แนวจำปา , “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ผลที่ได้รับจากงานวิจัยนี้ คือ การเข้าใจความจริงของชีวิต มีศีลธรรมเป็นพื้นฐาน ทาน อาหารแต่พอดี อาศัยอยู่ในที่ที่เหมาะสม ออกกำลังกายเป็นประจำ ทำบุญให้ทานอยู่เสมอ กา รทำบุญ เป็นเหตุให้ความทุกข์ลดลงได้ การทำบุญเป็นเหตุให้จิตใจสงบ และมีสมาธิ^{๖๖}

เพ็ญภา พิลิก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหาร สถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร สถานศึกษา และใช้เป็นตัวขับเคลื่อนที่จะนำพาตนเอง และผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในด้านการครองตน หลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้านการครองคน และหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านการครองงาน

๒. ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษาของ ผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในด้านการครองตน หลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้านการครองคน และหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านการครองงาน โดยภาพรวม อยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๙)

ปัญหา อุปสรรคของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการ บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ยังคงมีบางสถานศึกษาที่ประสบกับ ปัญหาต่างๆ คือ (๑) ความรู้สึกท้อแท้และเบื่อหน่ายเมื่อเผชิญปัญหาต่างๆ ทำให้ขาดความละเอียด รอบคอบ ในการวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ (๒) บุคลากรในสถานศึกษาไม่ ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเนื่องจากความเคยชินที่ได้รับ และ (๓) ผู้ใต้บังคับบัญชาบางคนขาด จรรยาบรรณในวิชาชีพ ขาดคุณธรรมตามหลักพุทธธรรมจึงทำให้ไม่ตั้งใจในการทำงานและบางคนยัง ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่และภาระงานของตน

ส่วนข้อเสนอแนะมีดังนี้ (๑) ผู้บริหารควรเข้าใจในหลักการบริหาร เป้าหมาย ภารกิจ และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และต้องเข้าใจในหลักธรรมพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้สามารถบูรณาการให้เป็น เรื่องเดียวกันได้ (๒) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ปฏิบัติงานให้รักการทำงานและรักงานมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน (๓) ผู้บริหารสถานศึกษาควรรู้จักกระจาย อำนาจ แบ่งงาน กระจายทรัพยากร ให้โอกาสคนทำงาน มีส่วนร่วมในการคิด และเลือกบุคลากรที่มี ความสามารถเหมาะสมกับงานนั้นๆ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมทั้งหาแนว ร่วมหรือผู้ร่วมงานตลอดจนปัจจัยที่เกื้อหนุน ธรรมชาติ จังหวะและเวลาที่เหมาะสมและพอดี^{๖๗}

^{๖๖} ทิพวรรณ สุวานนท์, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของ ผู้สูงอายุ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๖๗} เพ็ญภา พิลิก, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ภินันท์ สิงห์กฤตยา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาการประยุกต์ใช้กระบวนการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา ” ผลการวิจัยพบว่า การแพทย์กระแสหลัก มีกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งมี โลกทัศน์แบบจักรกล สุขภาพจึงถูกลดทอนลงเหลือเพียงการมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคร้ายต่างๆ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญสามารถวัดผลได้ในเชิงประจักษ์ ในขณะที่จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกของมนุษย์ได้ถูกละเลยไป ปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนผ่านทางความคิดสู่โลกทัศน์แบบองค์รวม สุขภาพจึงขยายขอบเขต เกิดเป็นแนวคิดสุขภาพองค์รวม ที่ประกอบไปด้วยมิติทางกาย มิติทางจิต มิติทางสังคม และมิติปัญญา สำหรับการสร้างเสริมสุขภาพตามแนว การแพทย์กระแสหลักยังคงเน้นหนักไปที่มิติทางกายเป็นหลัก ในขณะที่มิติทางจิตใจ สังคม

ภายใต้พุทธกระบวนการ สุขภาพ คือ ธรรมชาติที่เป็นสุข หรือ เรียกอย่างง่ายว่า ความสุข ซึ่งเป็นสภาวะตรงกันข้ามกับ ความทุกข์ โดยความทุกข์ที่สำคัญที่มนุษย์ควรกำหนดรู้ คือ ทุกขอรียสัจจ์ เมื่อมองสุขภาพ พระพุทธศาสนาได้อธิบายขยายความไว้มากมายโดยสุขภาพ ที่แท้จริงจะมีลักษณะทางจิตที่ประกอบไปด้วยความเสรี ความสงบ ความสะอาด และความสว่าง สำหรับการสร้างเสริมสุขภาพในพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา การปฏิบัติตน ตามหลักทางสายกลาง หรือมรรคมงคล ๘ เพื่อเข้าถึงความเป็นบุคคลผู้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ มี ความเป็นพระโสดาบัน ในเบื้องต้น

เมื่อศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดด้านสุขภาพ และกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ ตามแนวทางพุทธศาสนาในผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า มุมมองต่อสุขภาพมีใน ๔ มิติหลักๆ คือ สุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิต สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา สุขภาพ คือ ภาวะที่สมบูรณ์ของสุขภาพ เกิดมีขึ้นด้วยความสมบูรณ์ของสุขภาพทั้ง ๔ มิติ ที่เชื่อมโยงกันเป็นองค์ รวมอย่างสมดุล โดยที่สุขภาพทางใจเป็นมิติที่ได้รับการใส่ใจมากที่สุด การมีสุขภาพใจที่ดีย่อม ส่งผลถึงสุขภาพทางกาย และส่งผลให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข สำหรับการสร้างเสริมสุขภาพตาม แนวทางพุทธศาสนาที่ถูกนำมาใช้ คือ การมุ่งสู่เข้าใจในธรรมชาติของโลก (ไตรลักษณ์) หลักการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง การดูแลใส่ใจร่างกายตามความเหมาะสม โดยไม่หลงยึดมั่นถือมั่นในร่างกาย การยึดมั่นในศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตด้วยความมีสติ การดำเนินชีวิตตามต้นแบบกัลยาณมิตรที่ดี^{๖๘}

นันทน์ทณัฏฐ์ ศรีวิเศษ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๒ ในภาพรวม มีการประยุกต์ใช้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านหลักการครองงาน ด้านหลักการครองตน และด้านหลักการครองคน

^{๖๘} ภินันท์ สิงห์กฤตยา, “ ศึกษาการประยุกต์ใช้กระบวนการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

๒. การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวม ผู้บริหาร และครูมีการประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักการทำงานของครู มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑

๓. การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๒ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักการทำงานของครู และด้านหลักการทำงานของครู มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ นั่นคือ ผู้บริหาร และครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑๐ – ๒๐ ปี มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมากกว่าผู้บริหาร และครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี^{๖๙}

จากงานวิจัยการประยุกต์ที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตนั้นทำให้มี การเข้าใจความจริงของชีวิต มีศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพิ่มมากขึ้น มีการรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการที่ถูกต้องอย่างพอเพียง อาศัยอยู่ในที่ เหมาะสมกับตนเองและครอบครัว มีการออกกำลังกายเป็นกิจวัตรประจำ มีการทำบุญให้ทานกับผู้ ยากไร้อยู่เสมอ การทำบุญให้ทานย่อมเป็นเหตุให้ความทุกข์ลดลงได้เพราะอาศัยหลักธรรมคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้า การประยุกต์ใช้แนวคิดด้านสุขภาพ และกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ ตาม แนวทางพุทธศาสนา พบว่ามุมมองต่อสุขภาพมีใน ๔ มิติหลักๆ คือ สุขภาพทางกายทำให้ร่างกาย แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพทางจิตทำให้จิตใจสงบ มีสมาธิ จิตใจสงบ มีความสุข สุขภาพ ทางสังคมทำให้อยู่ร่วมกับสังคมได้โดยที่ไม่มีปัญหาต่อกัน และสุขภาพทางปัญญาทำให้การดำเนิน ชีวิตด้วยความมีสติ การดำเนินชีวิตตามต้นแบบกัลยาณมิตรที่ดี

นิพนธ์ โอภาษี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๓) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความ

^{๖๙} นันทนัทธฉัตร ศรีวิเศษ, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูใน สถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๕๘).

คิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากผู้บริหารขององค์กรที่ใช้อำนาจการตัดสินใจฝ่ายเดียว และไม่นำข้อมูลปัญหาของท้องถิ่นมาจัดทำฐานข้อมูลเพื่อจัดทำแผนงาน และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ดังนั้น การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นนโยบาย นโยบายถึงจะตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ และองค์การบริหารส่วนตำบลควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานในโครงการ และกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนั้นการบริหารงานควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ) และ วิมังสา (ความไตร่ตรอง) มาประยุกต์ใช้ทั้งการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานเพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด^{๗๐}

พูนสุข ภูสุข ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีด้านฉันทะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ

๒. ข้าราชการฝ่ายอัยการที่มีการศึกษาที่ต่างกัน มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเพศ อายุ ตำแหน่งที่ต่างกัน มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สำคัญได้แก่ ข้าราชการฝ่ายอัยการทุกคนจะต้องเป็นผู้รักงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และเอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้งาน และเพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถในการทำกิจการงาน และมุ่งมั่นที่จะทำในหน้าที่รับผิดชอบหรือกิจการงานอาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการประกอบกิจการงานในหน้าที่หรือในอาชีพของตนจึงจะถึงความสำเร็จ และความเจริญก้าวหน้า ใส่ใจในประสิทธิภาพ โดยเอาใจใส่ต่อกิจการงานที่ทำ และมุ่งกระทำงานรู้จัก

^{๗๐} นิพนธ์ โอภาษี ได้, “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พิจารณาเหตุ สังเกตผลในการปฏิบัติงานของตนเอง และของผู้ร่วมงานว่าดำเนินไปตามนโยบาย และแผนงานที่วางไว้ ได้ผลสำเร็จ เมื่อเกิดอุปสรรคหรือปัญหา หาวิธีการบริหารกิจการงานให้สำเร็จ โดยติดตามประเมินผลงาน และนำมาวิเคราะห์วิจัยให้ทราบเหตุผล พิจารณาแก้ไขปัญหานั้น และปรับปรุงพัฒนาวิธีการทำงานให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ^{๗๑}

เมย์ อำนวนยพันธ์วิไล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอลำปางพะเยา จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในการวิจัยมีความคิดเห็นต่อวิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอลำปางพะเยา จังหวัดกำแพงเพชร ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕๐ เป็นครูผู้สอน จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๑๐ มีอายุการปฏิบัติงาน ๙ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อวิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอลำปางพะเยา จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา จำแนกตามตำแหน่ง อายุ อายุการปฏิบัติงาน พบว่าความคิดเห็นต่อวิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอลำปางพะเยา จังหวัดกำแพงเพชร ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน แต่มีความเพียงพอที่จะเชื่อมั่นไปยังประชากรกลุ่มใหญ่ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อแบ่งเป็นกลุ่มย่อยขนาดเล็กจึงทำให้มีผลต่อการปฏิเสธหรือยอมรับสมมติฐาน กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กที่สามารถนำมาใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) $n \geq 30$

หมายความว่า ขนาดตัวอย่างที่นำมาหาค่าสถิติเชิงอนุมานได้จะต้องมีขนาดตัวอย่าง ($n \geq 30$)

วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอลำปางพะเยา จังหวัดกำแพงเพชร นั้นผู้บริหารและครูผู้สอนต้องมีความร่วมมือร่วมใจกัน เต็มใจ เสียสละและอดทน ใช้สติปัญญาใคร่ครวญหาแนวทางหรือวิธีในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ในการบริหารจัดการ ในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบริบทของทรัพยากรด้านต่างๆ ขาดแคลน^{๗๒}

ณฐยา ราชสมบัติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๑๒๙ รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๑.๑๔ มีกลุ่มอายุ ๒๐ – ๒๕ ปี จำนวน ๑๐๖ รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔ สถานภาพ เป็น

^{๗๑} พูนสุข ภูสุข, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๗๒} เมย์ อำนวนยพันธ์วิไล, “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอลำปางพะเยา จังหวัดกำแพงเพชร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

คฤหัสถ์ จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๒ ระดับการศึกษา ปริญญาตรีจำนวน ๑๙๖ รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๙ ตำแหน่ง เป็นนิสิต จำนวน ๑๙๕ รูป / คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๔๒ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก อธิธำมา ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นต่อการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิธำมา ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุก ด้าน จำแนกเป็นรายด้านที่มีระดับมากที่สุดคือ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ย ($= ๔.๐๗$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านที่มีระดับน้อย ที่สุด คือ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิธำมา ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคลแล้วพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิธำมา ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕ สำหรับในด้าน เพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ คือ การนำหลักการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิธำมา ๔ ไปใช้ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ให้มีคุณภาพ ควรคำนึงถึงหลักอธิธำ มา ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการ บริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกคนที่ศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกท่านต่างคาดหวังไว้ก็คือ การประกันคุณภาพการศึกษา ตามหลักอธิธำมา ๔ ที่ดีและมีมาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้อาจเกิดขึ้นได้หากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต นำไปบูรณาการใช้จริงในการบริหารงานและเรียนรู้ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำพา องค์กรไปสู่ความสำเร็จ^{๗๓}

บัญชา ท่าทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอธิธำมา ๔ พัฒนาความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบตาม หลักอธิธำมา ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย มีความคิดเห็น โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงจากมากไปหา น้อย คือ ความรับผิดชอบตามหลักอธิธำมา ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบตาม หลักอธิธำมา ๔ ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี ความรับผิดชอบตามหลักอธิธำมา ๔ ด้านความ รับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติ ความรับผิดชอบตาม หลักอธิธำมา ๔ ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว และความรับผิดชอบตามหลักอธิธำมา ๔ ด้านการศึกษา

^{๗๓} ญญา ราชสมบัติ, “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิธำมา ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการศึกษาความรับผิดชอบตามหลักอภิปาธ ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำแนกตามเพศ และอาชีพของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนตามห้องเรียน แผนการเรียน เกรดเฉลี่ยสะสม และสถานภาพของผู้ปกครอง พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

ข้อเสนอแนะ

๑. ด้านการศึกษา นักเรียนควรพอใจในสิ่งที่นักเรียนกำลังศึกษา และเอาใจใส่ให้มากขึ้น เพราะความพอใจที่จะเรียนเป็นแนวทางให้นักเรียนขยันและตั้งใจเรียน นักเรียนควรมีการนำเสนอ ผล การเรียน ความก้าวหน้าในการเรียนให้ครูประจำชั้น ผู้ปกครองทราบเป็นระยะสม่ำเสมอ ครูควรพัฒนากระบวนการสอน รูปแบบการคิด การสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นที่จะรับผิดชอบในเรื่องการเรียนให้มากขึ้น

๒. ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี พบว่า นักเรียนควรกตัญญู รู้คุณต่อผู้มีพระคุณเป็นก้าวแรก เพราะจะทำให้นักเรียนก้าวสู่การประพฤติ ปฏิบัติดีในทุกเรื่อง โรงเรียนควรที่จะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านศาสนาทุกอาทิตย์ หรือเป็นประจำ เพราะเป็นแนวทางให้นักเรียนประพฤติดีต่อไป ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนเห็น เช่น การตรงต่อเวลา การเสียสละเวลาเพื่อนักเรียน และโรงเรียน

๓. ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว พบว่า ควรสร้างกิจกรรมที่เป็นการสานสัมพันธ์ความรัก ความเข้าใจในครอบครัว ให้นักเรียน และผู้ปกครองได้พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันที่บ้าน และในโรงเรียน

๔. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน พบว่า ควรมีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ช่วยเหลือโรงเรียน และช่วยกันรับผิดชอบโรงเรียน เช่น มีกิจกรรมให้ทำพร้อมกับมีใบให้คะแนนความดีเมื่อนักเรียนได้ส่งเสริม และทำความดีให้กับโรงเรียน เมื่อนักเรียนทำความดีหรือ สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนควรให้คะแนนความดีหรือใบเกียรติบัตรรับรองความดี

๕. ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน และประเทศชาติ พบว่า ควรมีการติดตามพฤติกรรมนักเรียนในชุมชน ว่าเป็น อย่างไร ทำงานช่วยเหลือชุมชน สังคมที่นักเรียนอยู่อาศัยอย่างไรบ้าง และให้นักเรียนเขียนรายงาน การทำงาน โดยให้ผู้นำชุมชนเขียนรับรองเพื่อให้นักเรียนนำมาเป็นเครื่องหมายรับรองการขอทุนต่างๆ ของทางโรงเรียน^{๗๔}

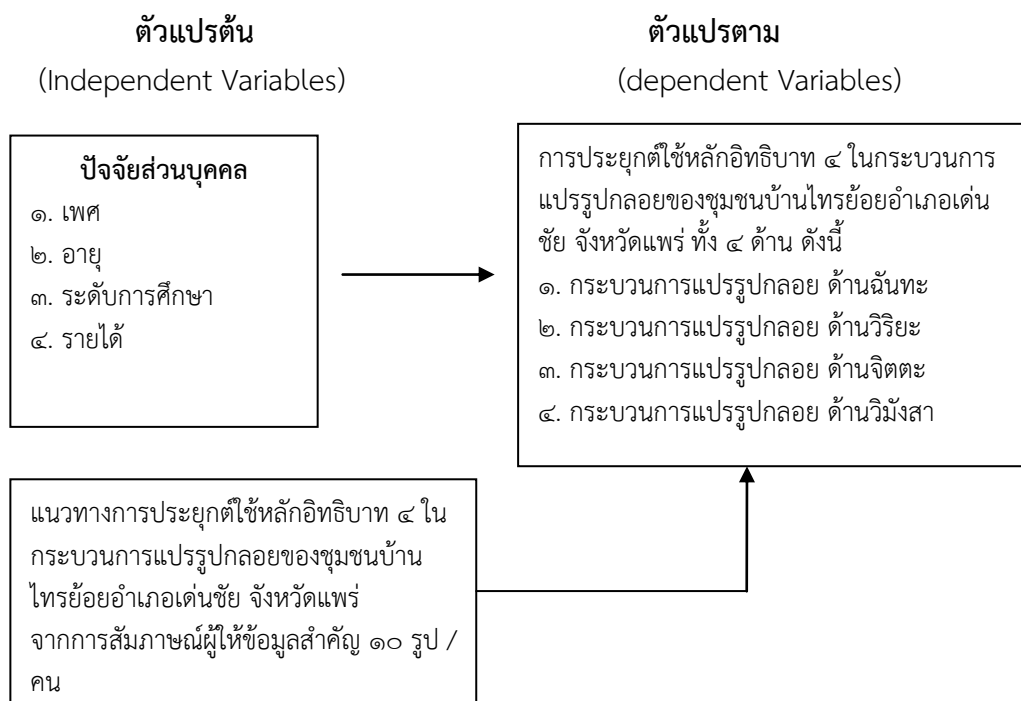
^{๗๔} บัญชา ท่าทอง, “ศึกษาการใช้หลักอภิปาธ ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในงานวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้

๒. ตัวแปรตาม (dependent Variables) ได้แก่ การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านฉันทะ (๒) ด้านวิริยะ (๓) และ (๔) ด้านวิมังสา

แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สิทธิบัตร ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่” เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ เชิงปริมาณ

๑) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้เป็นผู้ประกอบการแปรรูปกลอยชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำนวน ๑๒๐ คน^๑

๒) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

^๑ แผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ พ.ศ. ๒๕๖๑.

ก. ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ทำการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยนำไปกำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเอร์ (Tarō Yamane)^๒ การคำนวณหาขนาด / จำนวนตัวอย่างในกรณีที่สามารถรู้จำนวนหรือปริมาณประชากร เช่นประชาชนในชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ การหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง(๓)ได้ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้
 N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า
 e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ (allowable error ๐.๐๕)

วิธีทำ

$$n = \frac{120}{1 + 120(0.05)^2}$$

$$= \frac{120}{1 + 0.3} = \frac{120}{1.3}$$

$$n = 92.30$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน ๙๒ คน

ข. วิธีการสุ่มตัวอย่าง

หาขนาดกลุ่มตัวอย่างของตอบแบบสอบถามชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้วยการเปรียบเทียบสัดส่วนตามสูตร

$$\frac{N1 \times n}{N2}$$

จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรดังรายละเอียดในตารางที่๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร	ประชากร	ตัวอย่าง
ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	๑๒๐	๙๒

^๒ อภินันท์ จันทะณี, การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยทางธุรกิจ , (ฝ่ายบัณฑิตศึกษาคณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๕.

๓.๒.๒ เชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปถั่วของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๑๐ รูป / คน โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติหน้าที่ใน กลุ่มแปรรูปถั่วของชุมชน บ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) อันเป็นการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังกล่าว มาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

โดยในส่วนของการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในการแปรรูปถั่ว ดังต่อไปนี้

- ๑) พระครูโสภาสขัยมงคล เจ้าอาวาสวัดไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๒) คุณณัฐยาณ์ โพธิมา พัฒนาการชุมชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๓) คุณสุพัตรา กระแสร์ ประธานกลุ่มแปรรูปถั่วไทรน้อย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๔) คุณอุ๊ต เวชวิกุล ประธานกลุ่มแปรรูปถั่วไทรน้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๕) คุณศรีนวล กักไม้ ผู้ใหญ่บ้านไทรน้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๖) คุณศิริวรรณ วงศ์กลาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรน้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๗) คุณไพวรรณ คำเหลือง ผู้ใหญ่บ้านไทรน้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๘) คุณสถิต ทิสา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านไทรน้อย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๙) คุณสนั่น กาศสกุล สมาชิกกลุ่มแปรรูปถั่วไทรน้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่
- ๑๐) คุณบัวผัด เงินหีบ สมาชิกกลุ่มแปรรูปถั่วไทรน้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

โดยผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In Depth Interview) อันมีหลักเกณฑ์ประการสำคัญในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๑) กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นบุคคลที่มีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับ การแปรรูปกล้วย และหลักอิทธิบาท ๔

๒) กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ใน กลุ่มแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ เชิงปริมาณ

ก. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจาก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ข. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของ ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล รวมทั้งเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปถนอมของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ทั้ง ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านฉันทะ (๒) ด้านวิริยะ (๓) ด้านจิตตะ และ (๔) ด้านวิมังสา รวมทั้งสิ้น ๒๐ ข้อ

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็น จากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนด เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปถนอมของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปถนอมของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกรอบของแบบสอบถามปลายเปิด (open – ended Questionnaire)

ค. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๓ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๖๐ แสดงว่าแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว สามารถนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไปได้

^๓ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร บริษัทจุฬาลงกรณ์ จำกัด, ๒๕๔๗),

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๓.๒ เชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ” ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ

๒. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ

๓. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ

๔. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านวิมังสา

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ เชิงปริมาณ

๑. การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๒. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่เพื่อขอความร่วมมือไปยังประธานกลุ่มแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำนวน ๙๒ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๔. ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และทำการบันทึกข้อมูล โดยการจดบันทึก การบันทึกเทป และการบันทึกภาพ

๓.๔.๒ เชิงคุณภาพ

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และทำการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึก

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่(Frequency) และค่าร้อยละ(Percentage)

๓.๒) ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยที่มีต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๓.๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๔

๔.๕๐ – ๕.๐๐ มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

๓.๕๐ – ๔.๔๙ มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก

๒.๕๐ – ๓.๔๙ มีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง

๑.๕๐ – ๒.๔๙ มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย

๑.๐๐ – ๑.๔๙ มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓.๔) การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบระดับ ความคิดเห็นต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ โดยวิเคราะห์ค่าการทดสอบค่าที (t - test) และค่าเอฟ (F - Test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^๔ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ , พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๕) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามปลายเปิดจากนั้น จะทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์

๒) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดของบุคคล สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In Depth Interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In Depth Interview) นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการวิเคราะห์อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub - themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๙๒ คน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๔.๕ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

๔.๗ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๙๒)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๒๗	๒๙.๓
หญิง	๖๕	๗๐.๗
รวม	๙๒	๑๐๐.๐
อายุ		
๒๑ – ๓๐ ปี	-	-
๓๑ – ๔๐ ปี	๘	๘.๗
๔๑ – ๕๐ ปี	๒๕	๒๗.๒
๕๑ – ๖๐ ปี	๔๑	๔๔.๖
๖๐ ปี ขึ้นไป	๑๘	๑๙.๖
รวม	๙๒	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	๖๘	๗๓.๙
มัธยมศึกษา	๒๐	๒๑.๗
อนุปริญญา	-	-
ปริญญาตรี	๔	๔.๔
รวม	๙๒	๑๐๐.๐
รายได้		
๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท	๔๓	๔๖.๗
๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท	๓๘	๔๑.๓
๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๑๑	๑๒.๐
๒๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	-	-
รวม	๙๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗ และเป็นเพศชาย จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖ รองลงมา มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๒ และน้อยที่สุดมีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๗

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๙ รองลงมา มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ และน้อยที่สุดมีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๔

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗ รองลงมา มีรายได้ ๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ และน้อยที่สุดมีรายได้ ๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ด้านจิตตะ (ความคิด) และด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) แสดงด้วยค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมาย ดังตารางที่ ๔.๒ – ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยภาพรวม (n = ๙๒)

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่	ระดับการประยุกต์ใช้		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	ด้านฉันทะ (ความพอใจ)	๓.๗๐	๐.๘๓๗	มาก
๒.	ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร)	๓.๗๔	๐.๙๕๘	มาก
๓.	ด้านจิตตะ (ความคิด)	๓.๗๗	๐.๙๗๑	มาก
๔.	ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)	๓.๕๙	๐.๘๔๓	มาก
ภาพรวม		๓.๗๐	๐.๘๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยภาพรวม มีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐, S.D. = ๐.๘๘๒) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีการประยุกต์ใช้มีการประยุกต์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านจิตตะ (ความคิด) มีระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๗, S.D. = ๐.๙๗๑) เป็นลำดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) มีระดับ

การประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.558) รองลงมา คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) มีระดับการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.837) และด้านวิมังสา (ความคิด) มีระดับการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.843) เป็นลำดับสุดท้าย

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ)

(n = ๙๒)

ข้อ	ด้านฉันทะ (ความพอใจ)	ระดับการประยุกต์ใช้		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	ทำอาชีพด้วยความสมัครใจ	3.84	0.552	มาก
๒.	มีความสุขที่ได้ทำอาชีพ	3.72	0.530	มาก
๓.	เอาใจใส่ในอาชีพ และเพื่อร่วมอาชีพ	3.60	0.755	มาก
๔.	มีจิตอาสา และเป็นมิตรแก่เพื่อนร่วมอาชีพด้วยความจริงใจ	3.49	0.883	ปานกลาง
๕.	มีความพร้อมที่จะปรับปรุง และพัฒนาอาชีพ	3.88	0.553	มาก
ภาพรวม		3.70	0.837	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) โดยภาพรวมมีระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.837) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีความพร้อมที่จะปรับปรุง และพัฒนาอาชีพ ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.553) มีระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ทำอาชีพด้วยความสมัครใจ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.552) มีระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีจิตอาสา และเป็นมิตรแก่เพื่อนร่วมอาชีพด้วยความจริงใจ ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.883) มีระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจริยะ (ความหมั่นเพียร)

(n = ๙๒)

ข้อ	ด้านจริยะ (ความหมั่นเพียร)	ระดับการประยุกต์ใช้		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	ทำอาชีพนานโดยไม่เบื่อ	๓.๗๘	๑.๐๘๘	มาก
๒.	ออกหาวัตถุดิบอย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๖	๐.๙๘๗	มาก
๓.	บากบั่นไม่เกียจคร้าน	๓.๖๑	๐.๙๙๔	มาก
๔.	ทุ่มเทเวลา และความสามารถให้กับอาชีพ	๓.๗๖	๐.๙๗๖	มาก
๕.	มีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ	๓.๘๓	๑.๐๕๕	มาก
ภาพรวม		๓.๗๔	๐.๙๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจริยะ (ความหมั่นเพียร) โดยภาพรวมมีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๔, S.D. = ๐.๙๕๘) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๘๓, S.D. = ๑.๐๕๕) มีกอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ทำอาชีพนานโดยไม่เบื่อ ($\bar{X}$ = ๓.๗๘, S.D. = ๑.๐๘๘) มีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บากบั่นไม่เกียจคร้าน ($\bar{X}$ = ๓.๖๑, S.D. = ๐.๙๙๔) มีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับ การประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ (ความคิด)

(n = ๙๒)

ข้อ	ด้านจิตตะ (ความคิด)	ระดับการประยุกต์ใช้		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	เอาใจใส่ และใส่ใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการแปรรูปกล้วย	๓.๘๒	๑.๐๒๖	มาก
๒.	สนใจในกระบวนการผลิตแม้งานจะมีอุปสรรค	๓.๗๒	๐.๙๘๗	มาก
๓.	รับรู้ ปัญหาอุปสรรคและพร้อมแก้ไข	๓.๗๗	๑.๐๙๐	มาก
๔.	มีความตั้งใจและจริงจังกับอาชีพ	๓.๘๕	๑.๐๑๖	มาก
๕.	มีความเอาใจใส่ปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๑	๑.๐๕๔	มาก
ภาพรวม		๓.๗๗	๐.๙๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ (ความคิด) โดยภาพรวมมีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๗, S.D. = ๐.๙๗๑) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีความตั้งใจและจริงจังกับอาชีพ ($\bar{X}$ = ๓.๘๕, S.D. = ๑.๐๑๖) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ เอาใจใส่ และใส่ใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการแปรรูปกล้วย ($\bar{X}$ = ๓.๘๒, S.D. = ๑.๐๒๖) มีการประยุกต์อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความเอาใจใส่ปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๗๑, S.D. = ๑.๐๕๔) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับ การประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านวิม้งสา (ความไต่ตรง)

(n = ๙๒)

ข้อ	ด้านวิม้งสา (ความไต่ตรง)	ระดับการประยุกต์ใช้		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	พิจารณาหาข้อดี – ข้อเสีย ในกระบวนการแปรรูปกล้วย	๓.๖๓	๐.๙๑๐	มาก
๒.	ตรวจสอบหาตลาดใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา	๓.๕๑	๐.๘๙๖	มาก
๓.	ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มผลผลิต	๓.๕๕	๐.๘๐๓	มาก
๔.	พิจารณาแผนการตลาด	๓.๕๗	๐.๙๙๘	มาก
๕.	มีวิธีการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	๓.๗๗	๐.๘๘๖	มาก
ภาพรวม		๓.๕๙	๐.๘๔๓	มาก

จากตารางที่ ๔. ๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการ ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านวิม้งสา (ความไต่ตรง) โดยภาพรวมมีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๙, S.D. = ๐.๘๔๓) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีวิธีการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ($\bar{X}$ = ๓.๗๗, S.D. = ๐.๘๘๖) มีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ พิจารณาข้อดี – ข้อเสีย ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ($\bar{X}$ = ๓.๖๓, S.D. = ๐.๙๑๐) มีอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ตรวจสอบหาตลาดใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ($\bar{X}$ = ๓.๕๑, S.D. = ๐.๘๙๖) มีการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมาก

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การเปรียบเทียบระดับของ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

สมมติฐานที่ ๑ ผู้ตอบแบบสอบถามมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตารางดังนี้

ตารางที่ ๔. ๗ ความคิดเห็นของผู้ ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านฉันทะ (ความพอใจ)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม	๑. จัดให้มีการประชุมบ่อยๆ เพื่อสร้างความร่วมมือกันในกลุ่มการแปรรูป
๒. ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือมากเท่าที่ควร	๒. ให้มีการเยี่ยมเยียนสมาชิกในกลุ่มสมาชิกการแปรรูปกลอย เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพ
๓. ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนในการทำอาชีพ	๓. พัฒนาอาชีพการแปรรูปกลอยให้มีความมั่นคงถาวร

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ คือ เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือมากเท่าที่ควร และไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนในการทำอาชีพ ข้อเสนอแนะ คือ จัดให้มีการประชุมบ่อยๆ เพื่อสร้างความร่วมมือกันในกลุ่มการแปรรูป ให้มีการเยี่ยมเยียนสมาชิกในกลุ่มสมาชิกการแปรรูปกลอย เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพ และพัฒนาอาชีพการแปรรูปกลอยให้มีความมั่นคงถาวร

ตารางที่ ๔. ๘ ความคิดเห็นของผู้ ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. วัตถุประสงค์เริ่มมีการหายากขึ้น ต้องออกไปหาในบริเวณที่ไกลขึ้นเรื่อยๆ	๑. ควรส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกกันเอง
๒. ลูกหลานไปทำงานต่างจังหวัดทำให้ไม่มีคนคอยช่วย	๒. สนับสนุนการแปรรูปกลอยให้เป็นธุรกิจของครอบครัว
๓. เนื่องจากวัตถุประสงค์หายากจึงไม่ค่อยออกไปหาเอง ต้องซื้อต่อจากคนอื่น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น	๓. ควรจะมีการจัดกลุ่มออกหาวัตถุดิบมาให้แก่สมาชิกในกลุ่ม

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ คือ วัตถุประสงค์เริ่มมีการหายากขึ้น ต้องออกไปหาในบริเวณที่ไกลขึ้นเรื่อยๆ ลูกหลานไปทำงานต่างจังหวัดทำให้ไม่มีคนคอยช่วย และเนื่องจากวัตถุประสงค์หายากจึงไม่ค่อยออกไปหาเอง ต้องซื้อต่อจากคนอื่น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ข้อเสนอแนะ คือ ควรส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกกันเองสนับสนุนการแปรรูปกลอยให้เป็นธุรกิจของครอบครัว และควรจะมีการจัดกลุ่มออกหาวัตถุดิบมาให้แก่สมาชิกในกลุ่ม

ตารางที่ ๔. ๙ ความคิดเห็นของผู้ ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านจิตตะ (ความคิด)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. การแปรรูปกลอยไม่มีคนสืบทอด จะทำให้กระบวนการแปรรูปกลอยเหลือเพียงแต่ให้คนรุ่นหลังศึกษา	๑. ส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนรู้จักการแปรรูปกลอย และสามารถทำได้เอง
๒. กระบวนการแปรรูปกลอยไม่มีความทันสมัย ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่มีความพัฒนา	๒. ควรจะมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐให้มาช่วยพัฒนาการแปรรูปกลอยให้ดีขึ้น
๓. เนื่องจากวัตถุดิบไม่สามารถหาได้ง่าย จึงทำให้การผลิตลดลง และมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น	๓. ส่งเสริมให้มีกลุ่มการปลูกกลอยขึ้น เพื่อที่จะได้สามารถป้อนวัตถุดิบให้กับสมาชิกที่แปรรูปกลอย

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ คือ การแปรรูปกลอยไม่มีคนสืบทอด จะทำให้กระบวนการแปรรูป

รูปกลอยเหลือเพียงแต่ให้คนรุ่นหลังศึกษา กระบวนการแปรรูปกลอยไม่มีความทันสมัย ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่มีความพัฒนา และเนื่องจากวัตถุดิบไม่สามารถหาได้ง่าย จึงทำให้การผลิตลดลง และมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ข้อเสนอแนะ คือ ส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนรู้จักการแปรรูปกลอย และสามารถทำตัวเอง ควรจะมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐให้มาช่วยพัฒนาการแปรรูปกลอยให้ดีขึ้น และส่งเสริมให้มีกลุ่มการปลูกกลอยขึ้น เพื่อที่จะได้สามารถป้อนวัตถุดิบให้กับสมาชิกที่แปรรูปกลอย

ตารางที่ ๔. ๑๐ ความคิดเห็นของผู้ ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. สถานที่ที่จะนำผลิตภัณฑ์จากกลอยไปวางจำหน่ายยังไม่มี ความหลากหลาย	๑. ควรที่จะขยายหรือหาสถานที่อื่นๆ หรือชุมชนอื่นๆ ที่สามารถจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้
๒. ตลาดที่จะรองรับผลิตภัณฑ์จากกลอยยังมีไม่มากพอ	๒. ส่วนราชการควรให้การสนับสนุนในหาตลาดใหม่ กับกลุ่มแปรรูปกลอย
๓. ยังไม่มีกระบวนการผลิตภัณฑ์กลอยออกมาในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อที่จะสามารถเปิดตลาดใหม่ๆ ได้	๓. ควรจัดประชุมหารือ หรือไปสัมมนาดูงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่สามารถนำกลับมาปรับปรุงให้กับกระบวนการแปรรูปกลอยให้ดีขึ้น

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ คือ สถานที่ที่จะนำผลิตภัณฑ์จากกลอยไปวางจำหน่ายยังไม่มี ความหลากหลาย ตลาดที่จะรองรับผลิตภัณฑ์จากกลอยยังมีไม่มากพอ และยังไม่มีกระบวนการ ผลิตภัณฑ์กลอยออกมาในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อที่จะสามารถเปิดตลาดใหม่ๆ ได้ ข้อเสนอแนะ คือ ควรที่จะขยายหรือหาสถานที่อื่นๆ หรือชุมชนอื่นๆ ที่สามารถจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ ส่วนราชการควรให้การสนับสนุนในหาตลาดใหม่ กับกลุ่มแปรรูปกลอย และควรจัดประชุมหารือ หรือไปสัมมนาดูงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่สามารถนำกลับมาปรับปรุงให้กับกระบวนการแปรรูปกลอยให้ดีขึ้น

๔.๕ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

๔.๕.๑ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) มีแรงจูงใจอย่างไรที่จะทำให้เกิดความพอใจในความมั่นคงของอาชีพการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ?

ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ มีความพอใจในความมั่นคงของอาชีพการแปรรูปกลอย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๑๐ รูป/คน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า กลอยเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้เองมีอยู่ทั่วไปในตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในการนำเอามาแปรรูปเพื่อนำไปรับประทานก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ “กลอยเป็นพืชพื้นบ้านมีในหมู่บ้านมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชาวบ้านยึดเป็นอาชีพเสริม หรือเป็นอาชีพหลักของบางครอบครัวได้ เป็นไปตามวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในท้องที่ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่”^๑ “กลอยมีอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดแรงจูงใจ ในการแปรรูปกลอย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนในท้องถิ่นมีความสามารถ มีความชำนาญการแปรรูปได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเป็นอาชีพเสริม มีความร่วมมือร่วมแรงกันในการพัฒนารูปแบบในการแปรรูปกลอย”^๒ “กลอยมีจำนวนมากในพื้นที่ จึงทำให้เกิดแรงจูงใจในการแปรรูปกลอย และเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่น ชาวบ้านในท้องถิ่นมีความสามารถ ความชำนาญในการแปรรูปได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอย่างดี พออยู่พอกิน และมีความสุขกับการทำอาชีพนี้ เพราะเป็นอาชีพสุจริต”^๓ การแปรรูปกลอยเริ่มแรกทำแค่พอรับประทานกันในครอบครัว เพื่อใช้ต้อนรับแขก ใช้ในงานบุญต่างๆ ต่อมาเริ่มมีคนรู้จักมีคนสนใจมากขึ้นจึงได้ริเริ่มนำออกมาวางขายให้กับผู้ที่เดินทางผ่านไปมา สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน “กลอยเป็นอาชีพที่สุจริต ก่อให้เกิดรายได้เป็นกอบเป็นกำ เป็นที่ขึ้นชื่อของตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ กลอยสามารถที่จะแปรรูปต่าง ๆ ใช้บริโภคแทนข้าวได้และนอกจากนั้นยังเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเกือบทุกครัวเรือน ถือได้ว่าเป็นรายได้หลักของครอบครัว หมู่บ้านชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย”^๔ “กลอยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก มีความร่วมมือร่วมมือกันในการนำมาแปรรูปกลอย เป็นอาหารที่นิยมรับประทานในหมู่บ้าน และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำออกขายตามหมู่บ้านและในท้องตลาดตามหมู่บ้านใกล้เคียง สร้างรายได้เป็นอย่างดี”^๕ “กลอยเป็นทรัพยากรในพื้นที่ของชุมชน ทุกคนมีสิทธิ์หามาจากป่าและนำมาปลูกในพื้นที่ของตนเอง และสามารถ

^๑ สัมภาษณ์ พระครูโอสถ ชัยมงคล, เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ คุณศิริวรรณ วงศ์กลาง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ คุณศรีนวล กักไม้, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ คุณสุพัตรา กระเสาร์, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ คุณ สกิต ทิสา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นำมาแปรรูป ขายให้กับผู้ผ่านไปมา นักท่องเที่ยว แขกมาเยี่ยมเยียนบ้าน ทำให้มีรายได้เกิดขึ้น ไม่ต้องไปแสวงหางานทำที่อื่น ทำให้อยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาของทุกคนในครอบครัว”^๖

สรุปได้ว่า กลายเป็นทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่ในพื้นที่ คนในชุมชนต่างมีความพอใจและมีความเต็มใจที่จะนำเอามาแปรรูปเพื่อนำไปบริโภคหรือนำไปรับประทานแทนข้าวได้ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งจุดเริ่มต้นเป็นการแปรรูปกลอยเพื่อใช้บริโภคหรือรับประทานภายในครอบครัว หรือเพื่อใช้ต้อนรับแขก ที่มาร่วมในงานบุญต่างๆ ต่อมาเริ่มมีคนรู้จักมีคนสนใจมากขึ้น จึงได้ริเริ่มนำออกวางจำหน่ายให้กับผู้ที่เดินทางผ่านไปมา สร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ดังนั้น การประกอบอาชีพที่สุจริตช่วยสร้างรากฐานความมั่นคงให้กับครอบครัว โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปกลอยซึ่งมีวัตถุดิบที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติสามารถนำมารับประทานเป็นอาหาร และนำออกมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้หลักให้กับครอบครัวเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับชุมชนบ้านไทรย้อย และสามารถที่จะสร้างความสุขอันเกิดจากการมีรายได้มาจุนเจือภายในครอบครัวเป็นอย่างดี

๔.๕.๒ ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ท่านมีแนวทางการปฏิบัติอย่างไรในการออกหาวัตถุดิบมาแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ?

ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อออกหาวัตถุดิบมาแปรรูปกลอยจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๑๐ รูป/คน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า กลายเป็นพืชที่ขึ้นได้เองตามธรรมชาติสามารถเก็บมารับประทานได้มีอยู่ทั่วไป “ออกหาหัวกลอยในพื้นที่ที่มีกลอยเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในชุมชนของตนเอง มีความมุ่งมั่น ตั้งใจโดยไม่เบื่อเพราะเป็นอาชีพที่บรรพบุรุษทำเอาไว้”^๗ “ออกขุดหากลอยได้ช่วงเดือน ตุลาคม – มีนาคม ของทุกปี โดยการคัดเลือกเฉพาะหัวที่โตเต็มที่”^๘ การออกหาวัตถุดิบจึงต้องมีความพยายาม มีความขยัน อดทน ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยล้า ความทุกข์ยากลำบาก ในการเก็บ เพราะต้องออกไปหาในพื้นที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน “ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรในการออกหาวัตถุดิบ ตามแหล่งธรรมชาติในชุมชนของหมู่บ้านบ้าง เพื่อนำมาแปรรูป สามารถประกอบเป็นวัตถุดิบเพื่อใช้เป็นอาหารรับประทาน หรือนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและหมู่บ้านชุมชนได้เป็นอย่างดี”^๙ “มีการส่งเสริมให้ปลูกกลอยทดแทนวัตถุดิบที่มีอยู่ในป่า จัดซื้อวัตถุดิบจากจังหวัดข้างเคียง ถ้าวัตถุดิบไม่เพียงพอในการแปรรูป ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็จะออกหาวัตถุดิบในป่าด้วยตนเอง ตามระยะเวลาของการผลิตเกิดขึ้นของกลอยตามธรรมชาติ”^{๑๐} เนื่องด้วยบางเวลาหรือบางโอกาสวัตถุดิบมีจำนวนไม่เพียงพอ

^๖ สัมภาษณ์ คุณไพวรรณ คำเหลือง , ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ คุณสนั่น กาศสกุล, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ คุณไพวรรณ คำเหลือง, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูโสภาส ชัยมงคล, เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ คุณณัฐยาณ์ โพธิมา, พัฒนาการชุมชน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

จำเป็นที่จะต้องออกเดินทางหาวัตถุดิบไกลกว่าเดิม จึงต้องมีการนำวัตถุดิบมาปลูกในบริเวณใกล้ๆ กับชุมชน “ประกาศเชิญชวนชาวบ้านให้ชุดกลอยมาขายในชุมชน ในหมู่บ้านของตนเอง และรณรงค์ให้มีการปลูกในพื้นที่ที่มีอยู่ของแต่ละบุคคล หรือปลูกในพื้นที่ที่ว่างเปล่าได้ เพราะกลอยปลูกง่ายโตไว และมีความมุ่งมั่นที่พัฒนาและปรับปรุงการแปรรูปกลอย เพื่อส่งออกไปขายตามท้องตลาดในหมู่บ้าน และพื้นที่ใกล้เคียงได้ด้วยคามมุ่งมั่น ชยันและอดทน ไม่ให้เกิดความท้อแท้หรือท้อถอย ความขยัน เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จ ” ^{๑๑} “ออกไปหาวัตถุดิบในพื้นที่ป่าของชุมชน นอกจากนั้นยังมีการรับซื้อ กลอยที่ชาวบ้านได้นำขาย ซึ่งชาวบ้านบางส่วนจะนิยมปลูกกลอยในพื้นที่ของตนเอง หรือในพื้นที่ที่ว่างเปล่า เพื่อที่จะนำมาแปรรูปและออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว หมู่ ชุมชน นอกจากนั้น ยังหาช่องทางเพื่อพัฒนาการแปรรูปกลอยให้อยู่ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกหรือง่ายต่อการที่จะนำไปบริโภคหรือใช้เป็นอาหารต่อไป”^{๑๒}

สรุปได้ว่า กลอยถือได้ว่าเป็นพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ การที่จะนำกลอยมาแปรรูปให้อยู่ในลักษณะต่างๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางของบรรพบุรุษจะต้องอาศัยความพึงพอใจ เต็มใจ มีใจรักอย่างจริงจัง นอกจากจะมีใจรักแล้ว ยังจะต้องมีความขยันอดทน มุ่งมั่นอย่างแท้จริง เพราะกลอยจะเจริญงอกงามตามธรรมชาติ ซึ่งอยู่ในช่วง เดือน ตุลาคม – มีนาคม ของทุกปี เพื่อที่จะนำมาพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแปรรูปให้อยู่ในลักษณะต่างๆ ที่สามารถจะนำออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน โดยที่คนในหมู่บ้าน ชุมชน ไม่จำเป็นต้องออกไปหางานทำในที่อื่น

๔.๕.๓ ด้านจิตตะ (ความคิด) ท่านมีวิธีการคิดเกี่ยวกับการพัฒนาขั้นตอนแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร?

ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ มีการคิดพัฒนาขั้นตอนการแปรรูปกลอยให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๑๐ รูป/คน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ยึดหลักภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาเป็นพื้นฐาน ในการแปรรูปดั้งเดิม และมีการพัฒนาขั้นตอนการแปรรูปให้รวดเร็วและง่ายขึ้น “ต้องมีทักษะ ความเชี่ยวชาญ รู้ลำดับขั้นตอนในการที่จะเอาพืชออกจากกลอยให้หมด โดยรับประทานได้อย่างปลอดภัยไม่เป็นพิษเป็นภัย อันตรายต่อผู้บริโภค สามารถนำกลอยมาแปรรูปให้อยู่ในลักษณะต่าง ๆ เช่นบดเป็นผง เพื่อนำไปผลิตหรือเป็นส่วนผสมในการประกอบอาหารได้ตามที่ผู้บริโภคต้องการ” ^{๑๓} “จัดให้มีการอบรมให้ความรู้ถึงกระบวนการ ขั้นตอนของการแปรรูปกลอย ออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจ และสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค ให้ได้มาตรฐานตามหลักโภชนาการ” ^{๑๔} “มีการอบรมให้ความรู้ในการแปรรูป

^{๑๑} สัมภาษณ์ คุณสุพัตรา กระเสาร์, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอย บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ คุณอุ๊ต เวชวิกุล, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ คุณณัฐยาณ์ โพธิมา, พัฒนาการชุมชน อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ คุณศรีนวล กักไม้, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กลอย มีการควบคุมคุณภาพกลอยให้อยู่ในขั้นมาตรฐาน”^{๑๕} การหาอุปกรณ์ใหม่เข้ามาช่วยในการแปรรูปกลอย จะทำให้ชุมชนมีความตั้งใจ สนใจ เอาใจใส่กับการแปรรูปกลอย เพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการ และสามารถผลิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี “กลุ่มมีการพัฒนารูปแบบการผลิตที่ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาให้ตรงตามความต้องการของตลาด และสามารถใช้เป็นสินค้าเพื่อออกจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวตลอดถึงคนทั่วไปได้”^{๑๖} “ต้องมีความคิดที่จะพัฒนาในการแปรรูปกลอยให้เป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นอาหารประเภทชีวจิต ที่ผู้คนสามารถซื้อไปเป็นของฝากให้กับญาติพี่น้อง และคนที่เคารพนับถือได้”^{๑๗} “ต้องการมีพัฒนารูปแบบให้มีความหลากหลาย และพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงาม”^{๑๘}

สรุปได้ว่า การแปรรูปกลอยของชุมชนต้องยึดหลักภูมิปัญญาชาวบ้านในการแปรรูปเพื่อนำไปผลิตหรือเป็นส่วนผสมในการประกอบอาหารแต่ต้องอาศัยกาลเวลา ต้องมีการพัฒนาขั้นตอนการแปรรูปให้รวดเร็วและง่ายขึ้น โดยหาอุปกรณ์ใหม่หรือวิธีการใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการแปรรูปกลอยให้มีความหลากหลายหรือสามารถเก็บไว้นาน เพื่อที่จะสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้น การคิดวิเคราะห์พัฒนากระบวนการแปรรูปกลอยให้ดีขึ้นจะต้องอาศัยความชำนาญ ความตั้งใจ และการเอาใจใส่ในการแปรรูปกลอย การหาความรู้เพิ่มเติมจะช่วยให้การพัฒนากระบวนการแปรรูปกลอยให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัย รวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๕.๔ ท่านมีวิธีการคิดเกี่ยวกับการด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ท่านมีการประชุมพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนารูปลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ และการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์กลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างไร?

ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ มีการพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนารูปลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ และการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์กลอย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๑๐ รูป/คน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การรวมกลุ่มกันของชุมชนช่วยกันพิจารณาหาจุดอ่อนจุดแข็งในการแปรรูปกลอย “ประชุม ประชาคมหมู่บ้าน เมื่อค้นพบปัญหา และความต้องการของพัฒนาการให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย โดยค้นหาการพัฒนารูปลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ และการจำหน่าย นำเอาการบรรจุภัณฑ์กลอยบรรจุเข้าในแผนชุมชนหมู่บ้าน จัดทำโครงการสนับสนุนงบประมาณในแต่ละด้านที่ชาวบ้านต้องการ มีการส่งเสริมการจำหน่ายทั้งในจังหวัดแพร่และต่างจังหวัด”^{๑๙} “ได้มีการประชุมและอบรมประสานงานกันมาโดยตลอด เพื่อปรับปรุงแบบผลิตภัณฑ์

^{๑๕} สัมภาษณ์ คุณไพวรรณ คำเหลือง, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ คุณศิริวรรณ วงศ์กลาง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ คุณอุ๊ต เวชวิกุล, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ คุณบัวผัด เงินทิบ, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ คุณณัฐยาณ์ โพธิมา, พัฒนาการชุมชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

อยู่เป็นประจำ”^{๒๐} “มีการประชุมกลุ่มแปรรูปกล้วยปละ ๓ ครั้ง และมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ
บรรจุผลิตภัณฑ์”^{๒๑} การพัฒนาผลิตภัณฑ์จะต้องมีการพัฒนาทุกขั้นตอน ทั้งขั้นตอนการแปรรูป
ขั้นตอนการบรรจุ ขั้นตอนการจัดจำหน่าย “เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเด่นชัย เจ้าหน้าที่เกษตร
อำเภอเด่นชัย และเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดแพร่ ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนารูปลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์
เพื่อใส่กล่อง และโลโก้ พร้อมกับให้ทำการต่อยอดในกลุ่มแปรรูปกล้วย”^{๒๒} การเข้าร่วมฝึกอบรมการ
พัฒนาฝีมือจากหน่วยงานของรัฐในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ช่วยเพิ่มรายได้จากการจำหน่ายกล้วย
“ได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มแปรรูปกล้วยไทรย้อยทุกครั้ง และได้รับฝึกอบรมการแปรรูปกล้วยจาก
วิทยาลัยเกษตรเทคโนโลยีเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่”^{๒๓} “ได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มแปรรูปกล้วย
ไทรย้อย ปละ ๓-๔ ครั้ง และได้รับฝึกอบรมการแปรรูปกล้วยจากวิทยาลัยเกษตรเทคโนโลยีเด่นชัย
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่”^{๒๔}

สรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยไทรย้อยมีการประชุม ประชาคมหมู่บ้าน ตรวจสอบ
ข้อดีข้อเสียของการแปรรูปกล้วย เพื่อที่จะพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พัฒนากล้วยให้
เป็นตามความต้องการของตลาด และความต้องการของประชาชนที่ได้เข้ามาชมและซื้อสินค้า โดย
คิดค้นการพัฒนารูปลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ และการจำหน่าย นำเอาการบรรจุภัณฑ์กล้วยบรรจุเข้าในแผน
ชุมชนหมู่บ้าน จัดทำโครงการสนับสนุนงบประมาณในแต่ละด้านที่ชาวบ้านต้องการ มีการส่งเสริมการ
จำหน่ายทั้งในจังหวัดแพร่และต่างจังหวัด ดังนั้น การพิจารณาไตร่ตรองหาข้อดีข้อเสียในกระบวนการ
แปรรูปกล้วยจะช่วยให้ชุมชนบ้านไทรย้อยมีการพัฒนากระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเข้า
ร่วมการฝึกอบรม การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม การศึกษาดูงาน หาตลาดใหม่ๆ ให้ชุมชนสามารถ
กระจายผลิตภัณฑ์กล้วยออกสู่ตลาดได้อย่างกว้างขวางๆ จะสามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนบ้าน
ไทรย้อยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง สามารถมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายตามอัตภาพ และตามฐานะที่ทุก
คนในชุมชนจะพึงมีและพึงเป็น โดยไม่ต้องดิ้นรนแสวงหางานในต่างถิ่น เพราะเราสามารถสร้างงาน
สร้างรายได้ ให้กับครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชนได้อย่างมั่นคง

^{๒๐} สัมภาษณ์ คุณอุ๊ต เวชวิกุล, ประธานกลุ่มแปรรูปกล้วยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอ
เด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ คุณไพวรรณ คำเหลือง, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย
จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ คุณสุพัตรา กระเสาร์, ประธานกลุ่มแปรรูปกล้วย บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ คุณสถิต ทิสา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่,
๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ คุณสนั่น กาศสกุล, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอ
เด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูป กลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ โดยวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

๔.๖.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูป กลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ โดยวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความพอใจ ความรัก ความเต็มใจ และมีความผูกพันในอาชีพนี้ ซึ่งได้รับการสืบทอดวิธีการแปรรูปกลอยมาจากปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ทุ่มความสามารถเพื่อให้งานที่ทำออกมาดีที่สุด ด้วยความรัก ความชอบ ความพอใจในอาชีพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ พระครูโอภาส ชัยมงคลเจ้าอาวาสวัดไทรย้อย ตำบลเด่นชัย จังหวัดแพร่ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “กลอยเป็นพืชพื้นบ้านมีในหมู่บ้านมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งกลอยทำให้ชาวบ้านยึดเป็นอาชีพเสริม หรือเป็นอาชีพหลักของบางครอบครัวได้ เป็นไปตามวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในท้องที่ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่”^{๒๕} และ คุณอุ๊ต เวชวิกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาตั้งแต่โบราณ ได้สืบทอดกันเรื่อยมา สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว สามารถเลี้ยงชีพได้ เป็นทั้งอาชีพเสริม และอาชีพหลักของชาวบ้านได้”^{๒๖}

นอกจากนั้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบ แปรรูปกลอยที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ในเรื่อง มีความพร้อมที่จะปรับปรุง และพัฒนาอาชีพ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๘) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการ แปรรูปกลอยสนใจที่จะพัฒนาอาชีพการแปรรูปกลอยให้มีความมั่นคง และสามารถสืบทอดกิจการไปสู่ลูกหลานได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณณัฐยาณ์ โพธิมา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “กลอยเป็นพืชพื้นบ้านที่มีอยู่ในพื้นที่ของตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพ และมีรายได้ จากการนำกลอยมาแปรรูปเป็นอาหาร เพื่อทาน ต้อนรับแขก นักท่องเที่ยว และเมื่อจำหน่ายแล้วทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่ต้องอพยพไปหางานทำต่างพื้นที่ ส่งผลให้ครอบครัวอยู่กันอย่างพร้อมหน้า มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว”^{๒๗} และคุณศรีนวล กักไม้ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “อยากให้มีการอบรม และฝึกปฏิบัติ เพื่อที่จะได้พัฒนารูปแบบให้ทันสมัย เป็นความต้องการของคนทั่วไป ให้มีสินค้าหลากหลายรูปแบบ ที่มาจากการแปรรูปกลอย”^{๒๘}

^{๒๕} อ้างแล้ว.

^{๒๖} สัมภาษณ์ คุณอุ๊ต เวชวิกุล, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ คุณณัฐยาณ์ โพธิมา, พัฒนาชุมชน อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ คุณศรีนวล กักไม้, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สำหรับเรื่อง ทำอาชีพด้วยความสมัครใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) และมีความสุขที่ได้ทำอาชีพ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$) เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความพึงพอใจ และความสุขที่ประกอบอาชีพการแปรรูปกล้วยด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าการทำอาชีพนี้จะเกิดปัญหาขึ้นบ้างแต่ก็สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณสนั่น กาศสกุล สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยหมู่ที่ ๒ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “กล้วยสามารถแปรรูปได้หลายอย่าง และสามารถสร้างเป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริมได้เป็นอย่างดี และมีความสุขในการทำอาชีพนี้ ทำให้มีรายได้มาเสริมครอบครัว พออยู่พอกิน” ^{๒๙} และคุณบัวผัด เงินทืบ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การแปรรูปกล้วยเป็นอาชีพที่ทุกคนในหมู่บ้านสามารถทำได้เป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริมได้ เพราะเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านทำให้เกิดรายได้เป็นประจำ พอเลี้ยงชีพได้” ^{๓๐}

๔.๖.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) โดยวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๔$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพนี้ ไม่มีความย่อท้อในการทำงาน และใช้ความพยายามจนเกิดความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูโอภาส ชัยมงคล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “มีความขยันหมั่นเพียรในการหาวัตถุดิบตามแหล่งธรรมชาติในชุมชนของหมู่บ้าน เพื่อที่จะนำมาทำการแปรรูปทำให้สามารถกินเป็นอาหารได้” ^{๓๑} และคุณคุณสสิต ทิสา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “มีความพยายามในการคัดเลือกกล้วยที่ใหญ่โตเต็มที่ ที่สามารถใช้งานได้ ส่วนหัวเล็กๆ เก็บไว้หรือนำมาปลูกในพื้นที่ของตนเอง” ^{๓๒}

นอกจากนั้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ในเรื่อง มีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๓$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยต้องการที่จะพัฒนา และส่งเสริมให้มีการปลูกกล้วยขึ้นเองใกล้ๆ กับชุมชน เพื่อที่จะได้ร่นระยะในการ

^{๒๙} สัมภาษณ์ คุณสนั่น กาศสกุล, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ คุณบัวผัด เงินทืบ, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูโอภาส ชัยมงคล, เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ คุณสสิต ทิสา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ออกหาวัตถุดิบ และให้มีเพียงพอกับการแปรรูปของสมาชิกในกลุ่มแปรรูป ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณสุพัตรา กระแสร์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านชุดกลอยมาขายในชุมชน ในหมู่บ้านของตนเอง และรณรงค์ให้มีการปลูกในหัวไร่ปลายนา และปลูกในพื้นที่ว่างเปล่า เพราะกลอยปลูกง่ายโตไว และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา และปรับปรุงการแปรรูปกลอยเพื่อส่งออกไปขายตามท้องตลาดในหมู่บ้าน และพื้นที่ใกล้เคียงได้”^{๓๓} และคุณอุ๊ต เวชวิกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ให้ออกไปหาวัตถุดิบในชุมชน และมีการรับซื้อกลอยที่ชาวบ้านได้นำมาปลูกเอง ในพื้นที่ของตนเองในที่นาที่สวน และที่ว่างเปล่า มีการทุ่มเทเวลาเพื่อออกหาวัตถุดิบให้ได้มากๆ จะได้ทำการแปรรูปเพื่อออกขายได้ จะได้มีรายได้มาเสริมครอบครัวของตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งงานที่อื่นอีก”^{๓๔}

สำหรับเรื่อง ทำอาชีพนาโดยไม่เบียด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๘) และออกหาวัตถุดิบอย่างสม่ำเสมอ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๖) เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเพียรในการทำอาชีพนี้ เพราะถ้าต้องการที่จะสำเร็จให้ได้ตามที่ตั้งเป้าไว้ก็จำเป็นต้องมีความพยายามในการออกหาวัตถุดิบมาใช้ในการแปรรูป โดยรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณไพวรรณ คำเหลือง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ออกชุดหากกลอยได้ช่วงเดือนตุลาคม – มีนาคม ของทุกปี โดยการคัดเลือกเฉพาะหัวที่โตเต็มที่”^{๓๕} และคุณศิริวรรณ วงศ์กลาง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “วัตถุดิบมีอยู่ตามพื้นที่ในหมู่บ้าน โดยไม่ต้องไปหาซื้อจากที่อื่นมาแปรรูป โดยมีความพยายามที่จะเอาหัวกลอยมาปลูกเองในพื้นที่ของตนเอง”^{๓๖}

๔.๖.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ (ความคิด) โดยวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้าน จิตตะ (ความคิด) ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๗) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีการเอาใจใส่ และให้ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับงานที่ทำ มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และทำงานด้วยความตั้งใจที่จะให้งานนั้นสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระครูโอภาส ชัยมงคล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ยึดหลักภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาเป็นพื้นฐาน ในการแปรรูปดั้งเดิม และมีการการพัฒนาขั้นตอนการแปรรูปให้รวดเร็ว และง่ายขึ้น โดยหาอุปกรณ์ใหม่เข้ามาช่วยในการแปรรูปกลอย และชุมชนมีความตั้งใจ สนใจ เอาใจใส่กับการแปรรูปกลอย เพื่อยากให้

^{๓๓} สัมภาษณ์ คุณสุพัตรา กระแสร์, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ คุณอุ๊ต เวชวิกุล, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ คุณไพวรรณ คำเหลือง, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ คุณศิริวรรณ วงศ์กลาง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ได้ผลผลิตมาก อยากให้มีตลอดทั้งปี”^{๓๗} และคุณณัฐยาณ์ โพธิมา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ต้องมีทักษะความเชี่ยวชาญในการเอาพืชออกจากกลอยให้หมด สามารถรับประทานได้โดยปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แล้วนำกลอยมาแปรรูปเป็นผง เพื่อนำไปผลิตหรือเป็นส่วนผสมในการประกอบอาหาร เป็นรูปแบบหนึ่งหรือทอดขายอย่างเดียว”^{๓๘}

นอกจากนั้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบ แปรรูปกลอยที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ ในเรื่อง มีความตั้งใจและจริงจังในอาชีพ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๕) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความสนใจ การเอาใจใส่ในอาชีพการแปรรูป การที่มีจิตใจที่มุ่งมั่น และแน่วแน่ในอาชีพของตนเองก็จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณสนั่น กาศสกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “อยากให้การศึกษาค้นคว้าวิธีแปรรูปกลอยเป็นแบบใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะได้ขายมากๆ มีรายได้เพิ่มมากขึ้น”^{๓๙} และคุณสฤติ ทิสา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ให้ตั้งกฎระเบียบในการแปรรูปกลอยของกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อย มีการประชุมทุกๆ เดือน และให้หน่วยงานราชการจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับเรื่องกลอยโดยตรง”^{๔๐}

สำหรับเรื่อง เอาใจใส่ และใส่ใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการการแปรรูปกลอย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๒) และรับรู้ปัญหาอุปสรรคและพร้อมแก้ไข มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๗) เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการจดจ่ออยู่กับกระบวนการแปรรูปกลอย มีความรับผิดชอบต่อการบวนการมีจิตใจที่ไม่วอกแวกพร้อมกับมือกับปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณบัวผัด เงินทิบ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “อยากให้มีการพัฒนารูปแบบให้มีความหลากหลาย และพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงาม”^{๔๑} และคุณไพรวรรณ คำเหลือง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการอบรมให้ความรู้ในการแปรรูปกลอย มีการควบคุมคุณภาพกลอยให้อยู่ในขั้นมาตรฐาน”^{๔๒}

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูโอภาส ชัยมงคล, เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ คุณณัฐยาณ์ โพธิมา, พัฒนาการชุมชน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ คุณสนั่น กาศสกุล, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ คุณสฤติ ทิสา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ คุณบัวผัด เงินทิบ, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ คุณไพรวรรณ คำเหลือง, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔.๖.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูป กลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิม้งสา (ความไตร่ตรอง) โดยวิธี วิจัยแบบผานวิธี

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้าน วิม้งสา (ความไตร่ตรอง) ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยพิจารณาไตร่ตรองในงานที่กำลังทำนั้นๆ รวมไปถึงการค้นคว้า คิดค้น และรู้จักแก้ไขปัญหาปรับปรุงงานให้มีความก้าวหน้าอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณณัฐยาณ์ โพธิมา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ประชุม ประชาคมหมู่บ้าน เมื่อค้นพบปัญหา และความต้องการของพัฒนาการให้เป็ผลิตภณท์เพื่อจำหน่าย โดยค้นหาการพัฒนาารูปลักษณ์ บรรจุภณท์ และการจำหน่าย นำเอาการบรรจุภณท์กลอยบรรจุเข้าในแผนชุมชนหมู่บ้าน จัดทำโครงการสนับสนุนงบประมาณในแต่ละด้านที่ชาวบ้านต้องการ มีการส่งเสริมการจำหน่ายทั้งในจังหวัดแพร่และต่างจังหวัด” ^{๔๓} และ คุณสุพัตรา กระแสร์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอด่านชัย เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอด่านชัย และเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดแพร่ ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาารูปลักษณ์ และบรรจุภณท์ เพื่อใส่กลอยและโลโก้ พร้อมกับให้ทำการต่อยอดในกลุ่มแปรรูปกลอย” ^{๔๔}

นอกจากนั้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบ แปรรูปกลอยที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิม้งสา (ความไตร่ตรอง) ในเรื่อง มีวิธีการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมี การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ทำให้เข้าใจต่อกระบวนการ วิธีการ และแนวทางในกระบวนการแปรรูปที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณอุ๊ต เวชวิกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ได้มีการประชุมและอบรมประสานงานกันมาโดยตลอด เพื่อปรับปรุงแบบผลิตภณท์อยู่เป็นประจำ” ^{๔๕} และคุณศรีนวล กักไม้ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “มีการพัฒนาบรรจุภณท์ของกลอย มีการแปรรูปกลอยให้มีหลากหลายรสชาติ” ^{๔๖}

สำหรับเรื่อง พิจารณาหาข้อดี – ข้อเสีย ในกระบวนการแปรรูปกลอย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) และพิจารณาแผนการตลาด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$) เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการรู้จักแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ดี แต่หากไม่มีการใช้ปัญญาก่อนทำหรือขณะทำสิ่งใดๆ แล้ว ย่อมนำมาซึ่งปัญหา และอุปสรรคในสิ่งนั้นๆ ส่งผลต่อการท้อแท้ การทำ

^{๔๓} สัมภาษณ์ คุณณัฐยาณ์ โพธิมา, พัฒนาการชุมชน อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ คุณสุพัตรา กระแสร์, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอย บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ คุณอุ๊ต เวชวิกุล, ประธานกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ คุณศรีนวล กักไม้, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สิ่งนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็จะไม่เกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณ สติท ทิสา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มแปรรูปกลอยไทรย้อยทุกครั้ง และได้รับฝึกอบรม การแปรรูปกลอยจากวิทยาลัยเกษตรเทคโนโลยีเด่นชัย อำเภอดนชัย จังหวัดแพร่”^{๔๗} และคุณสนั่น กาศสกุล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ได้เข้าร่วมประชุมกลุ่มแปรรูปกลอยไทรย้อย ปีละ ๓-๔ ครั้ง และได้รับ ฝึกอบรมการแปรรูปกลอยจากวิทยาลัยเกษตรเทคโนโลยีเด่นชัย อำเภอดนชัย จังหวัดแพร่”^{๔๘}

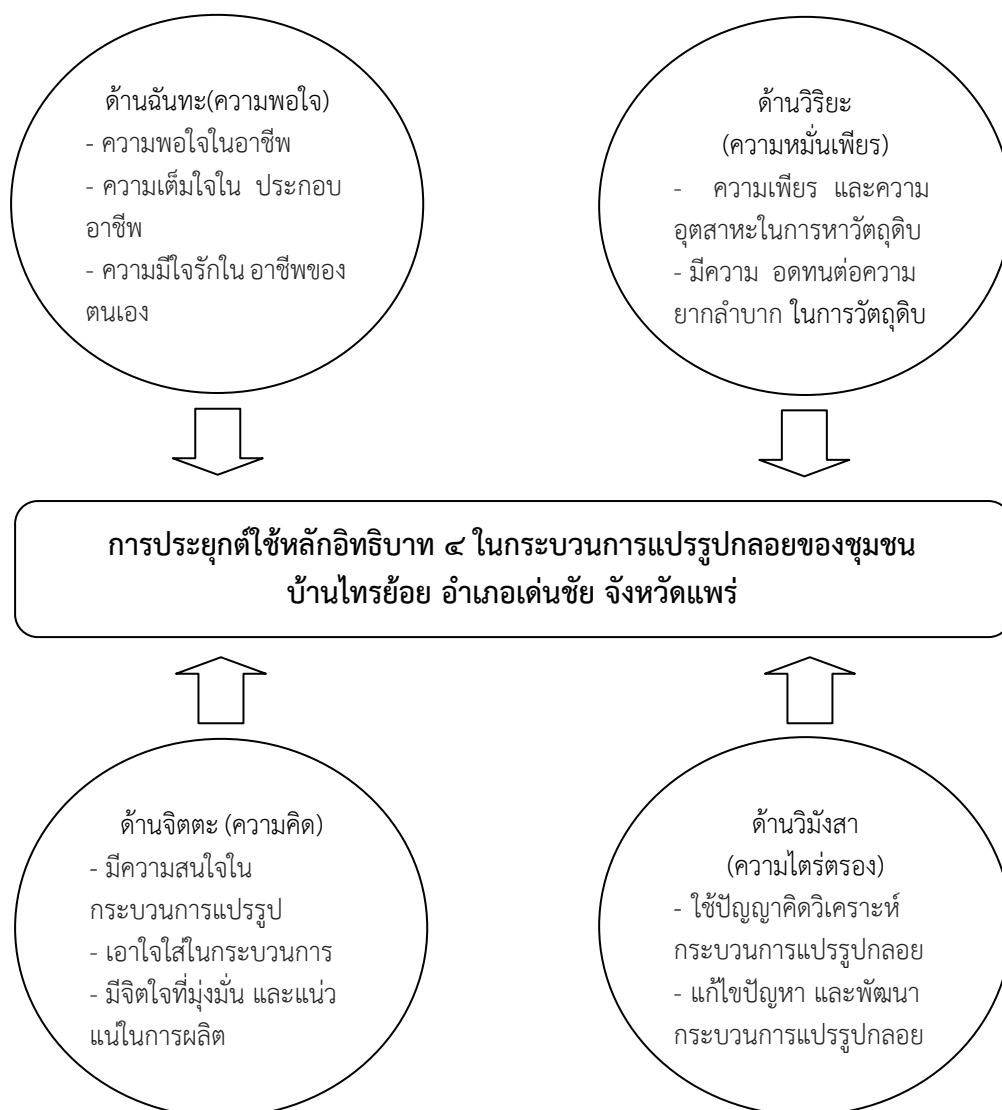
๔.๗ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอดนชัย จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวม ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview)

ดังนั้น จากการวิจัยได้สรุปผลการวิจัยแล้วทำให้ทราบถึงการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอดนชัย จังหวัดแพร่ ที่จะพัฒนา ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยให้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยได้วางหลักการประยุกต์ไว้ ๔ ด้าน คือ ด้าน ฉันทะ (ความพอใจ) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ด้านจิตตะ (ความคิด) และด้านวิมังสา (ความ ไตร่ตรอง) ดังแผนภาพที่ ๔.๑

^{๔๗} สัมภาษณ์ คุณสติท ทิสา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอดนชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ คุณสนั่น กาศสกุล, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอดนชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปลองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่”

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงสรุปลองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่” ใน ๔ ด้าน ได้แก่

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านฉันทะ (ความพอใจ) พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอย มีความพอใจ ความเต็มใจ และความมีใจรักในอาชีพของตนเอง

(๒) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอย มีความเพียร ความอดุสาหะ ในการหาวัตถุดิบมีความ อดทนต่อความยากลำบาก ในการวัตถุดิบ ด้วยตนเอง

(๓) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านจิตตะ (ความคิด) พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอย มีความสนใจ เอาใจใส่ และมีจิตใจที่มุ่งมั่น และแน่วแน่ในกระบวนการผลิต

(๔) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ในด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอย ใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์กระบวนการแปรรูปกลอย และแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนากระบวนการแปรรูปกลอย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจตาม หลักอิทธิบาท ๔ (๒) เพื่อศึกษากระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ (๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากสุตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ Taro Yamane ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๙๒ คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสำคัญของการวิจัย จำนวน ๑๐ รูป / คน ผลของการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิจัยตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงจำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗ มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖ มีระดับการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๙ มีรายได้ ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ชุมชนบ้านไทร้อยมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ พบว่า ชุมชนบ้านไทร้อยมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทร้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพร้อมที่จะปรับปรุงและพัฒนาอาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = ๓.๘๘) และมีจิตอาสา และเป็นมิตรแก่เพื่อนร่วมอาชีพด้วยความจริงใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = ๓.๔๙)

๒) ด้านวิริยะ พบว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๘๓$) และบากบันไม่เกียจคร้าน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๖๑$)

๓) ด้านจิตตะ พบว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความตั้งใจและจริงจังกับอาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๘๕$) และ มีความเอาใจใส่ปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๗๑$)

๔) ด้านวิมังสา พบว่า ชุมชนบ้านไทรย้อยมี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิมังสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีวิธีการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ($\bar{X} = ๓.๗๗$) และตรวจสอบหาตลาดใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๕๑$)

๕.๑.๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

จากการศึกษาความคิดเห็นในปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ จะเห็นว่า การจะพัฒนากระบวนการแปรรูปกลอยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นจะต้องมีการพัฒนาความรู้ ความชำนาญในการนำกลอยมาแปรรูป มีวัตถุดิบเพียงพอ อุปกรณ์ และกระบวนการแปรรูปกลอยมีความทันสมัย และมีตลาดมารองรับสินค้า การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ด้านจิตตะ (ความคิด) และด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ก็เพื่อที่จะนำปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มาจากกระบวนการแปรรูปกลอยให้มีคุณภาพมากขึ้นทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ดีขึ้นต่อไป

(๑) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านฉันทะ คือ เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือมากเท่าที่ควร และไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนในการทำอาชีพ ข้อเสนอแนะ คือ จัดให้มีการประชุมบ่อยๆ เพื่อสร้างความร่วมมือกันในกลุ่มการแปรรูป ให้มีการเยี่ยมเยียนสมาชิกในกลุ่มสมาชิกการแปรรูปกลอย เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพ และพัฒนาอาชีพการแปรรูปกลอยให้มีความมั่นคงถาวร

(๒) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านวิริยะ คือ วัตถุดิบเริ่มมีการหายากขึ้น ต้องออกไปหาในบริเวณที่ไกลขึ้นเรื่อยๆ ลูกหลานไปทำงานต่างจังหวัดทำให้ไม่มีคนคอยช่วย และเนื่องจากวัตถุดิบหายากจึงไม่ค่อยออกไปหาเอง ต้องซื้อต่อจากคนอื่น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น ข้อเสนอแนะ คือ ควรส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกกันเองสนับสนุนการแปรรูปกล้วยให้เป็นธุรกิจของครอบครัว และควรจะมีการจัดกลุ่มออกหาวัตถุดิบมาให้แก่สมาชิกในกลุ่ม

(๓) จิตตะ (ความคิด) ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ คือ การแปรรูปกล้วยไม่มีคนสืบทอด จะทำให้กระบวนการแปรรูปกล้วยเหลือเพียงแต่ให้คนรุ่นหลังศึกษา กระบวนการแปรรูปกล้วยไม่มีความทันสมัย ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่มีความพัฒนา และเนื่องจากวัตถุดิบไม่สามารถหาได้ง่าย จึงทำให้การผลิตลดลง และมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ข้อเสนอแนะ คือ ส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนรู้จักการแปรรูปกล้วย และสามารถทำตัวเอง ควรจะมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐให้มาช่วยพัฒนาการแปรรูปกล้วยให้ดีขึ้น และส่งเสริมให้มีกลุ่มการปลูกกล้วยขึ้น เพื่อที่จะได้สามารถป้องกันวัตถุดิบให้กับสมาชิกที่แปรรูปกล้วย

(๔) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ชุมชนบ้านไทรย้อยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ด้านจิตตะ คือ สถานที่ที่จะนำผลิตภัณฑ์จากกล้วยไปวางจำหน่ายยังไม่มีตลาดหลากหลาย ตลาดที่จะรองรับผลิตภัณฑ์จากกล้วยยังมีไม่มากพอ และยังไม่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์กล้วยออกมาในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อที่จะสามารถเปิดตลาดใหม่ๆ ได้ ข้อเสนอแนะ คือ ควรที่จะขยายหรือหาสถานที่อื่นๆ หรือชุมชนอื่นๆ ที่สามารถจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ ส่วนราชการควรให้การสนับสนุนในหาตลาดใหม่ กับกลุ่มแปรรูปกล้วย และควรจัดประชุมหารือ หรือไปสัมมนาดูงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่สามารถนำกลับมาปรับปรุงให้กับกระบวนการแปรรูปกล้วยให้ดีขึ้น

๕.๑.๔ แนวทาง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

จากการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

(๑) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) การประกอบอาชีพที่สุจริตช่วยสร้างรากฐานความมั่นคงให้กับครอบครัวโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปกล้วยซึ่งมีวัตถุดิบที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติสามารถนำมารับประทานเป็นอาหาร และนำออกมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้หลักให้กับครอบครัวเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับชุมชนบ้านไทรย้อย และสามารถที่จะสร้างความสุขอันเกิดจากการมีรายได้มาจุนเจือภายในครอบครัวเป็นอย่างดี

(๒) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) กลอยถือได้ว่าเป็นพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ การที่จะนำกลอยมาแปรรูปให้อยู่ในลักษณะต่างๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางของบรรพบุรุษ จะต้องอาศัยความพึงพอใจ เต็มใจ มีใจรักอย่างจริงจัง นอกจากจะมีใจรักแล้ว ยังจะต้องมีความขยัน อดทน มุ่งมั่นอย่างแท้จริง เพราะกลอยจะเจริญงอกงามตามธรรมชาติ ซึ่งอยู่ในช่วง เดือน ตุลาคม – มีนาคม ของทุกปี เพื่อที่จะนำมาพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแปรรูปให้อยู่ในลักษณะต่างๆ ที่สามารถ จะนำออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน โดยที่คนในชุมชนไม่จำเป็นต้อง ออกไปหางานทำในที่อื่น

(๓) ด้านจิตตะ (ความคิด) การแปรรูปกลอยของชุมชนต้องยึดหลักภูมิปัญญา ชาวบ้านในการแปรรูป เพื่อนำไปผลิตหรือเป็นส่วนผสมในการประกอบอาหารแต่ต้องอาศัยเวลา ต้องมีการพัฒนาขั้นตอนการแปรรูปให้รวดเร็วและง่ายขึ้น โดยหาอุปกรณ์ใหม่หรือวิธีการใหม่ๆ เข้ามา ช่วยในการแปรรูปกลอยให้มีความหลากหลายหรือสามารถเก็บไว้นาน เพื่อที่จะสามารถเพิ่มรายได้ ให้กับชุมชน ดังนั้น การคิดวิเคราะห์พัฒนากระบวนการแปรรูปกลอยให้ดีขึ้นจะต้องอาศัยความ ขำนาญ ความตั้งใจ และการเอาใจใส่ในการแปรรูปกลอย การหาความรู้เพิ่มเติมจะช่วยให้การพัฒนา กระบวนการแปรรูปกลอยให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัย รวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) การพิจารณาไตร่ตรองหาข้อดีข้อเสียในกระบวนการ แปรรูปกลอยจะช่วยให้ชุมชนบ้านไทรย้อยมีการพัฒนากระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเข้า ร่วมการฝึกอบรม การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม การศึกษาดูงาน หาดตลาดใหม่ๆ ให้ชุมชนสามารถ กระจายผลิตภัณฑ์กลอยออกสู่ตลาดได้อย่างกว้างขวางๆ จะสามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนบ้าน ไทรย้อยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง สามารถมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายตามอัตภาพ และตามฐานะที่ทุก คนในชุมชนจะมีและพึงเป็น โดยไม่ต้องดิ้นรนแสวงหางานในต่างถิ่น เพราะเราสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชนได้อย่างมั่นคง

สรุป ควรจัดอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกกลอย การแปรรูปกลอยให้มี หลายชนิดขึ้น ต้องดำเนินการเป็นหมู่บ้านกลอย เพื่อการท่องเที่ยว ทุกครัวเรือนต้องผลิตกลอยเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และซื้อจะได้ประชาสัมพันธ์ให้เป็นรู้จัก โดยมีการดำเนินการเป็นประจำทุกปี การกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ให้เท่าเทียมกันให้มีการนำหัวกลอยมาเพาะปลูกเพื่อขยายพันธุ์ให้ หน่วยงานเข้ามาส่งเสริม และสนับสนุนกลุ่มแปรรูปกลอยชุมชนไทรย้อย ให้มีการประชาสัมพันธ์ใน การแปรรูปผลิตภัณฑ์กลอยให้มากขึ้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ” มีประเด็นการ อภิปรายผล ดังนี้

จากผลการศึกษา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความพอใจ ความรักต่ออาชีพการแปรรูปกลอย เป็นผู้มีความหมั่นเพียร ขยันในการทำงาน เป็นคนมีความมุ่งมั่น มีจิตใจที่แน่วแน่ต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ เข้าใจในกระบวนการแปรรูปกลอย และสามารถหาแนวทางมาแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณฐยา ราชสมบัติ**^๑ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการ ประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกัน คุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมี ความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความพอใจ ความรัก ความเต็มใจ และมีความผูกพันในอาชีพนี้ ซึ่งได้รับการสืบทอดวิธีการแปรรูปกลอยมาจากปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ทุ่มเทความสามารถเพื่อให้งานที่ทำออกมาดีที่สุด ด้วยความรัก ความชอบ ความพอใจในอาชีพของ ตนเอง และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีความพร้อมที่จะปรับปรุง และพัฒนาอาชีพ ($\bar{X} = ๓.๘๘$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการ แปรรูป กลอยสนใจที่จะพัฒนาอาชีพการแปรรูปกลอยให้มีความมั่นคง และสามารถสืบทอดกิจการไปสู่ ลูกหลานได้ มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เมย์ อำนวยพันธ์วิไล**^๒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวร ลักษณะ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการ บริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวรลักษณะ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกำแพงเพชร ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนวัดหนองเหมือด ด้านฉันทะในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) ด้านวิริยะ พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๔$) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกลอยมีความขยันหมั่นเพียรในการ ประกอบอาชีพนี้ ไม่มีความย่อท้อในการทำงาน และใช้ความพยายามจนเกิดความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจ ไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุง และ พัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๓.๘๓$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูป กลอยต้องการที่จะพัฒนา และส่งเสริมให้มีการปลูกกลอยขึ้นเองใกล้ๆ กับชุมชน เพื่อที่จะได้ร่นระยะ ในการออกหาวัตถุดิบ และให้มีเพียงพอกับการแปรรูปของสมาชิกในกลุ่มแปรรูป สอดคล้องกับ

^๑ ณฐยา ราชสมบัติ, “การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๒ เมย์ อำนวยพันธ์วิไล, “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียน ชาณุวรลักษณะ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกำแพงเพชร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

งานวิจัยของ **ณฐยา ราชสมบัติ**^๓ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลัก อธิปไตย ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิปไตย ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ด้านวิริยะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ของด้านวิริยะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการ ประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิปไตย ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายข้อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดการประชุม ฝึกอบรม ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ตรงกับสภาพความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๓) ด้านจิตตะ พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วย มีการเอาใจใส่ และให้ใจจดจ่ออยู่กับ อยู่กับงานที่ทำ มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และทำงานด้วยความตั้งใจที่ จะให้งานนั้นสำเร็จ และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีความตั้งใจและ จริงจังกับอาชีพ ($\bar{X} = ๓.๘๕$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วย มีความสนใจ การเอาใจใส่ในอาชีพการแปรรูป การที่มีจิตใจที่มุ่งมั่น และแน่วแน่ในอาชีพของตนเอง ก็จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิพนธ์ โอภาซี**^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักอธิปไตย ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักอธิปไตย ๔ ขององค์การบริหารส่วน ตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ด้านจิตตะ (ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ) การตรวจสอบ(Check-C) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๖$, S.D. = ๐.๘๕๓) เมื่อจำแนกเป็นราย ข้อพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล มีการรายงานผลการดำเนินงานของโครงการ / กิจกรรมต่อ สาธารณะ อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๕๗$, S.D. = ๐.๑๓๗) รองลงมา คือ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว คณะกรรมการมีการประเมินผลโครงการ ($\bar{X} = ๓.๕๓$, S.D. = ๐.๐๘๖) และที่อยู่ในระดับสุดท้าย คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบการดำเนินโครงการ / กิจกรรม ($\bar{X} = ๓.๒๒$, S.D. = ๐.๙๗๒) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานระหว่างปฏิบัติงานตาม แผนงาน และโครงการ ($\bar{X} = ๓.๓๔$, S.D. = ๐.๘๔) อยู่ในระดับปานกลาง

^๓ ณฐยา ราชสมบัติ, “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอธิปไตย ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๔ นิพนธ์ โอภาซี ได้, “การบริหารงานตามหลักอธิปไตย ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๔) ด้านวิมิงสา พบว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยพิจารณาไตร่ตรองในงานที่กำลังทำนั้นๆ รวมไปถึงการค้นคว้า คิดค้น และรู้จักแก้ไขปัญหา ปรับปรุงงานให้มีความก้าวหน้าอยู่เสมอ และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในข้อที่ว่า มีวิธีการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ($\bar{X} = ๓.๗๗$) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งให้เห็นว่า ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยมีการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ทำให้เข้าใจต่อกระบวนการ วิธีการ และแนวทางในกระบวนการแปรรูปที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ของณฐยา ราชสมบัติ^๕ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิมิงสาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านวิมิงสา พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นราย ข้อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๗$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อที่ระดับน้อยที่สุดคือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์นำข้อมูลสารสนเทศรายงานการประเมินตนเอง (SAR) มาปรับปรุง และพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๘$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่” มีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยบ้านไทรย้อยควรนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้และบูรณาการกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และนำมาซึ่งประโยชน์สุขของสมาชิกในกลุ่มแปรรูปกล้วย

๒. ส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มแปรรูปกล้วยมีส่วนร่วมในการบริหารงาน และการพัฒนาต่างๆ

๓. เปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มแปรรูปกล้วยได้เสนอความต้องการ และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้แสดงความคิดเห็นในการบริหารงาน และการพัฒนาต่างๆ เพื่อที่กลุ่มแปรรูปกล้วยบ้านไทรย้อยได้รับข้อมูลปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

^๕ ณฐยา ราชสมบัติ, “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการ พัฒนาระบบการแปรรูป กลอยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
๒. ควรนำปัญหา อุปสรรคที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไข กลุ่มแปรรูปกลอย บ้านไทรน้อยมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น
๓. สมาชิกในกลุ่มแปรรูปกลอยบ้านไทรน้อยควร ให้ความสำคัญ และนำหลักอิทธิบาท ๔ และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไปใช้ในกระบวนการแปรรูปกลอย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อ กลุ่มแปรรูปกลอย และยังรวมไปถึงในชุมชนด้วย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษากระบวนการอื่นๆ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไปพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างหรือหาความสอดคล้องกัน
๒. ควรนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาในหัวข้อธรรมอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา เศรษฐกิจของชุมชน
๓. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ กระบวนการตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจของชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
๔. ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างมากขึ้น เช่น การสนทนากลุ่ม เพื่อนำ ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงที่สุด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ :

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. ๘๐ พรรษาเทิดไท้องค์ราชัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

กระทรวงมหาดไทย. ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วน
ท้องถิ่น, ๒๕๕๑.

กาญจนา บุญยัง และคณะ. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล .
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๒.

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง .
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,
๒๕๕๐.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง .
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,
๒๕๕๐.

จรัญ จันทลักขณา. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขมวลชนและการเกสรยั่งยืน .
กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต . กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์ ,
๒๕๔๐.

ดร.กิจจา บานชื่น . มนุษย์สัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง . กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ด
ยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๐.

ดร.กิจจา บานชื่นและ กณิกนันต์ บานชื่น. หลักการจัดการ . กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น
จำกัด มหาชน] ๒๕๕๙.

ดร.สุริยะ เจียมประชนารากร และกรรณิการ์ ศीलพิพัฒน์. เศรษฐกิจพอเพียง ชั้นมัธยมปีที่ ๔ - ๖
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สอดคล้องกับหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์
ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๕.

- บุญดี บุญญากิจ อ่างโน ดร.กิจจา บานชื่นและ กณิกนันต์ บานชื่น. **หลักการจัดการ** . กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๕๙.
- บุญมี แท่นแก้ว. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- บุญมี แท่นแก้วและคณะ. **พุทธศาสน์ – ปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘.
- ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ปรียานุช พิบูลย์สราวุธ. **เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ด้านการศึกษา** . กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ๒๕๕๐.
- ปัญญา ใช้บางยาง. **ธรรมาธิบาลหลักธรรมในพระไตรปิฎก** . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.
- พงพิสิฐ วิเศษกุล. **เศรษฐกิจเขียวและใส**. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๑.
- พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตภาโณ). **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท** . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **พจนานุกรมธรรมของท่านปัญญานันทะ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา. ม.ป.ป.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **การงานที่เป็นสุข** . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** . กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____. **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระบรมราชาบาทพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ณ สวนดุสิตดาลัย. **มนุษย์สัมพันธ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๖๐.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร). **พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** . กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๕๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน** . พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.
- _____. **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กรมศาสนา, ๒๕๔๕.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** . พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมังคโล). **ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข** . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- พิฑูร มลิวัลย์. **แบบเรียนวิชาธรรมและนันทธรรมขั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.
- พิศิษฐ์ โจทยกิจ. **๒๐๙ คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๑.
- วิเชียร ชาบุตรบุญฑริก. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก. หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕.

กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔.

วิวัฒน์ชัย อัตถากร. ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุนนิยม

โลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ ๑๔ ตุลา, ๒๕๕๐.

สถาบันไทยพัฒน์. มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. เศรษฐกิจพอเพียงกับ

การดำเนินธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน, ๒๕๕๐.

สมคิด บางโม. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิทยพัฒน์ จำกัด, ๒๕๕๘.

สรเสรีญ วงศ์ช่อ. เศรษฐกิจพอเพียง : พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่ง
การพิมพ์, ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี . (สคช.)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร .

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,
๒๕๔๘.

สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์กรุงเทพมหานคร บริษัทจูนพัลลิกซ์ จำกัด. ๒๕๔๗

สุชีพ ปุณฺณานุกาภ. พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน . พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุเมธ ตันติเวชกุล. ได้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๔.

แสงอรุณ โปร่งธวัช. พุทธศาสน์. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารตรา สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบัน
ราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙.

อภิชัย พันธเสน. โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำดัชนีวัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้หลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐.

อภิชา ที่รักษ์. ทางรอดในภาวะเศรษฐกิจถดถอย โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง .

กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้าวิชาการ, ๒๕๕๑.

อภิรักษ์ จันตะนี . การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยทางธุรกิจ . ฝ่ายบัณฑิตศึกษาคณะ

วิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร:

วิรัช นิภาวรรณ. “การบริการจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ”. รัฐสภาสาร. ปีที่ ๕๕
ฉบับที่ ๔, ๒๕๕๐: ๒๑ – ๖๐.

วรวิทย์ อริทรัพย์วรกุล. “รูปแบบการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคประชาชน
ชุมชน เอกชน และภาครัฐ”. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน –
มิถุนายน, ๒๕๕๒ : ๒๒ – ๓๒.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

กัญญารัตน์ กิ่งก้า. “ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านม่อนหินแก้ว ตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”. **การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๓.

จารุมาศ เรืองสุวรรณ. “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก” . **ปริญญาคุณูปบัณฑิต** . **ปร.ด. อาชีวศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

ชาตรี แนวจาปา . “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒).

ฐพชัย ทดพนธ์ . “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ณฐยา ราชสมบัติ . “ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ทิพวรรณ สุชานนท์. “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ธัญญารัตน์ นันติกา. “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านป่าไผ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”. **การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

นันทน์ทณัฏฐ์ ศรีวิเศษ . “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๕๘.

นิพนธ์ โอภาษี ได้. “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ปัญญา ท่าทอง. “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย” . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

- พระปริยญา จิตธมโม (จันทะมงคล). “บทบาทด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาช้าง อำเภอดง จังหวัด เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พัชรพร วีรสิทธิ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงาน ประกันสังคม”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.
- พิมพ์มล แก้วมณี. “การประเมินตนเองของวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”. **การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.
- พูนสุข ภูสุข. “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๕.
- เพ็ญภา พิลิก. “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๖.
- ภินันท์ สิงห์กฤตยา. “ศึกษาการประยุกต์ใช้กระบวนการทัศน์และกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- เมย์ อำนวยพันธ์วิไล. “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอลำปางบุรี จังหวัดกำแพงเพชร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- รัตนา แก้วเสน. “การวางแผนระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่สมดุลด้วยตารางวางแผนเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. **การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔).

(๔) เอกสารอัดสำเนา :

- ณรงค์ เพชรประเสริฐ และสิริพร ยอดกมลศาสตร์ . อ้างใน วิจิตรระวิวงศ์ และคณะ . “สถานการณ์คนจนและการจัดการแก้ปัญหาคนจนในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ” . **รายงานการวิจัย** , ๒๕๔๒.
- โครงการส่งเสริมอาชีพ . **ส่งเสริมอาชีพตามอัตลักษณ์ท้องถิ่น** .แพร่: โรงเรียนศรีรัตนวิทยาลัย, ม.ป.ป., (เอกสารอัดสำเนา).

(๕) ออนไลน์ :

“พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย” . [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.pcru.ac.th/kings/project4.php> [๕ ม.ค. ๒๕๖๑].

เกษม วัฒนชัย. “เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา” . [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: [http://irrigation.rid.go.th/rid8/bid8/eco\[1\].pdf](http://irrigation.rid.go.th/rid8/bid8/eco[1].pdf) [๗ มกราคม ๒๕๖๑].

(๖) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระครูโสภาสขัยมงคล, เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่ ,
๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณณัฐยาณ์ โพธิมา, พัฒนาการชุมชน อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณสุพัตรา กระเสาร์, ประธานกลุ่มแปรรูปกล้วย บ้านไทรย้อย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย
อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณอุทัย เวชวิกุล, ประธานกลุ่มแปรรูปกล้วย บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณศรีนวล กักไม้, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่, ๓
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณศิริวรรณ วงศ์กลาง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย
จังหวัดแพร่, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณไพวรรณ คำเหลือง, ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย
จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณสถิต ทิสา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่,
๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณสนั่น กาศสกุล สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วย บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณบัวผัด เงินหีบ, สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วย บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่นชัย จังหวัดแพร่, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Avery. G.C.. **Leadership for sustainable futures : Achieving success in a competitive word.** Cheltenham. UK and Northampton. MA. USA : Edward Elgar, 2005.

ภาคผนวก

ผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ โทร. ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๑๐๖ โทรสาร. ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๔

วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ พงษ์คำ

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายาฐานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๙๐๘๒๐๕๐๐๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี พระราชเชมากร, ผศ.ดร., และพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต, ผศ.ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ในการนี้ มหาวิทยาลัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหัวข้อการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ให้กับนิสิตต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และดำเนินการต่อไป

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

อ.ดร.ธีรวิทย์ ธีรวิทย์
(อ.ดร.ธีรวิทย์ ธีรวิทย์)

ผนวก ข.

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย

ที่	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ / คนที่ (R)			สรุปและแปลผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	รวมค่า (ΣR)	ค่า IOC	แปลผล
(๑) ด้านฉันทะ (ความพอใจ)							
๑.	ทำอาชีพด้วยความสมัครใจ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	มีความสุขที่ได้ทำอาชีพ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	เอาใจใส่ในอาชีพ และเพื่อนร่วมอาชีพ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	มีจิตอาสา และเป็นมิตรแก่เพื่อนร่วมอาชีพด้วยความจริงใจ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	มีความพร้อมที่จะปรับปรุง และพัฒนาอาชีพ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
(๒) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร)							
๖.	ทำอาชีพนานโดยไม่เบื่อ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ออกหาวัตถุดิบอย่างสม่ำเสมอ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	บากบั่นไม่เกียจคร้าน	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	ทุ่มเทเวลา และความสามารถให้กับอาชีพ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	มีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
(๓) ด้านจิตตะ (ความคิด)							
๑๑.	เอาใจใส่ และใส่ใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการแปรรูปกลอย	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒.	สนใจในกระบวนการผลิตแม้งานจะมีอุปสรรค	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓.	รับรู้ ปัญหาอุปสรรคและพร้อมแก้ไข	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	มีความตั้งใจและจริงจังกับอาชีพ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	มีความเอาใจใส่ปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ / คนที่ (R)			สรุปและแปรผล		
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	รวมค่า (ΣR)	ค่า IOC	แปรผล
(๔) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)							
๑๖.	พิจารณาหาข้อดี – ข้อเสีย ในกระบวนการแปรรูปกลอย	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗.	ตรวจสอบหาตลาดใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.	ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มผลผลิต	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙.	พิจารณาแผนการตลาด	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐.	มีวิธีการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	+ ๑	+ ๑	+ ๑	๓	๑.๐๐	ใช้ได้

ผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง

ที่ ศธ ๖๑๔๗/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๕๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๕ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์หนังสือเข้าเก็บข้อมูล (Try Out) เพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ป.ธ.เอกคัม ไม้กวด นำไพรม้อย

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา ฐานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๒๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตลงพื้นที่เข้าเก็บข้อมูล (Try Out)
ในหน่วยงานของท่าน โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุเคราะห์ต่อไป

112' ม ๖๑ มก ๓๐
๒๕ ม.ค. ๖๑

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ผนวก ง.

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.960	24

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
เพศ	73.17	238.626	-.347	.964
อายุ	71.33	231.816	.036	.965
ระดับ การศึกษา	73.47	232.051	.046	.964
รายได้	73.17	236.971	-.160	.965
A1	71.20	211.683	.831	.956
A2	71.53	209.016	.799	.957
A3	71.50	218.879	.802	.957
A4	71.70	210.631	.809	.957
A5	71.27	211.857	.854	.956
B1	71.63	206.033	.866	.956
B2	71.40	210.593	.860	.956
B3	71.70	208.631	.886	.956
B4	71.43	213.495	.824	.957
B5	71.53	206.878	.876	.956
C1	71.43	212.185	.837	.956
C2	71.63	211.068	.842	.956
C3	71.53	210.120	.855	.956
C4	71.50	209.017	.857	.956
C5	71.57	208.185	.834	.956
D1	71.70	210.907	.834	.956
D2	71.70	215.666	.804	.957
D3	71.67	214.437	.796	.957
D4	71.67	213.126	.809	.957
D5	71.50	211.500	.796	.957

ผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๔๗/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตขานนิตเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูโกศลวิมลคุณ พัทธาสถิต

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา ฐานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๒๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี พระราชเชมการ, ผศ.ดร., พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์
บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขออนุญาตขานนิตให้ให้สิทธิลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่าน
โดยนิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุญาตต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระครูโกศลวิมลคุณ

(พระครูโกศลวิมลคุณ, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พระครูโกศลวิมลคุณ

เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย

3/ก.พ/61

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์หนังสือเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางสุพัตรา กระแสร์ ประธานกลุ่มแม่รวมกลอย หมู่ ๑๒

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา สุานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๙๐๘๒๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครู
สุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือลงพื้นที่เข้าเก็บข้อมูลในหน่วยงาน
ของท่าน โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพราเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุเคราะห์ต่อไป

(นาง สุพัตรา กระแสร์)

ประธานกลุ่มแม่รวมกลอย หมู่ ๑๒

ต.ไทรย้อย อ.เด่นชัย จ.แพร่

๒/๒/๖๑

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครหาที่ผลิตเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางศิวพร กักไผ่ ผู้ช่วยฯ หมู่ที่ ๒ อำเภอไทรโยค

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา ฐานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรโยค อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครู
สุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขออนุมัติครหาที่ผลิตลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหน่วยงาน
ของท่าน โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพราเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุมัติต่อไป

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

นางศิวพร กักไผ่

ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒ อ.ไทรโยค

๓ ก.พ.๒๐๖๑

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตนิตินิเทศเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นาย ธีรศักดิ์ เกษมทรัพย์ ประธานกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน หมู่ ๒

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา สุภณโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๒๐๕๐๐๒
นิตินิเทศปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครู
สุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิตินิเทศเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขออนุญาตนิตินิเทศให้นิตินิเทศพื้นที่เก็บข้อมูลในหน่วยงาน
ของท่าน โดยนิตินิเทศจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุญาตต่อไป

เจริญพร

นาย ธีรศักดิ์ เกษมทรัพย์

ประธานกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน หมู่ ๒

วันที่ 3 ก.พ. ๖1

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่ ศธ ๖๑๕๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๓๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตนิตินิเทศเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางไพวรรณ คำหลักอง ผู้ใหญ่น้ำ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไพร่ชัย

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา ฐานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๙๐๘๒๐๕๐๐๒
นิตินิเทศปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยบท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไพร่ชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิตินิเทศเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขออนุญาตนิตินิเทศให้นิตินิเทศพื้นที่เข้าเก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่าน โดยนิตินิเทศจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมารเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุญาตต่อไป

ไพวรรณ
(นางไพวรรณ คำหลักอง)
ผู้ใหญ่น้ำ หมู่ที่ ๑๒

๒ ก.พ. ๖๑

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๐๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์นิตินิเทศเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นางสาวศุภา วัฒนศิริ สภาวิชาการแพร่ปกเกล้าฯ

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา สุวณฺโณ นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๒๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิตินิเทศลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่าน โดยนิตินิเทศเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาทราบและพิจารณาดำเนินการอนุเคราะห์ต่อไป

นางสาวศุภา วัฒนศิริ

สภาวิชาการแพร่ปกเกล้าฯ

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะหฺ์นิตินิธิ์เข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร

นายดิเรก นวดีพรหม ศาสนาวิชาคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายาฐานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๒๐๕๐๐๒ นิตินิธิ์ระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิตินิธิ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิตินิธิ์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่าน โดยนิตินิธิ์จะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุเคราะห์ต่อไป

นายดิเรก นวดีพรหม

ศาสนาวิชาคุณ

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๓๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์หนังสือเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณศิริชัย พิฬา สวัสดิการคุ้มครองผู้ประกอบการวิจัย

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา สุานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครู
สุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือลงพื้นที่เข้าเก็บข้อมูลในหน่วยงาน
ของท่าน โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ศิริชัย พิฬา
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรย้อย หมู่ 12
ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทร ๐-๕๔๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานนิสิตเข้าเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณสนั่น กาศสกล สมาชิกกลุ่มหม่อมไทรน้อย

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายาฐานโกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๔๐๘๒๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่าน โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

สนั่น กาศสกล

สมาชิกกลุ่ม หม่อมไทรน้อย

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

3 ก.พ 2561

ที่ ศธ ๖๑๔๓/ว ๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๕๐๐๐
โทร ๐-๕๕๖๔-๖๒๗๓ ต่อ ๐๐๖

๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตและหนังสือขอเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร คุณ ณัฐธยาน์ ไพรัตน์ พัฒนาการชุมชน อำเภอเด่นชัย

ด้วย พระครูถาวรสิทธิการ ฉายา ฐานกโร นามสกุล สายน้ำเย็น รหัส ๕๕๐๘๒๐๕๐๐๒
นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรน้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีพระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร., พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ดร., เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเขียนวิทยานิพนธ์ของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
สมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตแพร่ จึงขออนุญาตและหนังสือลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่าน โดยนิสิตจะเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการอนุญาตต่อไป

เจริญพร

(พระครูโกศัยพัฒนบัณฑิต,ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

นางพรพรรณ มิธิน

๙๓๓๐๙๐๑/๐๖๕๖

๒ กพ. ๖๑

ผนวก ฉ.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชน
บ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

คำชี้แจง :

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับข้อมูลและแนวทาง สำหรับผู้วิจัย ประชาชน ครอบครัว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในการวางแผน พัฒนาระบบการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ข้อมูลที่ได้มาจะสรุปผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลฉบับนี้ไว้เป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือบุคคลอื่นแต่อย่างใด

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ขอขอบคุณในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ สายน้ำเย็น)
นิสิตปริญญาโท
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง : ให้ทำเครื่องหมาย (✓) หน้าข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่าน

เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้

๑. เพศ

() ชาย () หญิง

๒. อายุ

() ๒๑ - ๓๐ ปี () ๓๑ - ๔๐ ปี

() ๔๑ - ๕๐ ปี () ๕๑ - ๖๐ ปี

() ๖๐ ปี ขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

() ประถมศึกษา () มัธยมศึกษา

() อนุปริญญา ()ปริญญาตรี

๔. รายได้

() ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท / เดือน () ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท / เดือน

() ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท / เดือน () ๒๐,๐๐๑ บาท / เดือน ขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของ
ชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่เป็นระดับความ
คิดเห็นของท่าน ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

ข้อที่	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย	ระดับความคิดเห็น				
		๕.	๔.	๓.	๒.	๑.
	(๑) ด้านฉันทะ (ความพอใจ)					
๑.	ทำอาชีพด้วยความสมัครใจ					
๒.	มีความสุขที่ได้ทำอาชีพ					
๓.	เอาใจใส่ในอาชีพ และเพื่อนร่วมอาชีพ					
๔.	มีจิตอาสา และเป็นมิตรแก่เพื่อนร่วมอาชีพด้วยความจริงใจ					
๕.	มีความพร้อมที่จะปรับปรุง และพัฒนาอาชีพ					
	(๒) ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร)					
๖.	ทำอาชีพนานโดยไม่เบื่อ					
๗.	ออกหาวัตถุดิบอย่างสม่ำเสมอ					
๘.	บากบั่นไม่เกียจคร้าน					
๙.	ทุ่มเทเวลา และความสามารถให้กับอาชีพ					
๑๐.	มีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ					

ข้อที่	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย	ระดับความคิดเห็น				
		๕.	๔.	๓.	๒.	๑.
	(๓) ด้านจิตตะ (ความคิด)					
๑๑.	เอาใจใส่ และใส่ใจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการแปรรูปกล้วย					
๑๒.	สนใจในกระบวนการผลิตแม้งานจะมีอุปสรรค					
๑๓.	รับรู้ ปัญหาอุปสรรคและพร้อมแก้ไข					
๑๔.	มีความตั้งใจและจริงจังกับอาชีพ					
๑๕.	มีความเอาใจใส่ปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ					
	(๔) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง)					
๑๖.	พิจารณาหาข้อดี – ข้อเสีย ในกระบวนการแปรรูปกล้วย					
๑๗.	ตรวจสอบหาตลาดใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา					
๑๘.	ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มผลผลิต					
๑๙.	พิจารณาแผนการตลาด					
๒๐.	มีวิธีการปรับปรุง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วย ของชุมชน
บ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

คำชี้แจง :

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้วิจัย ประชาชน ครอบครัว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในการวางแผน พัฒนาระบบการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ข้อมูลที่ได้มาจะสรุปผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลฉบับนี้ไว้เป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือบุคคลอื่นแต่อย่างใด

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกล้วยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ขอขอบคุณในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ สายน้ำเย็น)

นิสิตปริญญาโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประเด็นที่สัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

สถานที่ทำงาน

เวลาสัมภาษณ์

วันที่สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

ข้อที่ ๑ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ท่านมีแรงจูงใจอย่างไรที่จะทำให้เกิดความพอใจในความมั่นคงของอาชีพการแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ?

.....

ข้อที่ ๒ ด้านวิริยะ (ความหมั่นเพียร) ท่านมีแนวทางการปฏิบัติอย่างไรในการออกหาวัตถุดิบมาแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ?

.....

ข้อที่ ๓ ด้านจิตตะ (ความคิด) ท่านมีวิธีคิดเกี่ยวกับการพัฒนาขั้นตอนแปรรูปกลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร ?

.....

ข้อที่ ๔ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ท่านมีการประชุมพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนารูปลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ และการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์กลอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างไร ?

.....

.

ผนวก ซ.
รูปภาพจากการสัมภาษณ์

รูปภาพที่ ๑ สัมภาษณ์ พระครูโสภาสขัยมงคล เจ้าอาวาสวัดไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๒ สัมภาษณ์ คุณศรีนวล กักไม้ ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๓ สัมภาษณ์ คุณบัวผัด เงินหีบ สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๔ สัมภาษณ์ คุณสุพัตรา กระแสร์ ประธานกลุ่มแปรรูปกล้วยไทรย้อย หมู่ที่ ๑๒
ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๕ สัมภาษณ์ คุณอุ๊ต เวชวิกุล ประธานกลุ่มแปรรูปกล้วยไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๖ สัมภาษณ์ คุณศิริวรรณ วงศ์กลาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๗ สัมภาษณ์ คุณไพรวรรณ คำเหลื่อง ผู้ใหญ่บ้านไทรย้อยหมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๘ สัมภาษณ์ คุณสถิต ทิสา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านไทรย้อย หมู่ที่ ๑๒ ตำบลไทรย้อย อำเภอด่านชัย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๙ สัมภาษณ์ คุณสนั่น กาศสกุล สมาชิกกลุ่มแปรรูปกล้วยไทรย้อยหมู่ที่ ๒ ตำบลไทรย้อย
อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

รูปภาพที่ ๑๐ สัมภาษณ์ คุณ ณัฐธยาน์ โพธิมา พัฒนาชุมชน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย	: พระครูถาวรสิทธิการ (สรศักดิ์ สายน้ำเย็น) พรรษา ๑๘
เกิด	: ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๙ อายุ ๔๑ ปี
สถานที่เกิด	: ๑๑๓ / ๑ หมู่ ๒ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
การศึกษา	: นักธรรมชั้นเอก : ปริญญาตรี คณะบริหารการศึกษา สาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ พ.ศ. ๒๕๕๔
ประสบการณ์การทำงาน	: เลขานุการคณะตำบล พ.ศ. ๒๕๔๗ : ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑
อุปสมบท	: ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๒
สังกัด	: วัดแพะโรงสุข ๙๗ หมู่ ๖ ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่